ନୂଆ ଶିକ୍ଷା, ନୂଆ ବିଶ୍ୱାସ

[ପ୍ରଥମ]

ଚିତ୍ତରଂଜନ ଦାସ

ନୂଆ ଶିକ୍ଷା, ନୂଆ ବିଶ୍ୱାସ

[ପ୍ରଥମ]

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ମାନବ କଲ୍ୟାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ
ସମ୍ବଲପୁର

ନୂଆ ଶିକ୍ଷା, ନୂଆ ବିଶ୍ୱାସ

[ପ୍ରଥମ]

ଲେଖକ- ଅଧ୍ୟାପକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ- ମାନବ କଲ୍ୟାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ସମ୍ବଲପୁର-୧

ମୁଦ୍ରକ- ଶ୍ରୀମା ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, ସମ୍ବଲପୁର-୧

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ- ୧୯୮୭

ପ୍ରଥମ ଆବୃତ୍ତି- ୧,୦୦୦

ମୂଲ୍ୟ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ମାତ୍ର

NUA SIKSHA, NUA VISWASA

[Vol-I]

Author: – Prof Chittaranjan Das

Publisher: – Manav Kalyan Pratisthan
Sambalpur – 1

Printer: – Sreema Printers
Sambalpur – 1

First Edition: – 1987

First Round: – 1,000

Price: – Rs. 5/- only

-: ସୂଚୀପତ୍ର :-

ବିଷୟ | **ପୃଷ୍ଠା**

୧.	ଏକ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ	୧
୨.	ଗୋଟିଏ ଗାଆଁର ସ୍କୁଲ	୩
୩.	ସଂଚମୋ ନ ବେଦ	୫
୪.	ମହେଶ	୭
୫.	ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି କିଏ ଦେଲା	୯
୬.	ଆଉ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ଫୁଟିଲା	୧୦
୭.	ଏ ଘର ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ହେବ	୧୨
୮.	ସ୍ୱୀକୃତି କାହାକୁ ମିଳିଲା	୧୩
୯.	ସଖ୍ୟ ଏବଂ ସଙ୍କଳ୍ପର ଶିବିର	୧୫
୧୦.	ଯୁଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ	୧୬
୧୧.	ବାଟ ଅନେକ, ମନ ଗୋଟିଏ	୧୭
୧୨.	ଶିକ୍ଷାପର୍ବର ବର୍ଷେ ପୂରିଗଲା	୧୯
୧୩.	ଶିକ୍ଷକ ସମାବେଶ—୧୯୮୦	୨୨
୧୪.	ସିଂହାବଲୋକନ—ସମ୍ମୁଖାବଲୋକନ	୨୯
୧୫.	ତଳି ଗୁଡ଼ି ଯିବାର ବିପତ୍ତି	୩୨
୧୬.	ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନ୍ଦର	୩୪
୧୭.	ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଓ ଓଡ଼ିଶା	୩୭
୧୮.	ପାଠଚକ୍ର ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ	୩୯
୧୯.	ପାଠଚକ୍ରରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା	୪୨
୨୦.	ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ଭଲ ଲାଗିବ	୪୫
୨୧.	ସୁଅରେ ମିଶିଯିବା କେତେ ସହଜ	୪୮
୨୨.	ଡାଳଯୋଡ଼ାର ଅନେକ ଡାଳ	୫୨
୨୩.	ଭଗବାନଙ୍କ କାମ ଆମ ମାର୍ଗରେ	୫୫
୨୪.	ଏକ ସାମୂହିକ ପରିକ୍ରମାର କାହାଣୀ	୫୮
୨୫	ଆମ ଲଢ଼େଇ କାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ	୬୬
୨୬.	ଆମର ଅସଲ ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର	୭୦
୨୭.	ପରିଶିଷ୍ଟ	୭୩

ମୂଳରେ କେତୋଟି ପଦ

ନୂତନ ସକଳ ଶିକ୍ଷା-କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପଛରେ ଏକ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷା-ଉଦ୍ୟମ ପଛରେ ଏପରି କେତେ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ସେହି ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ସବାଆଗରେ ରଖି ଥାଆନ୍ତି । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ପ୍ରାୟ ମନକୁ ମନ ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ଗଠିତ ହୋଇ ଆସିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଏକ ନୂତନ ଆତ୍ମୀୟତା ହିଁ ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀର ବଡ଼ସମ୍ବଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ ସେହି ଆତ୍ମୀୟତା ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଥାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ସଂସାରକୁ ବାହାରିଥାଆନ୍ତି, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ କରାଇନେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଏହି ପୁସ୍ତିକାରେ ସଂକଳିତ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମର 'ନବଜ୍ୟୋତି' କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରକାଶିତ "ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାପତ୍ର" ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ରମଶଃ ଏକ ନୂତନ ଆନ୍ଦୋଳନ ରୂପେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ମୁଖପତ୍ର ରୂପେ "ଶିକ୍ଷାପତ୍ର" ଏବେ ମଧ୍ୟ ବାହାରୁଛି । ଏବଂ, ଏକ ସମଧର୍ମୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ସାକାର ହୋଇ ଆସୁଛି । ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭୂମି ଉପରେ ଶିକ୍ଷାର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରଖି ସମର୍ପିତ-ଚିତ୍ତ ହୋଇ ବାହାରି ପାରିଲେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସାହସୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଯେ ବହୁତ କିଛି ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଗଟି ଗତ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଅଭିନବ ସତ୍ୟଟିକୁ କ୍ରମପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ଆଣିଛି ।

ମୁଁ ଏହି ଅବସରରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଭଉଣୀ ଓ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଛି ଏବଂ "ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାପତ୍ର"ର ସଂପାଦକ ମଣ୍ଡଳୀ ଓ ସର୍ବୋପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାପ୍ରୟୋଗର ସର୍ବପ୍ରଥମ କର୍ମୀ, ସାଥୀ ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ଅଧ୍ୟାପକ ପ୍ରପତ୍ତିଙ୍କୁ ମୋର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

— ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଏକ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ

ସଂସାରରେ ଏମିତି ଅନେକ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଭାରି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସବୁଠାରେ ଖାପ ଖାଇଯାଆନ୍ତି । ଘରେ ଖାପ ଖାଇଯାଆନ୍ତି, ବାହାରେ ବି ଖାପ ଖାଇଯାଆନ୍ତି । ଖାପ ଖାଇଯିବାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ସୁଖର ଅମୋଘ ଉପାୟ ବୋଲି ଭାବିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ବୋଧ ହୁଏ ଧରି ନେଇଥାଆନ୍ତି ଯେ କାଳଟା ସବୁଦିନେ ଠିକ୍ ଏମିତି ଥିଲା, ସବୁଦିନକୁ ବି ଠିକ୍ ଏମିତି ରହିବ । ସମାଜଟା ସବୁଦିନ ଠିକ୍ ଏମିତି ଥିଲା, ସବୁଦିନେ ଠିକ୍ ଏମିତି ରହିବ ।

କିନ୍ତୁ ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ସମାଜଟା ସବୁଦିନେ ମୋଟେ ଠିକ୍ ଏମିତି ନଥିଲା ଏବଂ ସବୁଦିନେ ମୋଟେ ଠିକ୍ ଏମିତି ରହିବ ନାହିଁ । କାଳ ବି ସବୁଦିନେ ଠିକ୍ ଏମିତି ନଥିଲା କି ସବୁଦିନେ ମୋଟେ ଠିକ୍ ଏମିତି ରହିବ ନାହିଁ । ସମାଜ ବଦଳିଯିବ, କାଳ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଥିବ ! କାରଣ, ମଣିଷ ଭିତରେ ଏମିତି ଗୋଟାଏ ଉପାଦାନ ରହିଛି, ଯାହାକି ଅଳପରେ ମୋଟେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିପାରେ ନାହିଁ, ଯାହାକି ମୋଟେ ମାନିନିଏ ନାହିଁ । ସିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ, ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସିଏ ଅନାଗତ ଅନେକ କାଳ ଭିତରକୁ ଲମ୍ବି କରି ରହିଥାଏ । ତା' ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥାଏ । ଏବଂ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ପାଇଁ ହିଁ ସିଏ ଜୀବନ ଦଞ୍ଚେ । ଆପଣାକୁ ଏକ ନିମିତ୍ତ ରୂପେ ତିଆରି କରେ । ତା'ର ବିଶ୍ୱାସ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼େ । ଏହି ଜୀବନ ପଛରେ, ଏହି ଜଗତ ପଛରେ ଯେ ଏକ ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ସିଏ ସାନ ବଡ଼ ସବୁକିଛି କଥାରେ ଅନୁଭବ କରେ । ସିଏ ତାହାକୁ ଭଗବତ୍-ଅଭିପ୍ରାୟ ବୋଲି କହେ ।

ମୁଁ ଯେଉଁଠାରେ ଅଛି, ତା'ଠାରୁ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯିବି, ମୁଁ ଯେତିକି ଅଛି, ତା'ଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ହେବି,—ତାହାହିଁ ଶିକ୍ଷା । ତାହାହିଁ ଅସଲ ଶିକ୍ଷା । ଆପଣାର ସାନ ପାଚେରିଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ସଂସାରର ସବୁଟି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବା,—ତାହାହିଁ ଅସଲ ଶିକ୍ଷା । ଆପଣାର ହୃଦୟଗଭୀରରେ ଯେଉଁଠି ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଖିଅ ଲାଗିଛି, ନିଜ ଭିତରେ ସେଇଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିବା ହେଉଛି ଅସଲ ଶିକ୍ଷା । ସେହି ଶିକ୍ଷା ଭୟକୁ ଦୂର କରିଦିଏ । ଏହି ଜଗତକୁ ଆପଣାର ଘର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରାଇ ଶିଖାଏ । ଗୋଟାଏ ଘରକୁ ସାନସାନ ନାନା ସ୍ୱାର୍ଥଭେଦ ଓ ନାନା କାତରତା ଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରି ରଖି ସିଏ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁହିଁ ନିରାପଦ ହୋଇ ରହିବା ବୋଲି ବିଚାରୁଥାଏ, ସିଏ ଆପଣାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ଆନନ୍ଦରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥାଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସମାଜଟା ଯେମିତି ଆମ ଇସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ବି ସେମିତି । ସମାଜଟା ଯେମିତି ଭାରି ନିର୍ମମ ଭାବରେ ନାନା ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି, ଆମ ଇସ୍କୁଲଗୁଡ଼ାକର ସଂସାରଟି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅତି ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଠି ମଣିଷକୁ କ୍ରମେ ଅଧିକ ଚତୁର କରି ତିଆରି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଛି, ସେଠିକି ଉଦାସ ଅର୍ଥାତ୍ ହୃଦୟହୀନ କରି ଗଢ଼ିବାର ବି ସବୁପ୍ରକାର ଫିକିରି କରାଯାଉଛି । ମଣିଷ ଏକା ଏକେଲେ ଚତୁର ଏବଂ ଉଦାସ ହୋଇ ତିଆରି ହେଲେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଦାନ୍ୟ ନେଇ ଖୁଲିଯିବାକୁ ବାଧ ହୁଏ । ଭୟ ଦିଶିଲେ କିଛି ବି ଜିଦ ସ୍ୱ ନେଇ ଖୁଲିଯିବାକୁ ବାଧ ହୁଏ । ଭୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଅଭିନୟ ଯାଙ୍କୁ ଆଡ଼ମ୍ବରଗୁଡ଼ିକ ଏକାଠି ମିଶି ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶୂନ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ସତେ ଅବା ପୂରଣ କରି ଦେଇପାରିବାକୁ ଭାରି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କର ସଂସାରଟା ସତେ ଅବା ଏକ ଶତ୍ରୁ ଦୁର୍ଗରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ତେଣୁ ନୂଆ ଇସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର ଜରିଆରେ ସମାଜରେ ଏକ ନୂତନ ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସର ମୂଳଦୁଆ ପକାଇବା ଲାଗି ଏଇଟି ହେଉଛି ଆମର ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଉଦ୍ୟମ । ଏହି ଉଦ୍ୟମ ପଛରେ ଏକ ବୃହତ୍ ସଂକଳ୍ପ ନିହିତ ହୋଇରହିଛି । ସେହି ସଂକଳ୍ପର ଭୂମିଟି ମଧ୍ୟରେ ପିଲାଏ ଅଛନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଅଛନ୍ତି, ଅଭିଭାବକମାନେ ବି ଅଛନ୍ତି । ଅସଲ ଶିକ୍ଷାରେ ବୟସର କୌଣସି ବାରଣ ନଥାଏ । ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଆଲୋକରେ ସାନ ଆଉ ବଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ନଥାଏ । ଏଠାରେ ସାନ ବଡ଼କୁ ଭୟ କରେ ନାହିଁ, ବଡ଼ ସାନକୁ ଈର୍ଷା ବି କରେ ନାହିଁ । ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ଯେ ସାନ ଶିଶୁଟିଏ ହୋଇ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି, ଯଥାର୍ଥ ମନ ନେଇ ଇସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ଏହି ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇଥାଏ । ନିଜକୁ ସତେ ଅବା କୌଣସି ବଗିଚା ଭିତରେ ଫୁଟି ଆସୁଥିବା କଢ଼ଟିଏ ପରି ମନେ ହୁଏ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଉପରେ ବିଜୟ ଘୋଷଣା ହୁଏ, ପୁରାତନ ଉପରେ ବିଜୟ ଘୋଷଣା ହୁଏ, ନୈରାଶ୍ୟ ଉପରେ ବି ବିଜୟ ଘୋଷଣା ହୁଏ । ଭବିଷ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ଏକାଠି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ । ପୁରୁଣା ଗୁଳାଗୁଡ଼ାକ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଯାହା ଆଗାମୀ କାଲି ଅବଶ୍ୟ ଆସୁଛି, ଆଜି ଏହି ଅନ୍ଧାର ଏବଂ ଅବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଆମେ ତାହାରି ପାଇଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ପାରିବା, ତେବେ ତାହା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ କମ୍ ସୌଭାଗ୍ୟର କଥା ହେବ ?

ଡିସେମ୍ବର ୧୯୭୯

ଗୋଟିଏ ଗାଆଁର ସ୍କୁଲ

ଏପାଖ ପର୍ବତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହେଲେ ସେ ପାଖରେ ପର୍ବତ ନାଲି ହୋଇ ଦିଶେ । ଉପରେ ଗୋଲ ହୋଇ ଘେରି ରହିଥିବା ଆକାଶ ତଳେ ବୁଧୁବୁଦୁକିଆ ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା କେତୋଟି ସାହି ବା ପଡ଼ାକୁ ନେଇ ଏଠି ଏହି ଗାଆଁଟି ତିଆରି ହୋଇଛି । ଗାଆଁ ଚରେ ଏଭାକେଲକେ ଅନେକ ବନ୍ଧ । ସେହି ବନ୍ଧରେ ଗାଧୁଆ ଧୁଆ, ଧୁଆଁମଳା ସବୁ ହୁଏ । ମଣିଷଙ୍କର ହୁଏ ଓ ଗୃହପାଳିତ ପଶୁମାନଙ୍କର ବି ହୁଏ । ସେହି ବନ୍ଧରୁ ହିଁ ଫସଲଜମିକୁ ପାଣି ମଡ଼ାଯାଏ । ଗାଆଁର ସବୁ ପରିବାର ସେହି ବନ୍ଧରୁ ପାଣି ନେଇ ପିଅନ୍ତି ।

ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡରେ ସ୍କୁଲ । ଅନେକ ଦୂରରୁ ତାହାର ଧଳା କାନ୍ଥ ଓ ନାଲିଆ ଛାତ ଶାଗୁଆ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଖୁବ ଚକ୍‌ଚକ ଦେଖାଯାଏ । ଗାଆଁର ଯୁବକମାନେ ପାଠଚକ୍ର ତରଫରୁ ଏହି ଘରଟି ତିଆରି କରିଛନ୍ତି । ହତାରି ଗୋଟାଏ କଣକୁ ଆଉ ଜଣଙ୍କ ଜାଗାରେ ସ୍କୁଲର କୂଅ । ସର୍ତ୍ତ ହୋଇଛି ସ୍କୁଲ ସେହି କୂଅଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବ, ଜମିମାଲିକ ସେହି କୂଅରୁ ନିଜ ଜମିକୁ ପାଣି ମଡ଼ାଇ ପାରିବେ । କୂଅ ଯେଉଁଠାରେ ଅଛି, ସେଇଠି ଥିବ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ସାହାଳ [illegible] ଘର ଦେଖିବା ଲୋକର ଆଖିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆକର୍ଷଣ କରିଜନବ ।

ସ୍କୁଲର ଯେଉଁ ସାନସାନ ପିଲାମାନେ ପଢ଼ନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ପିତାମାନେ ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷକ । ସେମାନେ ଆଖପାଖ ଗାଆଁମାନଙ୍କର ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରନ୍ତି । ମଫସଲରେ କହନ୍ତି, ପୁରୁଣା ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକରେ ପାଠ ପଢ଼ାଇ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଖୁବ ଭଲ ଭାବରେ ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ସେମାନେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଲୋଡ଼ୁଥିବାରୁ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ମିଶି ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ଏଇଠୁ ଅଞ୍ଚଳଟାଯାକକୁ ନୂତନ ସଂକ୍ରମଣ ହେବ ବୋଲି ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରାୟ ମାଇଲକ ଦୂରରେ ହାଇସ୍କୁଲ । ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅନ୍ୟତମ ସକ୍ରିୟ ସହଯୋଗୀ । ସେହି ହାଇସ୍କୁଲର ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷକ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ସ୍କୁଲର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଇଦେବେ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସ୍କୁଲରେ ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକ, ଗୋଟିଏ କାମ । ବେଞ୍ଚ ନାହିଁ କି ଡେସ୍କ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ବସିବା ପାଇଁ ଚେୟାର ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତଥାପି କେଡ଼େ ଖୁସିରେ ସ୍କୁଲ ଚାଲିଛି !

ପିଲାଏ ଖିଆବେଳଟା ଘରକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ଖାଇସାରି ପୁଣି ସ୍କୁଲକୁ ଚାଲି ଆସୁଛନ୍ତି । କାନ୍ଥମାନଙ୍କ କେତେ ପ୍ରକାରର ଛବି ଝୁଲୁଛି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ ନିଜେ ଆଙ୍କିଛନ୍ତି ।

ସ୍କୁଲ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ପାଉନାହିଁ । ସ୍କୁଲ ପରିଚାଳନା ସମିତିର ମୁଖ୍ୟ ନିଜ ମାସିକ ବେତନରୁ ଚଉଠେ ସ୍କୁଲ ପାଇଁ ଦେବା ଲାଗି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଛନ୍ତି । ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ କହନ୍ତି, ମୁଁ ତ ଗାଆଁରେ ଅଛି, ଘରେ ଖାଉଛି । ତେଣୁ ମୋର ବେତନ ନେବାରେ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ପାଠଚକ୍ରର ଭୂତପୂର୍ବ ସମ୍ପାଦକ ଏବର୍ଷ ଗାଆଁ ବନ୍ଧରେ ମାଛ ଜାଆଁଳ ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି । ବର୍ଷଶେଷରେ ଯାହା ଲାଭ ହେବ, ତାହାକୁ ସେ ସ୍କୁଲ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛନ୍ତି । ଗାଆଁର ଆଉଜଣେ ବନ୍ଧୁ କହନ୍ତି, ଘରର କରଜ ଗୁଡ଼ାକ ଶୁଝିଗଲେ ସିଏ ବି ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ସ୍କୁଲରେ ଆସି ଯୋଗ ଦେବେ ।

ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଯେ ସ୍କୁଲଟି ଯାହାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ଚାଲିବାର କଥା, ତାହା ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାନରେହିଁ ଚାଲିଛି । ସବୁଦିନ ବି ସେହିପରି ଚାଲିବ । ଯେଉଁଠି ଗାଆଁରେ ଲୋକେ ସ୍କୁଲଟିକୁ ଆପଣାର କରି ନେଇଛନ୍ତି, ସ୍କୁଲଟିକୁ ଆପଣାର ତପସ୍ୟାର ଫଳ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି, ସେଠି ସେହି ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷା ଯେ କଦାପି ପୂର୍ବର ସେହି ଚିରାଚରିତ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବ ନାହିଁ, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଜଣା ପଡ଼ିଗଲାଣି ।

ଯାହାକିଛି ଯଥାର୍ଥରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ତାହା ଠିକ୍ ଏହିପରି ସାନ ହୋଇ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ଆଦୌ କୌଣସି କୋଳାହଳ ନକରି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ସମସ୍ତଙ୍କର ସହଯୋଗରେ ତାହାର ବଳ ବଢ଼େ । ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦର ଓ ଯତ୍ନରେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ବଢ଼େ । ତାହାହିଁ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଭଗବାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ତାହାର ଲାଗି ସର୍ବଦା ମହଜୁତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଜାନୁଆରୀ, ୧୯୮୦

ଯଂ ତମୋ ନ ବେଦ

ଉପନିଷଦ୍‌ରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ସିଏ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେହିଁ ଅଛନ୍ତି, ଅନ୍ଧକାରର ଅନ୍ତରଗର୍ଭରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧକାର ତାଙ୍କୁ ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ । ସେଇଥି ଲାଗି ଅନ୍ଧକାର ହୋଇ ରହିଛି । ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସକାଶେ ତାହା ଆଉ ସାହସ କରିପାରୁ ନାହିଁ ।

ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅନିଶ୍ଚିତ ପରି ଦେଖୁଛୁ, ପ୍ରାୟ ସେହିମାନେ ହିଁ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର ବୋଲି ଦେଖୁଛୁ । ଆମେ କେବଳ ଉପରଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖୁଛୁ, କେବଳ ଆସନଗୁଡ଼ାକୁ ଓ କେବଳ ଶାସନଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖୁଛୁ । ଜନ ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ବେଶୀ ଦୂରକୁ ନଭେଦିବା ଭଳି ସାହସ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ବାହାରେ ଆମକୁ ଯେଉଁ ବାତାବରଣ ଘେରିକରି ରହିଛି, ଆମେ ତାକୁ ଭେଦକରି ମୋଟେ ଦେଖିପାରୁନାହୁଁ । ହୁଏତ ଉପରେ ଧାଇଁଲେ ଭୟଭୀତ ହେଉଛୁ । ତେଣୁ କେବଳ ଡରିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଆମ ନିଜକୁ ଆମେ ଡରୁଛୁ, ବାତାବରଣଗୁଡ଼ାକୁ ଡରୁଛୁ, ମାର୍ଗଗୁଡ଼ାକୁ ଡରୁଛୁ । ତେଣୁ ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରନ୍ଥରେ କେବଳ ଅଳ୍ପଲେ ଓ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଉଛୁ। ଅନ୍ଧକାର କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଆମକୁ ହୁଏତ ଆଉ କୌଣସି କାମ ହିଁ ମିଳୁନାହିଁ ।

ଆମ ପାଖରେ ଯେଉଁ ପିଲାଟି ଆସି ବସିଛି, ତା ଭିତରକୁ ବି ଆମେ ମୋଟେ ଭେଦିକରି ପାରୁନାହୁଁ । ତାର ଆଖି ଭିତରକୁ ଆମର ଚାହିଁ ପାଉନାହିଁ । ଆମେ ସେଥିଲାଗି କେବଳ ଉପରେ ଉପରେ, ଅର୍ଥାତ ଚରିତ୍ରର କେବଳ ସେହି ଉପର ଠାଉରିଆ ଦେଖା ଓ ଉପର ଠାଉରିଆ ଚିନ୍ତାରେ ଅଟକି ରହି ଯାଉଛୁ । ଆମେ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର କାରଣରେ ପିଲାଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖୁଛୁ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି, ଆଗ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମୂଳ କରି ଆସି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖିବାର ସାହସହିଁ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ଆମ ଭିତରେ ହୁଏତ ଅନେକେ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ବଗିଚାଟିକୁ ଆନ୍ଦାଜ କଲାବେଳେ ଫୁଲଟିର ଆଦୌ ଅନ୍ଦାଜ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଫୁଲଟିକୁ ଦେଖୁଥିଲା ବେଳେ ବି ମୋଟେ ବଗିଚାଟିର ଅନ୍ଦାଜ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ସେଥିଲାଗି ବଗିଚା ଅଥବା ଫୁଲ କୌଣସିଟିକୁ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଦେଖନ୍ତି, ଅନ୍ଧକାରକୁ ଦେଖି ଡରିଯାଆନ୍ତି । ଏବଂ ତେଣୁ ତାହାରି ବାହାରେ ଛନ୍ଦିହୋଇଥାନ୍ତି । ଅନ୍ଧକାରାବୃତ ରହିଥାନ୍ତି ।

'ଯସ୍ୟ ତମଃ ଶରୀରଂ' ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ କୁହାଯାଇଛି । ଅନ୍ଧକାରଟା ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଶରୀର । ସତେ ଅବା କେଉଁ ଅସଲ ସ୍ୱାଙ୍ଗ ଧରି ସିଏ ବାହାରକୁ ଅନ୍ଧକାରର ଆବରଣଟାଏ ସୃଷ୍ଟି କରି ତାହାର ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଥାନ୍ତି । ଆମ ସାହସିକ ଖୋଜିବା ଲାଗି ସିଏ ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ ପରି ହୋଇ ଲୁଚି ରହିଥାନ୍ତି, ଏକ ଆକର୍ଷଣ ହୋଇ ଲୁଚି ରହିଥାନ୍ତି । ଆମେ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଡରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ଆବରଣଗୁଡ଼ାକ ପାଖରୁ ମୋଟେ ହାରି ଯିବା ନାହିଁ । ଆମେ ଅନ୍ଧାର ଆଡ଼କୁ ଯିବା; ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଯିବା, ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଭୁଲାଇ ଦେବା, ବେଦଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ଦେଖିବା । ତେବେ ଯାଇ ଅନ୍ଧାରଟିକୁ ଚିହ୍ନି ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଏହି ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅସଲ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ଯାଇ ଭେଟି ପାରିବା ଏବଂ 'ଏଷ ଅନ୍ଧକାରୋଽମୃତଃ' ବୋଲି କହି ପାରିବା । ଆମେ ଏହି ତାଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିବା ।

ଶିକ୍ଷା, ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା—ତାହା ହେଉଛି ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରିବାର ଏକ ଅନ୍ୟ ନାମ । ଯିଏ ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ମନ କରେ, ସିଏ ଅନ୍ଧାରର ଗବେଷଣା କରି ସେହି ଅନ୍ଧାରଗୁଡ଼ାକର ସ୍ତରରେ ହିଁ ଅଟକି ଯାଏ ନାହିଁ । ସିଏ ଅନ୍ଧାରକୁ ଭେଦ କରି ଆହୁରି ଭିତରକୁ ଯାଏ । ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ାକୁ ଭେଦ କରି ଅନ୍ତରଭିତରକୁ ଯାଏ । ସିଏ ବନ୍ଧୁଦର୍ଶନର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରେ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଏହିପରି ଉପରର ପରସ୍ତଗୁଡ଼ାକୁ ଭେଦି ବନ୍ଧୁଦର୍ଶନ କରିବାର କଳାଟିକୁ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିଛି, ତାହାକୁ ଆପଣାର ଏକ ସ୍ୱଭାବ ବା ଧର୍ମରେ ପରିଣତ କରି ପାରିଛି, ସେଇ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ । ସିଏ କେବେ ହାରିଯିବ ନାହିଁ, ସିଏ କେବେହେଲେ ବୁଢ଼ା ହେବ ନାହିଁ । କାଳ ଉପରେ ମଣିଷର ଜୟଲାଭରେ ସେଇ ଏକ ନିମିତ୍ତ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରିବ ।

ଆମ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଆମେ କଦାପି ଅନ୍ଧାରଗୁଡ଼ାକ ପାଖରେ ଅଟକି ରହିଯିବା ନାହିଁ । ଆମେ ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ କରିବା, ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ଅମୃତ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଭେଟିବା । ଆମେ ଖୋଜୁଥିବା ଅସଲ ବନ୍ଧୁଟିକୁ ଭେଟିବା । ଆମର ଆତ୍ମୀୟତା ଯେତିକି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ଆମର ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ଓ ଆମ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସମଗ୍ର ହୋଇ ପାରୁଥିବ ।

ଫେବୃଆରି, ୧୯୮୦

ମହେଶ

ମହେଶ ସ୍କୁଲକୁ ଆସିଲେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଆଗ ଯାଇ ତା' ଉପରେ ପଡ଼େ । ସ୍କୁଲକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଏତେ ଏତେ ପିଲା ଆସନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମହେଶ ଆସି ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ସ୍କୁଲଯାକ ସମସ୍ତଙ୍କର ନଜର ତାହାରି ଉପରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଯାଏ । ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, ମହେଶ ଆସିଲାଣି । ସ୍କୁଲଯାକର ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଦିଶନ୍ତି, ମହେଶ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଦିଶେ । ସେମାନେ ହୁଏତ ଭାବନ୍ତି, ଆଉ ପିଲାମାନେ ସିନା ଗୋଟାଏ ଧାତୁରେ ତିଆରି ହୋଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମହେଶ ସତେ ଅବା ଏକାବେଳକେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଧାତୁରେ ତିଆରି ହୋଇଛି ।

ସମସ୍ତେ ମହେଶକୁ ଦୁଷ୍ଟ ପିଲା ବୋଲି କହନ୍ତି ସେମାନେ ସଭିଏଁ ମହେଶକୁ ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି । ସଂସାରରେ ତ ଦୁଷ୍ଟ ପିଲା ଅନେକ ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମହେଶ ହେଉଛି ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ । ମୋଟେ ସମ୍ଭାଳି ହୁଏ ନାହିଁ, ମୋଟେ କଥା ମାନେ ନାହିଁ । ସେ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହିତ ଗୋଳ ଲଗାଏ, ଯୁଦ୍ଧ କରେ, ଆଖିପିଛୁଳାକେ କ'ଣ ମନ କ'ଣ ଗୋଟାଏ କରିବସେ । ତାକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ଅଟକ କରି ରଖିବା ପୂର୍ବରୁ ସିଏ ଖସି

ପଳାଏ । ଫାଶଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ମୋଟେ ଧରି ହଏ ନାହିଁ । ବଡ଼ମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଯେଭଳି କାମ କରେ, ମହେଶର ମୁଣ୍ଡ ନିଶ୍ଚୟ ତା'ଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ବେଗରେ କାମ କରୁଥିବ । ତେଣୁ ମହେଶ ଚଗା କାଟି ବୁଲୁଥାଏ । ଏଇଠି ଥାଏ, ପାଖରେ ଥାଏ, ଆଖି ଆଗରେ ଥାଏ, ତଥାପି ଚଗା କାଟି ବୁଲୁଥାଏ । ସବୁ ପିଲାଏ କ୍ଲାସରେ ବସିଥାନ୍ତି, ମହେଶ ବି କ୍ଲାସରେ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସିଏ ତଥାପି କ୍ଲାସ୍ ଭିତରେ ନଥାଏ । କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ବିଷୟ ବା ଯେଉଁ ବହି ପଢ଼ାହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସବୁ ପିଲା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ବୋଲ ଅନୁସାରେ ସେହି ବିଷୟ ବା ସେହି ବହିଟି ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମହେଶ କୁଆଡ଼େ ମନ କୁଆଡ଼େ ଚଗା କାଟି ବୁଲୁଥାଏ । ସିଏ ବହି ଭିତରେ ଓ ବିଷୟଟି ଭିତରେ ରହୁଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଆହୁରି କେତେ କୁଆଡ଼େ ବୁଲୁଥାଏ, ଏକାବେଳକେ ଚଗାକାଟି ବୁଲୁଥାଏ । ତେଣୁ କ୍ଲାସ୍ ଭିତରେ, ପାଠ ଭିତରେ ଓ ପଢ଼ା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ବାଡ଼ ଭିତରେ ମହେଶକୁ ମୋଟେ ସମ୍ଭାଳି ରଖି ହୁଏ ନାହିଁ ।

କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟରେ ପଢ଼ା ହେଉଥାଏ, ସାହିତ୍ୟ ବହିରୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟରେ ପଢ଼ା ହେଉଥାଏ । କ୍ଲାସ୍‌ଯାକ ସମସ୍ତେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସେହି ବହିଟି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି । ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି, ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କରି ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିବା ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ସେମାନେ ଆପ୍ତର ଓ ଘନିଷ୍ଠ କରି ରଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ବି ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଏକା ମହେଶ କ୍ଲାସରେ ଶାନ୍ତି ଭଙ୍ଗ କରେ । ସେତେବେଳକୁ ମହେଶ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଦେଶରେ ଯାଇ ବୁଲୁଥାଏ; ସେହି ଦେଶ କିପରି ଦେଶ, ଆମ ଦେଶଠାରୁ ସେହି ଦେଶ କେତେଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ, ତାହାର ନାମ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ହେଲା କାହିଁକି, ସିଏ ସେଇସବୁ ଭାବନା ଭିତରେ କେତେ କେତେ ଚହଲ ଢେଉଁ ସତେଅବା ସେପାଖକୁ ଚାଲିଯାଇଥାଏ । ବହିରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟରେ ସବୁ କଥା ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ସମୟରେ ତ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ କେବେ ହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ନଥିବ । ତେବେ ଆଉ କେଉଁ ଭାଷା ଥିବ ? ସେହି ଭାଷାର ନାଆଁ କଣ ? ସେହି ଭାଷାର ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ାକ କିପରି ? ସାହିତ୍ୟ ବହିରେ ତ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ କହିଥିବା ଗୋଟିଏ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର କାହାଣୀ ରହିଛି ! ମାତ୍ର ସିଏ କ'ଣ ସେଇ ଗୋଟିଏମାତ୍ର କାହାଣୀ କହିଛନ୍ତି ? ମୋଟେ ନୁହେଁ, ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ଆହୁରି କେତେ କେତେ କାହାଣୀ କହିଥିବେ । ସିଏ ସେଗୁଡ଼ାକ ବି କାହା ପାଖରୁ ଶୁଣି ପାରନ୍ତା କି ! ମହେଶର ଅଣ୍ଟିକୁ ସଂସାର ଅଣ୍ଟେନାହିଁ । ଆଉ ସାନ କ୍ଲାସ୍ ଘରଟା ବା କିପରି ଅଣ୍ଟିବ ? ଖାଲି ଅଥୟ ଭାବରେ ମହେଶ କୁଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ଖେପି ବୁଲୁଥାଏ, ଖେଦି ବୁଲୁଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ତାକୁ ମୋଟେ ଧରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ତାକୁ କେହି ହେଲେ ଧରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ମହେଶ ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ ପିଲା । ସିଏ କାହାରିକୁ ମାନେ ନାହିଁ । ତା'ର ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଆଖିକୁ ସତେ ଅବା ମଇଁଷି ଶିଙ୍ଗ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ତା'ର ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ାକ କେବେହେଲେ ସରେ ନାହିଁ; ତା'ର ପାଟି କେବେହେଲେ ବି ବନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ତା' ହାତଗୋଡ଼ ସବୁବେଳେ କଥା କହୁଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ସିଏ ଯେଉଁଠି ଥାଏ, ଯେଉଁଠାକୁ ଯାଏ, ସେଠାରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଉପଦ୍ରବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଯାଏ । ବଡ଼ମାନଙ୍କଠାରୁ ଶିଖି ତା'ର ସାଙ୍ଗପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ମହେଶକୁ ଦୁଷ୍ଟ ବୋଲି କହନ୍ତି । ସବୁ ଝଗଡ଼ା ଆଉ ଝିଁମିଟିରେ ସେଇ ଦୋଷୀ ବୋଲି ଅତି ସହଜରେ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ମାର୍କାମରା ହୋଇ ରହିଯାଏ । ବାଗି ହୋଇଯାଏ । ଅପବାଦଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରାୟ ତାହାରି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପଡ଼େ ।

ଆମ ଦୁଷ୍ଟ ସଂସାରର କନ୍ଦରଗୁଡ଼ାକ ମହେଶ କପରି ବା ବୁଝି ପାରନ୍ତା ! ସିଏ ହୁଏତ ଭାବେ, ସଂସାରଟା ଯାକ ସବୁଠାରେ ତା' ପାଇଁ ଦୁଆରଗୁଡ଼ାକ ସବୁବେଳେ ମେଲା ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା, ଏଠି ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଦର କରି ପାଖକୁ ଡାକୁଥାନ୍ତେ, [illegible] ତାକୁ ସମସ୍ତେ ସବୁ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ । ସଂସାର ଭିତରେ ବଡ଼ ମଣିଷମାନେ ଯେବେ ଜଣେ ଜଣେ ମାଲି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତେ, ସେମିତି ଭିତରେ ଫୁଲଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧନ୍ଦା ନଥାନ୍ତା, ତେବେ କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ ହୋଇନଥାନ୍ତା ! ଦୁଷ୍ଟ ବା ଶିଷ୍ଟ ବିଚାରିବା ଆଗରୁ ଯଦି ସମସ୍ତେ ଝାଲ ପିଲାମାନଙ୍କୁହିଁ ଚିହ୍ନି ପାରୁଥାନ୍ତେ, ତେବେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା !

ମହେଶ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଛି । ବାହାରକୁ ସୁନା ହୋଇ ଦିଶିବୁ ବୋଲି ଆମେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ତାକୁ କୁଆଡ଼େ ଦାବଦୁବି କରି ରଖିଛୁ । ଝରକାଗୁଡ଼ାକ ଏକାବେଳକେ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଛୁ । ସେଥିପାଇଁ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ଚିହ୍ନିବା ଆଗରୁ ଆମେ ତା'ର ଦୁଷ୍ଟାମିଗୁଡ଼ାକୁ ଆଗ ଚିହ୍ନି ନେଇ ପାରୁଛୁ । ଆମ ଶିକ୍ଷାରେ ସବୁକିଛୁ [illegible] କେବଳ ସେଇଯାଏ ପହଞ୍ଚି ପାରୁଛି । ତଥାପି ଏଇ ଏକ ସଂସାରରେ ମହେଶମାନେ ଜନ୍ମ ହେଉଛନ୍ତି, ତଥାପି ସେ ସେମାନେ ଧରି ପଡ଼ିଗଲାକୁ ମୋଟେ ଡରୁ ନାହାନ୍ତି, ହୁଏତ ତାହାହିଁ ଭବିଷ୍ୟ ପାଇଁ ଏକ ଆଶାକୁ ବଞ୍ଚାଇ କରି ରଖିଛି ।

ମାର୍ଚ୍ଚ, ୧୯୮୦

ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି କିଏ ଦେଲା ?

ଓଡ଼ିଶାର ଆହୁରି ତେର ଗୋଟି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଲେ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଏକ ଅନନ୍ୟ ଅନୁରାଗରେ ଏହି ନୂତନ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଚାଲିବା ବାଟରେ ଏହି ଘଟଣା ଯେ ଅଧିକ ବେଗ ଆଣିଦେବ, ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଏଇ କିଛି କମ୍ କଥା ନୁହେଁ । ଆମେ ଅନେକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିତରେ ଏପରି ଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଥାଉ ଯେ, ଭବିଷ୍ୟ ବୋଲି ଗୋଟାଏ କିଛି ରହିଛି ବୋଲି ଆମର ଅନେକ ସମୟରେ ମନେ ବି ରହେ ନାହିଁ । ଆମେ ଅତୀତ ଭିତରେ ଏପରି ଛଟର ପଟର ହେଉଥାଉ ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ ଯେ, ଦୁଆରକୁ ଫିଟାଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ଆହୁରି ଅନେକ ଭଗବତ୍ସ୍ତର ଦର୍ଶନ ବି ଯେ ହୋଇପାରେ, ସେକଥା ଆମ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଭିତରକୁ ହୁଏତ ମୋଟେ ଆସିପାରେ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଭିତରେ ଅସଲ ବିଶ୍ୱାସଟି ମରିଗଲେ ଏକଥା ହୁଏ । ନିଜ ଭିତରେ ଅସଲ ଥାନଟିରେ ଅଙ୍କୁଆଁ ହୋଇ ବସିଥିଲେ ଏହି କଥା ହୁଏ । ଭିତର ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ବାହାରେ ସତେ ଅବା କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବା ପରି ଆମେ ଯେଉଁ ନସ୍ତ ଗୁଡ଼ାକ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ମନ କରୁଥାଉ, ସେଗୁଡ଼ାକ କେବଳ କେତେଟା ନିୟମ ମାନିବାର ଓ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଲାଇବାର ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଡ଼ାଇ ନେବାର ଅନୁରକ୍ତି ଭିତରେହିଁ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆମ ସଂସାରର ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରାୟ ଏହିଭଳି ଚାଲେ । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଚାଲିଲେ ଗୋଟାଏ ସରକାର ଚାଲିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଗୋଟାଏ ଦେଶ ବି ଚାଲିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଆମ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହିପରି କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଯନ୍ତ୍ରର ଚାଲିବାକୁହିଁ ଅଧିକାଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସବୁ ଚାଲିବା ବୋଲି ମାନି ନିଆ ଯାଇଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଏହିସବୁ ଯନ୍ତ୍ର ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଯନ୍ତ୍ରପାଳ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ମହାନନ୍ଦରେ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ଜଣେ ମହୀପାଳ ବୋଲି ଭାବିବା ଲାଗି ଭାରି ଶରଧା ରଖିଥାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ତଥାପି ଯନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାନ୍ତି ନାହିଁ, ଅନେକ ସମୟରେ ଯନ୍ତ୍ରହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଚଳାଏ । ଯୋଉ ମଣିଷ ଯନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାଇ ପାରୁଥାନ୍ତା, ସିଏ ନିଜେ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇ ତଥାପି କେବଳ ଭୋଗ କରିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗେ, ସେତେବେଳେ ଘରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଲୁଅଗୁଡ଼ାକ ଅସ୍ତ କରି ନିଭିଯାଆନ୍ତି ।

ନିଜକୁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରିଣତ କରି ନେଇଥିବା ମଣିଷ ଭିତରେ ତଥାପି ମଣିଷ ରହିଥାଏ, ଯନ୍ତ୍ରୀ ରହିଥାଏ, କଳା ରହିଥାଏ । ଅତୀତକୁ ଆବୋରି ଧରିଥିବା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିତରେ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତଟା ତଥାପି ରହିଥାଏ । ଭରି ନିପୀଡ଼ିତ, ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ରହିଥାଏ;—ତାହା ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଏ । ଅବିଶ୍ୱାସର ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥାଏ । କେବଳ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରୁଥିବା ମଣିଷ ତଥାପି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂଆ ଆଉ କିଛି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥାଏ । ବାହାରେ ସେହିପରି ଆଉ କିଛି ଘଟିଲେ ସେହି ଅପେକ୍ଷମାଣ ସେଇ ମଣିଷଟିହିଁ ତାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବା ଲାଗି ବାହାରି ଆସେ । ସିଏ ଅନ୍ତତଃ କ୍ଷଣକେ ଲାଗି ଯନ୍ତ୍ର ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସେ, ତା'ର ପୁରୁଣା ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ାକର ଜଞ୍ଜାଳ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସେ । ସିଏ ତା' ଭିତରେ ଖୋଜୁଥିବା ସାଥୀକୁ ସତେ ଅବା ବାହାରେ ପାଇଯାଏ ।

ଆମକୁ ସେହିପରି ଜଣେ ବନ୍ଧୁଠାରୁ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଗଲା । ମଣିଷ ଭିତରେ ସିଏ ଭବିଷ୍ୟ ଗଢ଼ିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି, ଭବିଷ୍ୟଟାଏ ଅଛି ବୋଲି ତଥାପି ଅନୁରାଗ ସହିତ ଭାବୁଛି, ବାହାରର ଯନ୍ତ୍ରାରୂଢ଼ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ମଣିଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରୀ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ଆମର ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ତାହାରିଠାରୁ ମିଳିଲା । କଳ୍ପନାର ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଲା । ଯେଉଁ ଅସଲ ଆଶୀର୍ବାଦଟି ସହିତ ଖିଅ ଲାଗିଯାଇ ପାରିଲେ ମଣିଷର ବଳ ସହସ୍ରଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଏ, ଆମକୁ ସେହି ଆଶୀର୍ବାଦର ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଲା । ଆମେ ମଣିଷ ଭିତରେ, ଏହି ହାଉଆ ଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ, ଯନ୍ତ୍ରବହୁଳତାର ଏହି କର୍କଶ ନିଦ୍ରା ଭିତରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ଦୁଆରଟିକୁ ଖୋଲିବାକୁ ଅନୁରାଗର ସହିତ ପରସ୍ପର ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବାହାରିଛୁ, ଆମକୁ ସେହି ଦୁଆରଟିରହିଁ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଗଲା । ଆମର ସକଳ ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଦୁଆରଟିରହିଁ ଜୟ ହେଉ ।

ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୦

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ଫୁଟିଲା

କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ସାନ ପତ୍ରିକାମାଳ ଗାଁ—ସେଇଠି ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟିବା ଲାଗି ସତେ ଅବା କୋଉ ଦିନରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଦୃଶ୍ୟ ଅଥଚ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମାଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀରବ ଅଥଚ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ମଣିଷର ହୃଦୟ ପାଗ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ଆହୁରି ଅଧିକ ଲମ୍ବିବା ଲାଗି ସତେ ଅବା ଏକ ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିଶୁ ପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଯେଉଁ ଦିନ ଫୁଲଟି ଫୁଟିଲା, ସେଦିନ ଯାହାସବୁ କଥା ଜଣାପଡ଼ିଲା । ଆମ୍ଭ ସହିତ ସିଏ ସବୁ

ଯେତେବେଳେ ଜାହିରହିଲା ବୋଲି ଆଜି ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ସ୍କୁଲ ଲୋକପର ହେଉଛି ବିଶ୍ୱାସଟିହିଁ ଫୁଲ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିଲା ।

ଘର ପାଖରେ ପାହାଡ଼, ଜଙ୍ଗଲ ଆଉ ବୁଦାଝାଡ଼ । ତୁମ ପାଖରୁ ଆଦୁର କେଉଁଠି ଫସଲର ଅଳ୍ପ ଟୋକେ ତୁମୋଟିଏ ସବୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ମହୁଲିରେ ଅଗଣ ଝରଣା ଜାଗା । ତାଙ୍କର ଭିତରେ ସ୍ଥାନ ଗାଁଆଁ ଟିଏ । ପଛରେ ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ବାହାରୁ ଆସି ଘର କରି ରହୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆମଣା ସାହୁକୁ ବର୍ଷି ଲୋକ କହନ୍ତି । ଗୁଡ଼ାକମି ଜମିରୁ ଅଳପ ମହାଜନଙ୍କର ଅଛି । ଜଙ୍ଗଲରୁ ଅନେକ ଲୋକ ସମ୍ବଳ କରି ରହୁଛନ୍ତି । ଏବେ ବି ବର୍ଷା ସକାଳୁ ଉଠିଲେ ଆମେ ଦେଖିପାରିବା, ଚଢ଼ରୁ ମୂଳି ଆଉ ବଣଆଳୁର ମୂଳ ତାଡ଼ି ଘରକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ମେଲ ମେଲ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଆଉ ପିଲା ଜଙ୍ଗଲଆଡ଼େ ବାହାରୁଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ପାଖରେ ଥିବା ମଦନପୁର-ରାମପୁରର ହାଟଗାଁରୁ କିଛି ସନ୍ଧାନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଜନମୀ ପଞ୍ଚ ଅଞ୍ଚଳ ହସ୍ତାର ରହିଥିବା ଜଙ୍ଗଲର ଅଣ୍ଟା ଭିତରୁହିଁ ଅନ୍ନ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ ।

ଗତ ଏପ୍ରିଲ ତ୍ରିବର୍ଷୀ ତାରିଖ ଦିନ ଯେତେବେଳେ ସେହି ଗାଁରେ ନୂଆ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ଉଦଘାଟନ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଅଞ୍ଚଳଯାକର ସଚେତନ ସବୁ ଲୋକ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ଗାଁ-ସଣୁଶାରେ ସବୁ ହେଲା, ତେଣୁ ଭଲ ସ୍ୱାଭାବିକ ଲାଗିଲା । ନୂଆ ସ୍କୁଲଟିକୁ କାନ୍ଧରେ ବୋହିବା ସକାଶେ ପାଖରୁ ଦୁଇଜଣ ଯୁବକ ଶିକ୍ଷକ ହେବେ ବୋଲି ବାହାରିଛନ୍ତି । ଜଣେ ଆମ୍ବଗାଁରୁ ଓ ଆଉ ଜଣେ ଦାମ୍ବଦଲିଙ୍ଗାରୁ । ନିକଟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ମଧ୍ୟ ପାଠଚକ୍ର ଅଛି । ଏହିସବୁ ଅନ୍ୟ ଗାଁଆଁରୁ ମଧ୍ୟ ପିଲାଏ ନୂଆ ସ୍କୁଲଟିକୁ ଆସିବେ । ସେମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଇବା ଲାଗି ଇତି ମଧ୍ୟରେ ସ୍କୁଲକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଭବିଷ୍ୟତର ଛାତ୍ରାବାସ ଲାଗି ସମୂହପାକର ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିଏ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଗଲଣି ।

ଦୁଇଟି ସୋପାନରେ ଆରମ୍ଭରୁ ପଚାଶ ପିଲା ହୋଇଗଲେଣି । ପାଠଚକ୍ରର ଲକ୍ଷ୍ମୀଘର ଦୁଇ ବଖରାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପିଲାମାନଙ୍କର ଅନନ୍ଦ-ପାଠଶାଳା ବସିବ । ତେଣେ ଆଉ ଏକ ଜମିରେ ନୂଆ ସ୍କୁଲଘର ଲାଗି ଶୁଭ ଉଆଁହେବାକୁ ଯାଉଛି । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ଏହି ଗାଁରେ ଯଦି ବାରମାସ ପାଣିର ସୁବିଧା ରହନ୍ତା, ତେବେ ଗ୍ରାମବାସୀ ନିଜର ଉପାର୍ଜନରେହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ନୂଆ ସ୍କୁଲଟିକୁ ଅନାୟାସରେ ଚଳାଇ ନେଇ ପାରନ୍ତେ ।

ଘଣ୍ଟାକୁ ମାଇଲେ ମନ୍ଥର ଯାଇ ଏଥର ମଦନପୁର-ରାମପୁର ମଧ୍ୟ ସଙ୍କଳିତ ହେବ । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶୁଭଇଚ୍ଛାକୁ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କରି ପୁରୁଣା ଜାଗାରେ

ନୂଆର ଆବାହନ ଲାଗି କ୍ରମଶଃ ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧାମସ୍ତ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଚାଲିବ । ଗାଆଁ ସହରକୁ ଟାଣିବ, ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଆଣିବ । ଏକ ନୂଆ କଥା ଘଟିବ ।

ଏଠାରୁ ବାର ମାଇଲ ଦୂରରେ ବନ୍ଧପଡ଼ା ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର । ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ଏଠୁ ସେଯାଏ ପଡ଼ିଛି, ତେଣୁ ବାଟ ବାଉଳା ହେବାର କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ତରର ଏକ ଆକର୍ଷଣରେ ପରସ୍ପରର ସହାୟତା କରନ୍ତି, ସେମାନେ କେବେହେଲେ ବାଟବାଉଳା ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଦିନ ପତ୍ରିକାମାଳାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଉତ୍ସବରେ ବନ୍ଧପଡ଼ାର ବନ୍ଧୁଆ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିବା ବେଳେ ଭିତରୁ ଠିକ୍ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟି ମିଳି ଯାଉଥିଲା ଓ ନୟନ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହାତ, ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଯେତେବେଳେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡାକି ଏଯାଏ ଆଣି ପାରିଲାଣି, ସେତେବେଳେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଈର୍ଷା କରିବା କାହିଁକି ? ତେଣୁ, 'ନ ବଧ୍ୟତେ ନ ଶପ୍ୟତେ' ।

ମଇ, ୧୯୮୦

ଏ ଘର ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ହେବ

ଏହି ଘରକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, କାରଣ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଆଉ ମୋଟେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । କାରଣ ଆମକୁ ନୂଆ ଘରଟିଏ ଗଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆମେ ସଚେତନ ହେବା, ଜାଗ୍ରତ ହେବା । ଆମ ଭିତରେ ଏଠୁ ସେଯାଏ ଲାଗିଥିବା ଖିଅଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା । ଗଭୀରକୁ ଯାଇ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ତାରାଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ଓ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଚାଲିବେଳେ ଗଭୀରତାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଚହଲି ନେଇ ପାରୁଥିବା ।

ପୁରୁଣା ମତଗୁଡ଼ାକରେ ପ୍ରବୀଣତା ଅର୍ଜନ କରି ଆମେ ମାତବର ସାଜଣ ହେବାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନାହିଁ । ପୁରୁଣା ମତଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ପଗଡ଼ି କରି ପିନ୍ଧି ଆମେ ଏହି ପୁରୁଣା ଭିତରେ କଦାପି ଭଲ ବୋଲି ଦେଖିବାରେ ଅତପସ୍ୟା ଗୁଡ଼ାକୁ କରିବା ନାହିଁ । ସବୁକିଛି ବଦଳିବା ଆଗରୁ ଆମର ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ବଦଳିଯିବ । ନୂଆ ବନ୍ଧୁର ଦର୍ଶନ ପାଇଲେ ଯେମିତି ସବୁ ବଦଳିଯାଏ, ଠିକ୍ ସେମିତି ।

ସେହି ପୁରୁଣା ଆଖିରେ ଆମେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ଦେଖିବା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆମରି ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ିବା ଲାଗି କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯେଉଁ ସଂସାରରେ ମଣିଷ ହୋଇ ଠିଆ ହେବେ, ସେହି ସଂସାର ଲାଗିହିଁ

ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମନିର୍ଭର କରି ଗଢ଼ିବା । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିର ମେରୁଦଣ୍ଡଗୁଡ଼ାକୁ ଆମେ ସିଧା ହୋଇ ଗଢ଼ିହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା । ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ସହସ୍ର ଆଖି ହୋଇ ପାରିବାର ପ୍ରେରଣାଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବା । ସେମାନେ ଆମରି ଆମରି ପିଠି ଉପରେ ଦେଇ ଯେତେବେଳେ ଆଗକୁ ବାଟ ଚାଲିଯାଇ ପାରିବେ, ସେତିକି ବେଳେ ଯାଇ ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆମର ଜୀବନାନୁରାଗ ତା'ର ଅସଲ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିବ ।

ତେଣୁ ଆମର ପିଲା ଆମ ଲାଗି ସାନ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମର ସୁହୃଦ । ମହେଶ, ହରିନାରାୟଣ, ପ୍ରଦୀପ, ପାର୍ଥ, ସଂବେଦ ଆଉ ଶ୍ରବଣକୁମାର,—ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଆମର ସୁହୃଦ୍ । ଯେଉଁ ଜନନୀ ହୃଦୟଟି ଆମକୁ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆନନ୍ଦ ଭବନରେ ଏକାଠି କରି କରି ରଖିଛି, ଯିଏ ଆମ ଲାଗି ଏକ ବାଟର ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ଯାଇଛି, ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଧରଣର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ସାହସୀ କରିଛି ଓ ଯାବତୀୟ ଅସୁନ୍ଦର ଓ ବିଷମତା ଭିତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସୌଷମ୍ୟର ସମ୍ଭାବନାଟିକୁ ସତ୍ୟ ରୂପେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆମକୁ ଆଖି ଦେଇଯାଇଛି, ଆମେ ତାହାରି ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବା । ତାହାରି ପାଖରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିବା ।

ଜୁନ୍, ୧୯୮୦

ସ୍ୱୀକୃତି କାହାକୁ ମିଳିଲା ?

ଯେଉଁମାନେ ଅତୀତକୁ ଧରି ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି, ଅତୀତଟାକୁ ସତେ ଅବା ଠାକୁର ବୋଲି ମନେ କରି ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଥାନ୍ତି ଅଥବା ଅଳଙ୍କାର ପରି ଦେହରେ ଲଦିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଭବିଷ୍ୟ ଭିତରକୁ ସାହସ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଖାପ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି, ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚଳିଯାଆନ୍ତି । ସେହି ଖାପ ଖାଇ ଯିବାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ସଫଳତା ବୋଲି କହନ୍ତି, ଅନେକ ସମୟରେ ସଂସ୍କୃତିର ଅସଲ ଭୂଷଣ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରୁଥାନ୍ତି ।

ଆମ ଭିତରେ କବାଟଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରକୃତରେ ଖୋଲା ନାହିଁକି ? ଆମର ଅସଲ ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି କି ? ଆମେ ଯେଉଁଠି ଅଛୁ ସେଇଠି ରହି ତଥାପି ଭବିଷ୍ୟ ଲାଗି ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ବଦଳିଯିବାକୁ ମନ କରୁଛୁ କି ? ଆମ ଭିତରେ ଯେଉଁମାନେ ଚତୁର, ସେମାନେ ହୁଏତ ସ୍ୱୀକୃତି କହିଲେ ସେହିପରି ଏକ ଅଧାଅଧି ହରକତକୁ ବୁଝନ୍ତି । ଆମର ବାହାରଟା ବଦଳିଯିବ, ଆମର ବାହାରଟା ସୁନ୍ଦର

ଦେଖାଯାଉଥିବ,—ମାତ୍ର ଭିତରଟା ତଥାପି ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ନଥିବ; ବାଧା, ଛିଦ୍ର, ସ୍ୱାର୍ଥ ଏବଂ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଯାବତୀୟ ସଫଳତାର ସମ୍ଭାରରେ ଆମେ ତଥାପି ଚହଟି କରି ରହିଥିବା ଆମ ଦୁଆରଗୁଡ଼ାକ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଆମର ଯାବତୀୟ ଧ୍ୟାନ ସଶଙ୍କ ହୋଇ ରହିଥିବ,—ଏହିପରି ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ସହାବସ୍ଥାନକୁ ଆମେ ସ୍ୱୀକୃତି ବୋଲି ମନେ କରୁଛୁ କି ?

ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ଆମକୁ ମିଳିଲାନାହିଁ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ପୁରୁଣାଟା ଭିତରେ ଅଣ୍ଟାଯାଏ ପୋତିହୋଇ ରହି ତଥାପି ନୂଆ କିଛି ଲାଗି ଏକ ଅଧାପନ୍ତରିଆ ସ୍ୱାଗତ ଦେଖାଉଛୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଅସଲ ସ୍ୱୀକୃତିଟି କେବେହେଲେ ମିଳି ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମିଳିଲା । ସେମାନେ ଖୁସି ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ିବେ, ଖୁସି ହୋଇ ଆପଣାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବେ, ଖୁସିହୋଇ ଆପଣାର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବେ ଓ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ସହିତ ଡୋର ଲଗାଇ ପାରିବେ,—ସେମାନେ ଖୁସୀ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲି ପାରିବେ, ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ସେହିମାନଙ୍କୁ ମିଳିଲା ।

ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଲା । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦୀପ ହୋଇ ଜଳିବେ ଓ ତାହାର ଦ୍ୱାରାହିଁ ଅନ୍ଧକାର ସହିତ ଲଢ଼ିବେ,—ସେମାନଙ୍କୁ ତାହାର ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଲା । ଆପଣା ପାଖରେ ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଳିଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ଓ ଆମର ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଯାହାରି ସନ୍ତକ ଓ ପ୍ରତୀକରୂପେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ତାହାରି ଲାଗି ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଲା ।

ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ଏକ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ମିଳିଲା । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ ରହିଛି । ସତେ ଅବା ଶିଶୁଟିଏ ପରି ରହିଛି । ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ ଏକ ନୂତନ ସତ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ, ଏକ ନୂତନ ସମ୍ବନ୍ଧର ସ୍ୱପ୍ନ । ସେହି ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସଚେତନ ଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ହେବ । ସେଇଟିକୁ ନେଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । ଜୀବନକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ଆମ ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଏକାଠି ହୋଇଛୁ, ଏକ ଉନ୍ମୋଚନକାମୀ ଅସନ୍ତୋଷହିଁ ସେମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ସେହି ଅସନ୍ତୋଷକୁ ମିଳିଲା ।

ଜୁଲାଇ, ୧୯୮୦

ସଖ୍ୟ ଏବଂ ସଂକଳ୍ପର ଶିବିର

ଜୁନ୍ ମାସରେ କଟକ ମାତୃଭବନଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଦିନ ସପ୍ତାହବ୍ୟାପୀ ଶିବିରଟି ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା, ତାହା ଆମକୁ ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ସ୍ନେହର ସୂତ୍ର ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ର ଯେ ରହିଛି, ଆମର ସାନବଡ଼ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଶିବିର ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାସ୍ତବ ଭାବରେ ଆମକୁ ସେହି ଅନୁଭବଟିହିଁ ମିଳିଯାଉଥିଲା । ସେହି ସୂତ୍ରଟି ଆମର ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶି ଯାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ କଦାପି କାହାକୁ ହେଲେ ବଡ଼ ବା ସାନ ବୋଲି ଭାବିବ ନାହିଁ । କାହାକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଭାବି ତା'ଠାରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଆଉ କାହାକୁ ସାନ ବୋଲି ଭାବି ତାକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ବି କଦାପି ଯିବ ନାହିଁ । ସିଏ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ କେବେ ହେଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନେ କରିବ ନାହିଁ । ସିଏ ନିଜକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଭାବିବା, ନଗଣ୍ୟ ଓ ଅସହାୟ ବୋଲି ଭାବିବା, ସେଇଠାରୁ ହିଁ ଏହି ସଂସାରର ପ୍ରାୟ ସବୁଯାକ ବର୍ବରତା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ।

ମଣିଷ ପରସ୍ପରକୁ ସଖା ବୋଲି ଚିହ୍ନିବ, କାରଣ ସିଏ ଆପଣାକୁ ମୂଳତଃ ସନ୍ତାନ ବୋଲି ଚିହ୍ନିବ । ସନ୍ତାନ ବୋଲି ଚିହ୍ନିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ସୈନିକ ବୋଲି ଚିହ୍ନିବା, ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିବା । ଶିବିରଟି ଭିତରେ ଯେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଦିନ ରହିଲୁ ଏତେ ନିର୍ମଳ ଭାବରେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଦେଇ ଦେଇ ପାରିଲୁ, ସେଥିରୁହିଁ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ ଆମକୁ ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦିଶିଗଲା । ଏହି ବିଶ୍ୱାସର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅନୁରାଗ—ଏକ ମହତ୍ତର ଜୀବନ ଲାଗି ଅନୁରାଗ, ଏକ ମହତ୍ତର ଭବିଷ୍ୟ ଲାଗି ଅନୁରାଗ, ଏକ ମହତ୍ତର ଆବିଷ୍କାର ଲାଗି ଅନୁରାଗ । ଆମେ ସବୁ ସେହି ଆବିଷ୍କାରର ଅନୁରାଗ ନେଇ ଶିବିରକୁ ଆସିଥିଲୁ । ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଆମେ ଆପଣାକୁ ଚିହ୍ନିଲୁ । ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶକ୍ତିଟିକୁ ଶିଖିଲୁ । ଏବଂ ଏକ ସଂକଳ୍ପ ନେଇ ସେଠାରୁ ଫେରିଲୁ ।

ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜକୁ କେତେ ଅକିଞ୍ଚନ ଓ ଅଳ୍ପବଳ ବୋଲି ମନେ କରିଥାଉ । ଆମକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଏକୁଟିଆ କରି ରଖିବାକୁ ନାନାପ୍ରକାର ବିବାଦ କରି ରଖିଥିବା ଆମର ଧର୍ମ, ଆମର ସମାଜ ଓ ଆମର ନୈତିକତାଗୁଡ଼ାକ ଆମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଅସହାୟ କରି ରଖିଥାଏ, ଭାରି କୃତ୍ରିମ କରି ରଖିଥାଏ । ବାହାରେ କେତେ କରିବା ପରି ମୁଖା ପିନ୍ଧିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ଆମେ କେତେ ଭୀରୁ ହୋଇ ବସିଥାଉ ।

ଏହି ଶିବିର ଆମର ଅନେକ ତ୍ରୁଟିତାକୁ କେତେ ସହଜ ଭାବରେ ହରଣ କରି ନେଇ ପାରିଲା ! ତ୍ରୁଟିତାଗୁଡ଼ିକ ଚାଲିଗଲେ ମଣିଷ ନିଜର ଜୀବନକୁ ମୂଳତଃ ଏକ ସଂକଳ୍ପ ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ, ଏକ-ଉତ୍ସର୍ଗ ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେଉଁପିଲାମାନେ ଆମ ଉପରେ ଏତେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଆମକୁ ଘେରି କରି ରହିଛନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଲାଗି ଆମେ ଏଥର ସଂକଳ୍ପ କରିବା । ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା । ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ଗଢ଼ା ହେବେ । ଅନ୍ୟ ଏକ ସକାଳ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବେ । ସେମାନେ ଯେ ଏତେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଆମ ପାଖକୁ ଆସି ପାରିଛନ୍ତି ଓ ଆମକୁ ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରି ଦେଇଛନ୍ତି, ଆମେ ସେଥି ଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବା । ଏବଂ, ସେହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଯିଏ ଆମ ପାଖରେ ହାଜର କରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ଆମର ସକଳ ଜଡ଼ତା ଓ ସକଳ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ହରଣକରି ନେଇଛନ୍ତି, ଅସଲ ଆସନଟିରେ ତାଙ୍କୁହିଁ ବସାଇ ଆମେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେହି କୃତଜ୍ଞତାର ପ୍ରମାଣ ଦେବା । ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ସାର୍ଥକ କରି ଫୁଲ ଫୁଟି ଉଠିବାରେ ଲାଗିଥିବ ଓ ଭବିଷ୍ୟ ମୁକୁଳି ଉଠିବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୦

ଯୁଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ

ଚୀନ ଦେଶର ଜଣେ ବଡ଼ ନେତା ଆସନ୍ତା ଦଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ ପୃଥିବୀରେ ଯୁଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି କହିଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଯୁଦ୍ଧ ଯେ କେବଳ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ତା' ନୁହେଁ, ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ମଣିଷର ମନ ଭିତରେ କୋଉ କାଳରୁ ଲାଗି ସାରିଲାଣି । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି ନୂଆ ଆଉ ପୁରୁଣା ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ । ପୁରୁଣା କୁଣ୍ଠା ଏବଂ ନୂତନ ସାହସ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ । ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଡରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଗ୍ର ଏବଂ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ନିଜକୁ ଏକୋଟିବେଳକେ ଅନେକ ଭାଗ କରି ରଖିଥିବା ଓ ତେଣୁ ବୃହତ୍ତର ଜଗତରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବିଭାଜନକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିଥିବା ଭୀରୁ ଓ ଆପଣା ଭିତରେ ଭଗବତ୍ ସତ୍ତାକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଏବଂ ତେଣୁ ଯାବତୀୟ ବିଭାଜନକାରୀ ପ୍ରାଚୀରର ବିଲୋପସାଧନ କରି ବାହାରିଥିବା ସାହସୀ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ ।

ଆମକୁ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଏକ ପକ୍ଷ ବାଛି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମ ନୂଆ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର ଜରିଆରେ ଆମେ ସେହି ନିର୍ବାଚନଟିକୁ କରି ସାରିଲୁଣି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଛୁ ଓ ଭୟମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଛୁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ବାଡଗୁଡ଼ିକ ଯଥାସମ୍ଭବ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖି ତାହାରି ଭିତରେ ନିରାପଦ, ସଦାଶଙ୍କିତ ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇ ବସିବାକୁ

ହିଁ ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନର ସର୍ବମୂଳ ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି, ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ଦଳଟିକୁ ଜାଣିଶୁଣି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଆସିଛୁ । ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ଭବିଷ୍ୟ ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇ ରହିଛି । ଆପଣାକୁ କେତୋଟା ପାଚେରୀ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାର ମତଲବରେ ଯେଉଁ ଚତୁର ଅହଙ୍କାମାନେ ଏକ ଅଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଆସିଛନ୍ତି ଓ ତାହାହିଁ ପରମ ପ୍ରସାଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଏକ ଆତ୍ମପ୍ରବଞ୍ଚନାମୟ ଆତ୍ମ-ପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ଆମେ ମୋଟେ ସେମାନଙ୍କ ଦଳରେ ନାହୁଁ । ସେମାନେ କାନ୍ଧରେ ଯେତେ ସରୁ ପଇତା ପକାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କହିବୁ ନାହିଁ ବୋଲି ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଛୁ ।

ତେଣୁ, ଆମ ନୂଆ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପିଲାମାନେ ମୋଟେ ଚତୁର ହେବାକୁ ପାଠ ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନର ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ କଦାପି ଚତୁର ହେବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ କଦାପି ନିର୍ମମ ହେବେ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଦରଜାଟି ଖୋଲିଗଲେ ମଣିଷ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୋଇଯାଏ, ମୋଟେ ଭୟ କରେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆତ୍ମୀୟତା ଅନୁଭବ କରେ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ଦରଜା ପାଖରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବାକୁ ପଣ କରି ବାହାରିଛି । ଏହି ଯାତ୍ରାରେ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ରହିବେ । ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ମଣିଷ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ସମାଜ ଗଢ଼ିବାରେ ମନାସ ରଖିଥିବା ସମସ୍ତେ ରହିବେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆଗକୁ ଚାଲିବ । ମଣିଷର ଏକ ନୂତନ ସଞ୍ଚାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷକୁ ତା'ର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ଭାବନାଟି ମଧ୍ୟକୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେବା ଲାଗି ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିବ । ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ କରୁଣାରହିଁ ବିଜୟ ହେବ ।

ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୧୯୮୦

ବାଟ ଅନେକ, ମନ ଗୋଟିଏ

ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ରମଶଃ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲୁଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ କଦାପି ଗୋଟିଏ ପରି ହେବେ ନାହିଁ, କଦାପି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରେ ଓ ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ବିକାଶ ଲାଭ କରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହେବେ; ସେମାନଙ୍କର ବେଶ ବି ବାହାରକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଖାଯିବ । ଏହି ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏହି ଜନୁହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଧାନତଃ ସହରମାନଙ୍କରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସହରର ପରିବେଶ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିବେଶ । ସେଠି ଯାବତୀୟ ବିସ୍ତାର ହେଉଛି ପ୍ରାୟ ଅନୁପ୍ରସ୍ଥ ବିସ୍ତାର । ତା'ପରେ ଗାଁଆମାନଙ୍କରେ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିଲା । ଗାଁଆ ପାଠଚକ୍ରର ଛାତ୍ରମାନେ କଲେ ଶ୍ରମ ଦେଇ ସ୍କୁଲ ଘର ତିଆରି କଲେ । ସେଠି ପିଲାଏ ତଳେ ବସିଲେ । ଧୂଳିମାଟିରେ ଅଧୁଲା ହେଲେ, ପୋଖରୀରେ ଗାଧୋଇଲେ ଓ ଗୋଚର ପଡ଼ିଆରେ ଯାଇ ଖେଳିଲେ । ସହରର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଗୃହୀତ ନିୟମଗୁଡ଼ାକ ସେଠାରେ ମୋଟେ ଚାଲିପାରିଲା ନାହିଁ । ଆମେ ସେଗୁଡ଼ାକ ଚଳାଇବା ସକାଶେ ଯେତେ ମନ କଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଚାଲି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଆମେ ବୁଝିଲୁ, ଗାଆଁ ପାଇଁ ଏହି ଶିକ୍ଷା ମୋଟେ ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ କରି ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ହୁଏତ ସହରସ୍କୁଲର ଚଳଣିଗୁଡ଼ାକ ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଖୁବ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଖାକୁଆ ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଓ ଧଳା ଅଙ୍ଗିର ନମୁନା ବି କେତେ କେତେ ଜାଗାରେ ହେଲା । ଗାଆଁ ପିଲାଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ଖେଳସଂସାରକୁ ଭାଙ୍ଗି ସେମାନଙ୍କୁ ସହର ପରି ଧାଡ଼ିରେ ଚାଲିବାକୁ କୁହାଗଲା । ତଥାପି ଆମ ମୁଣ୍ଡର କାରଖାନା ପରାସ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଆଉ ଅନୁକରଣ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସଭ୍ୟତା, ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା କହିଲେ ଆମେ କ୍ରମେ ଏକ ଅନ୍ୟ କଥା ବୁଝିଲୁ । ମାପିବାର, ତୁଳନା କରି ବଡ଼ସାନ ଓ ଭଲ ମନ୍ଦ ନିରୂପଣ କରିବାର ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ ଦାମ୍ଭିକତା ଛାଡ଼ି ସାଥୀ ହେବାକୁ ମନ କଲେ । ଏକାଠି ସଭାରେ ବସିଲା ବେଳକୁ ଗାଆଁକୁ ସହର ଗାଆ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର ବି କଲା । ପାରସ୍ପରିକ ତୁଳନା ଓ ତୁଟିବାଗୁଡ଼ାକ ଏକ ଅନ୍ୟ ଗମ୍ଭୀରତାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ସୂତାଟିକୁ ଆମେ ଅତଳ ବୋଲି ଜାଣିଲୁ ।

ଆମ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେବ ଏବଂ ଆମେ ସେହି ଧାରାଟିକୁ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୁହାରେ ଆଣି ପକେଇବାକୁ ମୋଟେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ମୋଟେ ଈର୍ଷା କରିବା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜ ବାଟରେ ଯିବେ, ନିଜ ବାଟରେ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବେ,—ସେଥିଲାଗି ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା କାରଣ, ଆମର ଏହି ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ଜରିଆରେ ଆମେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କାରଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଯାଉଛୁ, ତାହା ସହରର ସଂସ୍କାର ହେବ ନାହିଁ ଅଥବା ଗ୍ରାମର ସଂସ୍କାର ହେବ ନାହିଁ, ତାହା ଜୀବନର ସଂସ୍କାର ହେବ । ହୃଦୟର ଭୂମି ଉପରେ ତାହା ସହର ସହିତ ଗାଆଁକୁ ଯୋଡ଼ିବ, ବଡ଼ଙ୍କ ସହିତ ସାନମାନଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ିବ, ସ୍ଥାନୀୟ ସହିତ ସର୍ବସ୍ଥାନୀୟକୁ ଯୋଡ଼ିବ । କାରଣ ଆମର ଶିକ୍ଷାଗତ ଯାବତୀୟ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଓ ଉଦ୍ୟମ ଜୀବନର ଯେଉଁ ସ୍ତରକୁ ଛୁଇଁବା ଲାଗି କାମ କରୁଛି, ସେଠାରେ ଏସବୁ କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ନାହିଁ । ଏହି ବ୍ୟବଧାନଗୁଡ଼ାକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବା

ଲାଗି ଆମେ ଆଦୌ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନାହିଁ । ଫଳେ ତାହାର ଆଘାତ ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ପାଇବା; ଆମର ନିଜ ଧାରଣାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଯିବା ।

ଆମର ବାଟ ଅନେକ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ଗୋଟିଏ । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନ୍ତଃଉନ୍ମୋଚନର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶର ଲକ୍ଷ୍ୟ । କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଯଥାର୍ଥରେ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ନିର୍ଭରତା ଏବଂ ଯେଉଁ ଆତ୍ମୀୟତାର ଅଧିକାର ଲାଭ କରେ, ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ନିର୍ଭରତା ଏବଂ ସେହି ଆତ୍ମୀୟତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ତେଣୁ ଆମେ ଆମଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ବଢ଼ାଲି ଲାଭ କରୁଥିବା ଆଉ ଜଣଙ୍କୁ ହେଲେ ଗିଳି ପକାଇବା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନାହିଁ । ଆତ୍ମବାଦୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ମଣିଷ ପରି ଆପଣାର ନିକଟଣାରେ ଆଉ କାହାକୁ ମୋଟେ ମାପିବାକୁ ଯିବା ନାହିଁ । ଆମ ପରି ଏତେ ବଡ଼ ଜଗତିରେ ହେଲେ ଆମେ ଆଦୌ ତାହାର ଅବଜ୍ଞା କରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ତା'ର ନିଜ ବାଟରେ ଅଧିକ ସୌଷ୍ଠବ ଲାଭ କରିବା ଲାଗି ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାର ମନ୍ତ୍ର ନେଇ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ।

ଆମର ଅନୁରାଗବୃତ୍ତିକୁ ଗାଁ ଆଉ ସହର ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ମାନିବ ନାହିଁ । ଆମେ ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଦୌଲତାବାଦ ନେବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନାହିଁ କିମ୍ବା ଦୌଲତାବାଦର ଦୌଲତଗୁଡ଼ାକୁ ଯାକି ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଗଦି ତିଆରି କରି ତାହାରି ଉପରେ ଯାଇ ବସିବାକୁ ବି ମୋଟେ ମନ କରୁଥିବା ନାହିଁ । ଅନେକ ବାଟକୁ ଏକାବେଳକେ ଦେଖି ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ହୁଏତ ଆମର ବାଟଟିକୁ ତାହାର ଅସଲ ପ୍ରସ୍ଥ ଦେଇ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା ।

କରୁଣାର ଅନେକ ଆଖି । ସ୍ନେହ ହେଉଛି ଏକ ଆକାଶ, ଯେଉଁଠାରେ ସବୁ ଜାତିର ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଆମେ ସେହି କରୁଣାର ଓ ସେହି ଆକାଶର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି କୃପଣତା କରିବା ନାହିଁ ।

ଅକ୍ଟୋବର, ୧୯୮୦

'ଶିକ୍ଷାପତ୍ର'ର ବର୍ଷେ ପୂରିଗଲା

ଏହି ଡିସେମ୍ବରଠାରୁ ଆମ 'ଶିକ୍ଷାପତ୍ର'ର ବର୍ଷେ ପୂରିଗଲା । ଏହି ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଆମ ଉଦ୍ୟମଟିରେ ଆମେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଆଗେଇ ପାରିଲୁ କି ନାହିଁ, ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷଟି ଆରମ୍ଭ କଲା ବେଳକୁ ସେହି ବିଷୟରେ ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ଚିନ୍ତା କରିବା ।

ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଉଛି ଏକ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ । ଅସଲ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ : ଜଣେ ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆମ ନିଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଆମକୁ ନିମିତ୍ତ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଆମର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନଟିର ତଥା ବୃହତ୍ତର ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ଆମ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଯେଉଁ ଅଭିଭାବକମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆମ ପାଖରେ ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଏହି ତିନୋଟି ସ୍ତରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯଦି ଉଚିତ ଧାରାରେ ହେଉଥିବ, ତେବେ ଆମେ ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଆମର ଏହି ସ୍ୱନିର୍ବାଚିତ ଯାତ୍ରାପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଛୁ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେ ଆମେ ଆମର ଯଥାର୍ଥ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ପାରିବା, ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଆମେ ତଥାପି ସେହି ପୁରୁଣା ଢାଞ୍ଚା, ଭିତରେ କେତେକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଡ଼ିକରି ରହିଛୁ, ସତେ ଅବା ଗୋଟିଏ ଉପର ଜୀବ ପରି ଆମର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଆମର ବାସ୍ତବ ବିଚରଣକ୍ଷେତ୍ରଟିଠାରୁ କୋଉବେଳକେ ଏକ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ରହିଛି । ଆମ ଭିତରେ ସେହି ପୁରାତନ ଚତୁରତାଗୁଡ଼ାକ ରହିଛି, ସେହି ପୁରୁଣା କୁଟିଳତାଗୁଡ଼ାକ ରହିଛି, ସେହି ପୁରୁଣା ଭୟ ଓ ଘୃଣାଗୁଡ଼ାକ ରହିଛି । ଏବଂ ସବୁ ମୂଳରେ ଏକ ଅବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ଯେତିକି ଅଧିକ ସାହସର ସହିତ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିପାରିବା, ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆମେ ସେତିକି ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇ ପାରିବା ।

ନିଜକୁ ମାଧ୍ୟମ ଓ ନିମିତ୍ତ କରି ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ତାହା ଆହୁରି ଅଧିକ କଷ୍ଟକର । ଆମେ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଏହି ଦେଶରେ ସମାଜ ଓ ପରିବେଶକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳାଇବାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକ ସିଦ୍ଧି ଓ ସଫଳତା ଲାଭ କରିବାରେ ହିଁ ଏତେ ଅଧିକ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଆସିଛୁ । ଭାରତବର୍ଷରେ ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବି ନିମିତ୍ତ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ନିଜର ଉନ୍ନତି ବିଧାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଏକ ସିଦ୍ଧିଲୋଭୀ ବାଟରେ ଯାଇ ଆମ ଯୋଗୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସମାଜକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ଅସଲ ସମର୍ପଣର ପରୀକ୍ଷା ଆମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେହିଁ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମେ ଆମ ନିଜ ଜୀବନରେ ପରସ୍ପରକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଦେବା ଲାଗି ସର୍ବଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିଥିବା । ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଖୋଲା ରଖି ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ଏଠାରେ ଉଚିତ ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ରଖି ପାରିବା ଏବଂ ଉଚିତ ପଦକ୍ଷେପଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା । ଅର୍ଥାତ, ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଅଧିକ ସହି ପାରିବା, ପରସ୍ପର ଉପରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା, ଏବଂ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସକଳ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ସତ୍ତ୍ୱେ ପରସ୍ପରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା ଲାଗି ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ହୋଇପାରିବା ।

ଯେଉଁ ଅଭିଭାବକମାନେ ଏତେ ବିଶ୍ୱାସରେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଆଣି ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆମର ସାଥୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେବା । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବା । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ମୋଟେ ପଣ୍ଡିତ ସାଜିବା ନାହିଁ । ଆଗାମୀ ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ କୌଣସି ଦୂରତା ରହିବ ନାହିଁ, ସେହି ଯୁଗଟି ଯେପରି ଆମ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମର ଯାବତୀୟ ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇପାରିବ, ଆମ ଆଗରେ ତାହାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବା, ଆମେ ଚାଖିଥିବା ଫଳଟିକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବି ଚଖାଇବା, ଆମେ ଦେଖି ପାରୁଥିବା ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସେମାନେ ବି ଯେପରି ଦେଖି ପାରିବେ, ଆପଣାର ପିଲାଙ୍କ ଜୀବନ ଭିତରେ ଯେପରି ସେମାନେ ତାହାକୁ ଦେଖିପାରିବେ, ସେଥିଲାଗି ଆମର ସର୍ବଦା ଆନ୍ତରିକତା ରହିବ ।

ଆମ ପିଲାଏ ମୋଟେ ଦିନ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନେ ତୁଚ୍ଛ ନୁହନ୍ତି କି ଅକିଞ୍ଚନ ନୁହନ୍ତି । ଯିଏ ମଣିଷ ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦେଖେ ଏଠି ଭୁବନଟାଯାକ ଗୋଟାଏ ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିରେ ଭରି ରହିଥିବାରୁ ହିଁ ସବୁକିଛି ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି ବୋଲି ଯିଏ ଅନୁଭବ କରେ, ସିଏ ମଣିଷକୁ କଦାପି ତୁଚ୍ଛ ବୋଲି ଦେଖିବ ନାହିଁ । ସିଏ ମଣିଷ ପାଖରେ ଆପଣା ଛୁଏଁ ନଇଁ ଆସିବ । ତା' ଲାଗି ଗୋଡ଼ମାଟିଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିବ ।

ଏସବୁ ହେବ, ଯଦି ଆମେ ଆପଣା ଜୀବନରେ ପଦ ପଦ କରି ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରୁଥିବା, ପାହାଚ ଉଠି ପାରୁଥିବା, ନମନୀୟ ହୋଇ ପାରୁଥିବା । ଆମକୁ ପ୍ରତିଦିନର ସକାଳ ଏକ ନୂଆ ସକାଳ ପରି ଲାଗୁଥିବ । ଭିତରକୁ ଅନାଇଲେ ପରମ ବନ୍ଧୁର ଦର୍ଶନ ମିଳି ଯାଉଥିବ । ଭବିଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବା ମାତ୍ରକେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅନାଗତଟି ମୁଖ ଦିଶି ଦିଶି ଯାଉଥିବ । ଆମର ଜୀବନ ଆତ୍ମର ପ୍ରଧାନ ନହୋଇ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଧାନ ହୋଇପାରୁଥିବ, ସ୍ୱୀକାର ପ୍ରଧାନ ହୋଇପାରୁଥିବ । କିନ୍ତୁ, ଏସବୁ କ'ଣ ସହଜରେ ହୋଇପାରିବ ?

ବାଟ ଅନେକ ବାକି, ତଥାପି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହେବ । ବାଟ ହୁଏତ ଆଦୌ କେତେବେଳେ ହେଲେ ସରିବ ନାହିଁ, ତଥାପି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହେବ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ହେବ, ଫିଟିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ହେବ । ତେବେ ଯାଇ କୁଣ୍ଠା ଯିବ, ତେବେ ଯାଇ ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ାକ ଫିଟିଯାଇ ପାରିବ । ଆମେ ଏକ ନୂତନ ସଂସାରର ଅଧିକାରୀ ହେବା, ଏକ ନୂତନ ଉତ୍ତରାଧିକାରର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବା ।

ନଭେମ୍ବର-ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୮୦

ଶିକ୍ଷକ ସମାବେଶ-୧୯୮୦

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଧାମ, ପୁରୀ

୧୬, ୧୭, ୧୮ ଡିସେମ୍ବର

ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ଧରି ଆମେ ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଏହିପରି ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଚିନ୍ତାଚିନ୍ତନ ଲାଗି ଏକଜୁଟ ହୋଇ ଆସିଛୁ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଆମର ସମସ୍ୟା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜଟିଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ବୋଲି ଆମର ଗୁରୁଜନମାନେ ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହି ଆସୁଛନ୍ତି । ବିଶେଷ କରି ଆମର ନିଜ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସଙ୍କଟର ସ୍ତରକୁ ଖସି ଆସିଲାଣି । ଏହି ଯୁଗ, ଏହି ସମାଜ, ଏହି ବୋଧ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପାରମ୍ପରିକ ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ାକ ଏଥର ଆଉ ମୋଟେ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରମାଦ ବି ଗଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଆମ ଦେଶର ରାଜନୀତିକୁ ଆଉ କାହାର କଳ ପାଉ ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅଶିକ୍ଷା ଏବଂ ସେହିପରି ଆହୁରି କେତେ କେତେ ବ୍ୟାଧିର ହୁଏତ ଆଉ କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ସମାଧାନ ମିଳିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା ବଡ଼ମାନେ ସନ୍ଦେହ କରିବାକୁ ବି ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ପୁଣି, ଶିକ୍ଷା ନାମରେ ଆମ ଦେଶରେ ଯାହାକିଛି ଚାଲିଛି ବା ରହିଛି, ତାହା କ୍ରମଶଃ ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକତାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆସିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଆମ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ଆଉ କେହି କାହାରି ହେବାକୁ ରାଜି ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଓ ପରସ୍ପରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ବି ରାଜି ନୁହନ୍ତି । ଶିକ୍ଷିତମାନେ ଯେଉଁଠି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଝ ଓ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହୋଇ ବାହାରିଲେଣି, ସେଠି ଆଉ ଶିକ୍ଷାର ବି ପ୍ରକୃତରେ କି ମୂଲ୍ୟ କେଉଁଠି ରହିଛି ବୋଲି ଧୀର ସ୍ଥିର ମନୀଷୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି ।

ଆମେ ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯେଉଁସବୁ ଜାଗାରୁ ଆସିଛୁ, ସେଠାରେ ଆମର ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ନିଜେ ଗଢ଼ିଛୁ । ଆମେ ମୂଳଦୁଆ ପକାଇଛୁ, କାନ୍ଥ ଉଠାଇଛୁ, ଲିପି ପୋଛି ପାଠଶାଳାକୁ ଗୋଟିଏ ଘର ପରି କରି ରଖିଛୁ, ଆମ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ଆମେ ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପିଲାଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଛୁ । ଆମ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର ପାଠ ହେଉଛି ପରସ୍ପର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାର ପାଠ, ପରସ୍ପର ଉପରେ ଭରସା କରିପାରିବାର ପାଠ । ଏହି ପାଠ ଦ୍ୱାରଉନ୍ମୋଚନର ପାଠ, ଅନ୍ତଃପରିଚୟର ପାଠ, ଏବଂ ତେଣୁ ପରସ୍ପରର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବାର ପାଠ । ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଅସଲ ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ମୋଚନ ଘଟିଲେ ବୟସ ଦାଉ ମାଡ଼ିଯାଏ, ଶାସନ ଖାର ମରିଯାଏ, ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ାକ କୁଆଡ଼େ ଛିଣ୍ଡିଯାଏ; ଆମେ ଆମ

ଭିତରେ ଓ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା, ତାହାର ଅନୁଭବ ମିଳେ । ଅପର୍ଣ୍ଣାର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ଆଣିବାର ଚେଷ୍ଟାଥିଲା ଏକ ଆତ୍ମୀୟତାର ସୁନିଶ୍ଚିତ ସ୍ପର୍ଶ ମିଳିଥିଲା ପରି ମନେ ହୁଏ । ଆମ ସ୍କୁଲରେ ପିଲା ଓ ଶିକ୍ଷକ, ଆମେ ମୋଟେ ଦୁଇ ପକ୍ଷ ନୋହୁଁ; ଆମେ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ । ବାଟ ଭୁଲିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପକ୍ଷ ବାଛିବାକୁ ଆଉ ଦେଲା କାହିଁ ବୟସ ବାଛି ଦେହ ଅନୁସାରେ ସତର୍କ ଓ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବାକୁ ବି ଦେଲା କାହିଁ ?

ଆମେ ଏହି ସମାଜରେ ପ୍ରକୃତରେ କି କାମରେ ଆସିବା ? ଆମର ସ୍କୁଲ ପାଖରେ ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ଖାଲି ନାହିଁ ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଆମେ ହଁ ହଁ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ସେ କଥା କିଏ ଶୁଣିବାକୁ ଆସିବ ? ଆମ ସ୍କୁଲ ପାଖରେ ଏଠି ହଜାର ହଜାର କାରଖାନା; ସରକାରୀ ସିପାହୀ ଓ ଦାରୋଗାମାନେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ପବନକୁ ଭିତରକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ କରି ଜଗି ରହିଥିବା କାରଖାନା, କେତେକେତେ କଡ଼ା ନିୟମ ବାଧନ ଏବଂ ଶାସନ ଦ୍ୱାରା ମହତ୍ତ୍ୱମୟ ହୋଇଥିବା କାରଖାନା, ମଣିଷଠାରୁ ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ବଳବାନ୍ କରି ରଖିଥିବା କାରଖାନା, —ଏଠି ଆମ ବଗିଚାଟିକୁ ଦେଖି ଆସିବା ଲାଗି, ବଗିଚାଗୁଡ଼ାକର ଆଦୌ କୌଣସି ଭବିଷ୍ୟତ ଅଛି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ମନ କରିବ ?

ବାହାରୁ ଦେଖିଲେ ଏହି ବଗିଚାର ହୁଏତ କିଛି ବି ଆମ ଆଖିକୁ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । ଆମର କୋଠାଘର ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲାଭଳି ଗଣ୍ଡାଏ ଦରମା ବି ପାଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର କୋଉ କୋଉ ଦୂର ଗାଁରେ ଆମେ ସବୁ ପ୍ରାୟ ଅନାମଧେୟ ହୋଇ ରହିଛୁ । କିନ୍ତୁ ଆମର ଯାହା ଅଛି, ତାହା କେବଳ ବାହାରୁ ଦେଖି ପାରୁଥିବା ଆଖିକୁ ମୋଟେ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । ଆମ ପିଲାଏ ଯୋଉ ଖୁସିରେ ଆମ ସ୍କୁଲକୁ ଆସନ୍ତି, ଯେଉଁ ସ୍ୱତଃପ୍ରେରିତ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ସହିତ ସେମାନେ ଆମର ଆସବାବହୀନ ସ୍କୁଲ ଘରଗୁଡ଼ିକକୁ ଖୁସିରେ ଓ ସହଜ ଭୟଶୂନ୍ୟତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥା'ନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆମକୁ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କର ସମୀପରେ ଆସିଲେ ଆମକୁ ଯେପରି ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଲାଗେ ଓ ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ବର ଦ୍ୱାରା ଆମ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ରହିଥିବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ାକ ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ, ତାହାକୁ ଏଗୁଡ଼ାକ କେହି ମାପି ପାରିବ ନାହିଁ । ସର୍ବୋପରି, ଯାହାର ଆଶୀର୍ବାଦ ଆମକୁ ଏତେ ଖୁସୀ ହୋଇ କର୍ମରତ କରି ରଖିଛି, ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସକଳ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯାହାର କରୁଣା ଭବିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟକୁ ଏକ ସେତୁ ପକାଇ ପାରିବା ଲାଗି ଆମକୁ ଏକାଠି କରି ଏହି ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ବାହାର କରି ଆଣିଛି, ଆମେ କିପରି ଭାବରେ ତାହାକୁ ତାହାର କି ପ୍ରମାଣ ଦେବୁ ? ଖାଲି

ଏତକ କହିବୁ, ତୁମେ ଆମର ପରି ଖୁସୀ ହୁଅ, ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଯାଅ,—ତେବେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଆମରି ପରି ସେହି ସୁନିଶ୍ଚିତତାଟିକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବ, ତୁମ ଆଗରେ ବି ସବୁ କମେ ହଁ ହଁ ହୋଇ ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।

ଆଜି ବାହାରେ ଯେତେ ଜାଗାରେ ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ନାହିଁ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରାଯାଉଛି, ଆମେ ସେଠାରେ ହଁ ହଁ ବୋଲି କହି ପାରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆଉ ଭବିଷ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ ବୋଲି କୁହାଯିବାରେ ଲାଗିଛି, ଆମେ କେବଳ ଭବିଷ୍ୟହିଁ ରହିଛି, ବୋଲି କହିବା । ହଁ, କେବଳ ଭବିଷ୍ୟହିଁ ରହିଛି । ଆମର ଅତୀତ ହେଉଛି ସେହି ଭବିଷ୍ୟକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେବାର ଏକ ଗନ୍ତାଘର, ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଉଛି ଭବିଷ୍ୟର ଗଠନ କରିବା ଲାଗି ଏକ ଦୁର୍ବାର ଆହ୍ୱାନ । ଏହି ଜଗତରେ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ଆଉ କେଉଁଠି କିଛି ନାହିଁ ବୋଲି କେତେ ଉତ୍ସାହରେ କହିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆମେ କହିବା ଏହି ସଂସାରର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ କେବଳ ବିଶ୍ୱାସହିଁ ରହିଛି । ତେନେଦଂ ବର୍ତ୍ତତେ ଜଗତ୍ । ଅବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି ଏକ ଅସମର୍ଥତା, ନିଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା, ନିଜର ଖେଳନାଟିକୁ ନିଜେ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା ଲାଗି ଏକ ଅମାନିଆ ଜିଦ୍ । ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ ସମସ୍ତେ ଭାରି ଖରାପ ହୋଇଗଲେଣି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ରାସ୍ତା ଉପରେ ରି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେଣି । ଆମେ କହିବା,-ନାହିଁ, ମଣିଷ ମର୍ମତଃ ଯାହା ଥିଲା, ତାହାହିଁ ରହିଛି । ଅସଲ ମଣିଷଟି, ଅସଲ ସଙ୍ଗୀଟି ଆମର ଭିତରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଆମେ ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ନିଜ ଭିତରର ତଥା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ଅସଲ ମଣିଷଟି ପାଖକୁ ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବା । ତେଣୁ ଶାସନ ବଦଳରେ ଆମେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରି ଶିଖିବା, କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବଦଳରେ ନେତୃତ୍ୱ ଉପରେ, ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଉପରେ ଅଧିକ ଭରସା ରଖି ଶିଖିବା ।

କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ସଂସାର ଏକ କୃତ୍ରିମ ସଂସାର । ଏହି ସଂସାର ଯେଉଁପରି ଅଛି ଓ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ଅସଲ ମଣିଷଟି ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ସଂସାରଟିର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି, ମାଆଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସର୍ବପ୍ରଥମ ପାର୍ଥକ୍ୟଟି ରହିଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନର ସଂସାରଟା ଅଧିମାତ୍ରାରେ କୃତ୍ରିମ, ଭାରି ବାହ୍ୟ । ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ାକ ଭାରି କୃତ୍ରିମ, ଭାରି ବାହ୍ୟ । ଆମର ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ାକ ଭାରି କୃତ୍ରିମ, ଭାରି ବାହ୍ୟ । ଆମର ତଥାକଥିତ ନୀତି ଓ ନିୟମଗୁଡ଼ାକ ଭାରି କୃତ୍ରିମ, ଭାରି ବାହ୍ୟ । ସକଳ କୃତ୍ରିମତାର ଏହି ମୁଖାଗୁଡ଼ାକ ତଳେ ଆମ ଭିତରେ ଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଅସୁମାରି ଅସହିଷ୍ଣୁତା ରହିଛି, ଅସୁମାରି ଅହଙ୍କାରିତା ରହିଛି । ତାହା ଆମ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଆମ ନିଜ ଭିତରକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଉ ନାହିଁ । କୃତ୍ରିମତା ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ସାହସ ଦରକାର; ଆମ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଆମ ଆଗରେ ଡେଇଁ ବୁଲୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେତିକି

ସାହସ ରହିଛି, ପ୍ରାୟ ସେତିକି ସାହସ ଦରକାର । ଆଜିକାଲି ସାଧାରଣ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଛି, ତଦ୍ୱାରା ବୟସ୍କମାନେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଖଟାଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍କ, ସାହିତ୍ୟ, ବିଜ୍ଞାନ, ଆଉ ଭୂଗୋଳରେ ପଣ୍ଡିତ ଆଉ ପ୍ରବୀଣ କରି ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି ସତ ମାତ୍ର ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଣୀ ଉଠି ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଗଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଖୁ ପିଲାମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭୀରୁ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସାହସ କମି କମି ଯାଉଛି, ସହଜତା କମି କମି ଯାଉଛି । ଭୀରୁତା ନ କାପୁରୁଷତାର ଉଗ୍ରତାକୁ ଭାରି ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଉଛି । ଜୀବନ ଅନେକ ମୁଖୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତଃକରଣମୁଖୀ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜଟିଳ ହୋଇପଡୁଛି, ଅଧିକ କୃପଣ ଏବଂ କୁଣ୍ଠାଗ୍ରସ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଏବଂ ତା'ପରେ ଏକ ବିକାରମୟ ଚତୁରତାହିଁ ଧର୍ମ ପରି ହୋଇ ରହୁଛି, ଜୀବନର ଅସଲ କୁଶଳତାଗୁଡ଼ାକ ପାସୋରି ହୋଇଯାଉଛି । ଚତୁରତାରୁ କୁଟିଳତା ଯାଏ ଅସିବାକୁ ମୋଟେ ବେଶୀ ବେଳ ଲାଗୁ ନାହିଁ ।

ଆମେ ଆମ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ସୁଅରି ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ ତାହାର ମୋଡ଼ ବଦଳାଇ ଦେବା । ଆମେ ପିଲାକୁ ଆମରି ପରି ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ବୟସ୍କ ହୋଇ ଜୀବନରେ କ୍ରମେ କର୍କଶ ଓ ଅନମନୀୟ ହୋଇଯିବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ କଦାପି କରିବା ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କ ପାଖରେ ପିଲାଙ୍କ ପରି ସାହସପୂର୍ଣ୍ଣ, ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଏବଂ ସହଜ ହୋଇ ରହିପାରିଲେ ଯାଇ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଆମ ଶିକ୍ଷାରେ ପିଲାର ଦେହ, ପ୍ରାଣ, ମନ ସମସ୍ତେ ସହଯୋଗ କରିବେ । ତେବେ ଯାଇ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର ମୂଳ ଗଣ୍ଠିଟିକୁ ଯାଇ ଛୁଇଁ ପାରିବେ । ସେହି ମୂଳଗଣ୍ଠିଟି ହେଉଛି ପିଲାର ଆତ୍ମା, ଚୈତ୍ୟସତ୍ତା ଅସଲ ଶିକ୍ଷାର ଜୋର ସେହି ଚୈତ୍ୟସତ୍ତାକୁହିଁ ଛୁଇଁ ପାରୁଥିବା ଦରକାର । ସେହି ଛୁଇଁ ପାରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ହେଉଛି ଅସଲ ପ୍ରଗତି । କେବଳ ଆମ ପିଲାମାନେହିଁ ଯେ ଏହି ପ୍ରଗତିଟିକୁ କରିବେ ଓ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏଥିରେ କେବଳ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବୁ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆମର ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରଗତି ଅନବରତ ଲାଗି ରହିଥିବା ଦରକାର । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଛାତ୍ର । ତା'ର ପ୍ରଗତିକୁ ସିଏ ନିଜେ ମାପି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ତା' ନହେଲେ, ଛାତ୍ରମାନେ ଯେକୌଣସି ଉପାୟରେହିଁ ତାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବେ, ତା'ର ପ୍ରଗତି ମାପିବେ, ତା'ଠାରୁ ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟୟ ପଙ୍କ୍ତିକୁ ମାରିବାକୁ ଆସିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁଆଡ଼େ ଛାତ୍ରମାନେ ଯେପରି ଅଯୋଗ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକର ସାର ଓ ଅସାରଗୁଡ଼ାକୁ ଜାଣି ସେଗୁଡ଼ାକୁ ବର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏବଂ ଯେଉଁଠି ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ କେବଳ ମାତ୍ର ସାଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ, ଯେଉଁଠି ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କର ସିନ୍ଦୁକରୁ ବାହାରୁଥିବା ଗଦା ଗଦା ନସ୍ୟମ, ମୁଠା ମୁଠା ଟଙ୍କା ଓ ଥାକ ଥାକ ବହି ଆଦୌ କିଛି ହେଲେ ଭର ଘ'ରର ନାହିଁ ।

ନୂତନ ଶିକ୍ଷାକୁ ନେଇ ଆମର ଏହି ପ୍ରୟୋଗଟି ବିଗତ ଦଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଚାଲିଆସିଲାଣି । ସେହି ପ୍ରଥମବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦଶଟିକୁ ଆସିଛୁଇଁଲାଣି । ଅନ୍ୟମାନେ ବି ଆମ ପଛେ ପଛେ ଆସୁଛନ୍ତି । ଏହି ଗତିକୁ କେହି ରୋକି କରି ରଖି ପାରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି ବୋଲି ଆମେ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁହିଁ ଅନାଗତ ଅଥଚ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭବିଷ୍ୟଟିର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସୋପାନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛୁ । ଆମେ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଡରିବା ନାହିଁ । ପରିବର୍ତ୍ତନ ସକାଶେ ଆପଣାକୁ ଏକ ଯନ୍ତ୍ର ରୂପେ ତିଆରି କରିବାକୁ ଆମେ ମୋଟେ ଡରିବା ନାହିଁ । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ମର୍ମତଃ ଚେତନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ! ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଚେତନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛୁ, ତେଣୁ ଏହି ଫୁଲବଗିଚାଗୁଡ଼ିକରେ ଆସି ଏକଜୁଟ ହୋଇଛୁ । ମଣିଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅସଲ ସତ୍ୟଟି ଲୁକ୍‌କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ଯାହାକୁ ଆମର ଏହି ଖାରୁ ଯୁଗଟା ନାନା ବିବାଦରେ ତାହାକୁ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଦେଉ ନାହିଁ, ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିଲେ ଆମର ଚେତନାରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବ । ନୂଆ ଲାଗି ବାଟ ଫିଟିଯିବ ।

ଗତ ଦଶବର୍ଷର ଇତିହାସ ନାନା ବନ୍ଧୁର ପଥ ଦେଇଆସିଥିବାର ଇତିହାସ । ଅବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ାକୁ ବିଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ କରିଥିବାର ଇତିହାସ । ପୁରୁଣା ସହିତ ଅନବରତ ଏକ ସଂଗ୍ରାମରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବାର ଇତିହାସ । ଏହିପୁରୁଣା ଆମ ଭିତରେ ରହିଛି, ଆମ ବାହାରେ ବି ରହିଛି । ଅନେକ ମଣିଷ ସତେ ଅବା ଭିତରଟାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବାହାରର ସଂଗ୍ରାମଟାକୁହିଁ ଏକମାତ୍ର ସଂଗ୍ରାମ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ଆମେ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଏହି ସଂଗ୍ରାମଟି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଫଳଦାୟକ ଭାବରେ ଚାଲିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁ, ତେଣୁ ଭିତର ଆଉ ବାହାର ଭିତରେ ଆମେ ଏପରି କୌଣସି ତାରତମ୍ୟ ମୋଟେ ଦେଖୁ ନାହିଁ । ଆମର ଏହି ଲଢ଼େଇ ସ୍ୱଭାବର ସ୍ତରରେ ଏକ ଲଢ଼ାଇ । ସେହି ସ୍ୱଭାବକୁ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକୃତ ଏବଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ଆଣିବାକୁହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଆମର ଶିକ୍ଷା ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶିକ୍ଷା, ଆମର ସଂକଳ୍ପ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସଂକଳ୍ପ । ତେଣୁ ଅସଲ ଯାବତୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଆମେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବୋଲି କହୁ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଆଜି ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଅନୁକୂଳ ହାୱା ବହୁଛି ! କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ମଣିଷଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଅସଲ ସତ୍ତାଟିରେ ଗୁନ୍ଥା ହେବା ଲାଗି ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ଆମର ପ୍ରକୃତରେ ମହାଭାଗ୍ୟ ଯେ, ଆମେ ଆପଣାକୁ ଏହି ବିଶ୍ୱସ୍ରୋତଟି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖିପାରିଛୁ, ଏହି ବିଶ୍ୱଇଚ୍ଛାଟି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ

ଜୁଆଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଆମେ ସ୍ୱୀକୃତ ଦେଉଛୁ । ତେଣୁ ଆମ ସଂଗ୍ରାମର ଜାଗାଟି ବାହାରକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯେତେ ମାନ ଓ ଷ୍ଟାମ୍ପ ହୋଇ ଦେଖାଯାଉ ପଛକେ, ଆମର ଶ୍ରଦ୍ଧାଟି ଭିତର ଶ୍ରଦ୍ଧା ସୃଷ୍ଟି ସହିତ ଗଅଁଠାଇ ହୋଇ ରହିଛି ।

ବିଗତ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସିଂହାବଲୋକନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମର ଆଜି କେତେ ନା କେତେ କଥା ମନେ ନିଶ୍ଚୟ ପଡ଼ୁଥିବ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର କେତେ ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ସମ୍ମୁଖରେ ଯାକ ଆମକୁ ସତେ ଅବା ଖାଲି ଅନ୍ଧାର ପରି ଦିଶିଛି, ଅଳ୍ପ ସମ୍ବଳ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ସମୟରେ ପରସ୍ପରକୁ କେତେ ସନ୍ଦେହର ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବା ଲଗି ମନ ହୋଇଛି । ଦୀର୍ଘ ବାଟକୁ ଅଳ୍ପ କରିଦେବାର ଲୋଭରେ ଆମେ ହୁଏତ କେତେଥର ନାନା ସାଙ୍କର ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ତାତ୍କାଳିକ ଲାଭର ଆଶାରେ ବଣା ହେବାକୁ ମନ କରିଛୁ; ସବା ଆଗ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବାର ଅଧୀରତାରେ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ ଚାଲିଯିବାକୁ କେତେ ପାଞ୍ଚ କରିଛୁ । ତଥାପି ଏହି ଜାତିଟି ପ୍ରକୃତରେ ଯାହାର, ସେଇ ଆମକୁ ବାଟରେ କେଉଁଠି ହେଲେ ଅଟକି ଯିବାକୁ ଦେଇ ନାହିଁ । ତାହାହିଁ କରୁଣା, ଜଣେ ମାର୍ଗଦ୍ରଷ୍ଟା ପାଇଁ ତାହାହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଫଳଶ୍ରୁତି ।

ଆମର ଏହି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯାତ୍ରାଟିକୁ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବେ ତ ? ଆମର ଏହି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାଟଟି ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି କଷ୍ଟ, କେତେକ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେହିପରି ଚିନ୍ତାକୁ ମନରେ ସ୍ଥାନ ଦେଉଥିବା ସମୟରେ ଆମ ଭିତରେ ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍‌ଥାପିତ ହୋଇ ଆସିଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ସେତିକି ବେଳେ ଦାଣ୍ଡରେ ଚାଲିଯାଉଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଚାଲା ଭିତରେ ଆସି ମିଶିଯିବାକୁ ମନ ହୁଏ । ମନଟା ଭାରି ବାଵାଜୀ ହୋଇଯାଏ, ନିଜର କାନ୍ଧ ଉପରୁ ସବୁଯାକ ବୋଝ ଉତାରି ଦେଇ ଏକାବେଳକେ ହାଲୁକା ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ମନ ହୁଏ । ସେଇଟା ମଧ୍ୟ ଆମର ପରୀକ୍ଷା; ଆମ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା, ଆମ ବିଶ୍ୱାସର ପରୀକ୍ଷା । ଆମ ଦେଶରେ ଆଗରୁ ଏହିପରି ଏକାଧିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଛି, ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ସମସ୍ତେ ଆସି ରାଜଦାଣ୍ଡରେ ମିଶି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା । କେବଳ ନିଜ ଉପରେ ନୁହେଁ; ଆମେ ଯାହାକିଛି କରୁଛୁ, ସେଇଟି ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭବିଷ୍ୟଟିର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଏକ ପ୍ରଥମ ସୋପାନ, ଏହି କଥାଟି ଉପରେ ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା । ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟିହିଁ ଆମକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ମୁକ୍ତ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ କରି ରଖିପାରିବ । ଯେତେବେଳେ ଅସଲ ତୋରଣଟି ଖୋଲିଯିବାର ବେଳ ଆସିବ, ସେତେବେଳେ ଆମର ସକଳ ସଂଶୟର ମୋଚନ ହୋଇଯିବ, ଆମର ସକଳ କଣ୍ଟାକୁ ଧନ୍ୟ କରି ଇପ୍‌ସିତ ଫୁଲଟି ଫୁଟି ଉଠିବ ।

ତେଣୁ ଆମେ ଅଟକି ଯିବା ନାହିଁ । ସ୍ୱୀକୃତ ସମସ୍ତ ଜାଣି ଆସିବ । ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଆଲୁଅ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ପୁରାତନ ଭିତରେହିଁ ନୂତନର ଆସ୍ପୃହାଟି ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସମାଜ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ବିବର୍ତ୍ତନକ୍ରମରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉଚ୍ଚତର ଶିଖରଟି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ସେହି ଶିଖରଟି ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବା ସକାଶେ ଆମେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଆହୁରି ଅଧିକ ସମ୍ମିଳିତ ହେବା । ପରସ୍ପରର ଅଭିଜ୍ଞତା ପରସ୍ପରକୁ କହିବା । ପରସ୍ପରର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଅନୁଭବର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଥୋଇ ବିଚାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଆମ ଭିତରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହେବ, ଏବଂ ଏହି ଆଦାନ ପ୍ରଦାନଗୁଡ଼ିକ ଆହୁରି ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ହେବ । ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ ଅଭିଜ୍ଞତା ରହିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସବୁପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ମନସ୍କ ସହିତ ସର୍ବଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଖାଲି ସାରା ଓଡ଼ିଶା ବାର୍ଷିକ ସମ୍ମିଳନୀ ନୁହେଁ, ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଶେଷ ସମ୍ମିଳନୀଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକ ଆୟୋଜନ କରାଯିବ । ଏହି ସମାଜ ଯଦି ସବା ଆଗ ଧାଡ଼ିର ପରୀକ୍ଷା ଚାହେଁ, ତେବେ ଆମର ପିଲାମାନେ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କଦାପି ହଟିଯିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ଆମେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିଲାଗି ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବା । ମାତ୍ର ତଦୁପରି ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜୀବନ୍ତ ଆତ୍ମା ରୂପେ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଅବସର ଯୋଗାଇ ଦେବା । ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଯଜ୍ଞରେ ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଆମେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ କନିଷ୍ଠ ଏକାଠି ହୋଇ ରହିବା । ସେହି ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଜାଗ୍ରତ ଆତ୍ମାମାନେହିଁ ସମାଜରେ ନୂତନ ଭୂମିର ମୂଳଦୁଆ ପକାଇବେ । ଜୀବନରେ ଯେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତର ଅନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି, ସେମାନେ ତାହାର ବାର୍ତ୍ତାବହ ହୋଇ ରହିବେ ।

କେବଳ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ, ଆମ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମାଆ ଆହୁରି ଯୋଦ୍ଧାପରି ଗଢ଼ା ହେବାକୁ କହୁଛନ୍ତି । କେବଳ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧାହିଁ ଆଉଜଣକୁ ଯୋଦ୍ଧା କରି ତିଆରି କରି ପାରିବ । ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା ହେଉଛି ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ସମର୍ପିତ ମଣିଷ । ସମର୍ପିତ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ଅବିରାମ ଭାବରେ ଦେଇ ଦେବାରେହିଁ ଆନନ୍ଦ ପାଇବ, କିନ୍ତୁ ଆପଣା ଜୀବନରେ ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ଷତି ମାନିବ ନାହିଁ, କୌଣସି ଅବସାଦ ବି ମାନିବ ନାହିଁ । ସିଏ ଯେତିକି ଦେଉଥିବ, ସେତିକି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ତା'ର ଏହି ସମର୍ପଣ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ରତା ରହିବ ନାହିଁ । ସିଏ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିବ, କେଉଁଠି ହେଲେ ଶଙ୍କି ଯିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅଭିମାନ କରି କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଫେରି ଆସିବ ନାହିଁ । ସିଏ ସତତ ବାଟ ଚାଲୁଥିବ, ବାଟ ଚାଲିବାକୁହିଁ ସତ୍ୟଯୁଗ ବୋଲି ମାନୁଥିବ । ଏବଂ ଋକ୍ ବେଦର

ଭାଷାରେ 'ପଶ୍ୟେମ ନୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମ୍ ଉଚ୍ଚରନ୍ତମ୍'— ଆମେ ସର୍ବଦା ଉନ୍ନତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବା—ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଯାଉଥିବା ।

ବନ୍ଧୁଗଣ, ଆମେ ଏଠାରେ ଦିନଦିନ ରହିବା ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଏହି ଅନନ୍ତ ସାଗରକୁ ଅନାଇ ଅନାଇ ଆମେ ଏଠାରେ ପରସ୍ପର ସହିତ କେତେ କଥା ଆଲୋଚନା କରିବା । ତାହା ଆମକୁ ନୂତନତର ଓ ନିର୍ମଳତର ଭାବରେ ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବଳ ଦେବ । ଏଠାରେ ଆମେ ପରସ୍ପରର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବା ଏବଂ ଆମକୁ ଏକାଠି କରି ଏଠାକୁ ଆଣିଥିବା ଅସଲ ଶକ୍ତିଟିକୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟ ରୂପରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା । ଆମର ଏହି କଳଙ୍କିତ ଯୁଗଟାର ଗୁରୁଜନମାନେ ଆମକୁ ଶୀତଳ ହୋଇଯିବା ପାଇଁ, ବସିଯିବା ପାଇଁ ଅଥବା ନିଜର ପାଖର ଚିହ୍ନା କୁଣ୍ଡଳୀଗୁଡ଼ାକରେ ମିଶିଯିବା ପାଇଁ ଯେତେ ପରାମର୍ଶ ଦେବେ, ଆମେ ସେଥିରେ ମୋଟେ ଭୁଲିଯିବା ନାହିଁ । ମା'ଙ୍କ ଭାଷାରେ, "ଭବିଷ୍ୟତର ନୂତନ ଜୀବନ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଏବଂ ତାହାର ଉପଲବ୍ଧିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସକ୍ରିୟ ଓ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯଦି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା, ତେବେ, ଜୀବନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ରହିଛି, ତାହାର ସହିତ ଖାପ ଖାଇଯିବା ଲାଗି ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଏକ ସଫଳତା ଲାଭ କରିବା ଲାଗି ଆମେ କଦାପି ନିଜକୁ ସମ୍ମତ ଦେବା ନାହିଁ ।" ତେବେ ଯାଇ ଏହି ପର୍ବତ-ଆରୋହଣ ସଫଳ ହେବ ।

ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୋର ସ୍ୱାଗତ—ନମସ୍କାର ।

ପୁରୀ ୨୭.୧୨.୮୦

ଜାନୁଆରୀ, ୧୯୮୧

ସିଂହାବଲୋକନ-ସମ୍ମୁଖାବଲୋକନ

ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଗ ଆଉ ପ୍ରୟୋଗର ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ବାସ୍ତବ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ତଥାପି ପ୍ରୟୋଗ ଚାଲିଛି, କିନ୍ତୁ ତେବେ ବି ଏହାକୁ ଆଉ କେବଳ ଏକ ପ୍ରୟୋଗ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆମ ଚାରିଆଡ଼େ ସମସ୍ତେ ଅବିଶ୍ୱାସର କଥା କହୁଛନ୍ତି, ତଥାପି ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେହିଁ ଭରସା ରଖିଛୁ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଆମକୁ ନାନା ଅବଳିଆ ନିର୍ଭରଶୀଳତାରୁ କ୍ରମଶଃ ମୁକ୍ତ କରି ନେଇ ଆସୁଛି । ଆମ ବିଶ୍ୱାସ ଆମକୁ ବଳ ଦେଉଛି । ଯେଉଁ ବଳ

ଯାବତୀୟ ଦମ୍ଭକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ଓ ଯାବତୀୟ ସଂଶୟକୁ ଦୂର କରେ, ଠିକ୍ ସେହି ବଳ । ଆମ ଚାରିଆଡ଼େ ସମସ୍ତେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସବୁକିଛି କେବଳ ନିମ୍ନଗାମୀ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି ବୋଲି ଉଦାହରଣ ପରେ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ହାହାକାର କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆମର ଅଚଳ ଗଣ୍ଡୀଟିରେ ସେହି ସୁପ୍ରୀତ ଈଶ୍ବରର ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଆମ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ବୋଲି ଆମେ ଅନୁଭବ କରୁଛୁ । ଉଦାହରଣ ଖୋଜିବାକୁ ଆମେ ଆଉ ବାହାରକୁ ଯାଉନାହୁଁ । ଆମ ନିଜକୁ ସତେ ଅବା ଏକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଉଦାହରଣ ଭାବେ ଆମେ ଭୂମିକର୍ଷଣ କରୁଛୁ ଓ ତାହାର ଉପରେ ଭବିଷ୍ୟ ସଂକ୍ରମଣର ଯାବତୀୟ ଫଳକୁ ଫଳାଇବୁ ବୋଲି ଭରସା ରଖିଛୁ ।

ଆମେ ପରସ୍ପର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛୁ । ଏହି ପାରସ୍ପରିକତାର ପଥ ଦେଇ ସବୁରି ହୃଦୟ ଭିତରେ ବିରାଜି ରହିଥିବା ପରମ ଦେବତା ଆଡ଼କୁ ବାଟ ପଡ଼ିଛି ବୋଲି ଆମର ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ର ଆମକୁ କେଉଁଦିନୁଁ କହି ସାରିଲାଣି । ଆମ ଭିତରୁ ସମସ୍ତେ ଏଠା କାମ କରୁ ନାହାନ୍ତି । କିଏ ପାଠ ପଢ଼ାଉଛି, କିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର ହତା ଭିତରେ ଗଛଟିଏ ଆଣି ଲଗାଉଛି, କିଏ ଗୀତ ଶିଖାଉଛି, କିଏ ଛବି ଆଙ୍କି ପିଲାଙ୍କର ନୂତନ ସମ୍ଭାବନା ଗୁଡ଼ିକୁ କଳିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି. କିଏ ବାହାରକୁ ଦେଖିଲେ ଭଲ ମୋଟେ କିଛି କରେନି ମଧ୍ୟ ଆମ ସହିତ କେତେ ଦିନକୁ ହୋଇ ଘଡ଼ିଏ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଆସୁଛି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଛୁ । ଭବିଷ୍ୟର ଏକ ସମାଜ,— ଯେଉଁଠି ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ରହିବେ ନାହିଁ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତି ଓ ପହାଚ ରହିବ ନାହିଁ, ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମଣିଷକୁ ଗିଳି ପକାଇବା ଲାଗି ମୋଟେ ମନ କରିବ ନାହିଁ,—ସେହି ସମାଜର ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ ଆମକୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଭୂମି ଉପରେ ଆଣି ଏକାଠି କରାଇଛି । ଆମକୁ ପରସ୍ପରର ସହଯାତ୍ରୀ କରିଛି । ଆମର ନୂଆ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ସେହି ସହନଶୀଳତା ଓ ସହଭାଗିତାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଛି, ଏକ ଦୃଶ୍ୟମାନ ସଙ୍କେତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ସେଇଥି ଲାଗି ଏଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ଏତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ପ୍ରତୀକ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟର ବୀଜଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ଉପରିଭାଗର ଏହି ଅନ୍ଧକାର ଏବଂ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଭିତରେ ଯେଉଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ଆମେ ଜଣେ ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ତାହାରି ପ୍ରତୀକ ଓ ତାହାରି ସଙ୍କେତ । ଆମର ଯାବତୀୟ ସାମାଜିକ ଉଦ୍ୟମ ଭିତରେ ବି ସେହି ପ୍ରତୀକ ଆମକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି, ଆମକୁ ପରସ୍ପରର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଯାଉଛି, ସତ୍ୟର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଯାଉଛି । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସେହି ପ୍ରତୀକଟିର ପ୍ରକାଶ ଲାଗିହିଁ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛି, ଉପାଦାନକୁ ତିଆରି କରୁଛି, ଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଡ଼ି ରଖୁଛି ।

ଆଗକୁ ଆହୁରି ଅନେକ ବାଟ ବାକି ରହିଛି । ନିଜ ଭିତରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ସହଜ ହେବା ବାକି ରହିଛି, ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଅକୃତ୍ରିମ ହେବା ବାକି ରହିଛି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଣା ସଂସାରଟା ଭିତରେ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚଳିବା ପାଇଁ ଆମେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ କେତେ କେତେ ଦୂରତାର ଭିଆଣ କରି ରଖିଛୁ, କପଟତାଗୁଡ଼ାକୁ ଚତୁରତା ବୋଲି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ, ବଙ୍କା ହେବାକୁ ଆଧୁନିକତା ବୋଲି କହି ନିଜ ପାଖରେ ଆମେ କେତେ ବୁଝାଇ ହୋଇଛୁ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲାଏ ଆମକୁ ବାଟ ଦେଖାଇବେ, ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁ ସେମାନେ ପଦାରେ ପକାଇବେ ଓ ଆମକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ, ସହଜ ଏବଂ ଆତ୍ମସ୍ଥତାପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଶିଖାଇବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର, ନିର୍ଭୟ କରି ରଖିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଆମ ଭିତରେ ବି ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

ଯେଉଁମାନେ ଅବିଶ୍ୱାସ ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସର କଥା କହୁଛନ୍ତି, ନାନାବିଧ ପଳାୟନ ଏବଂ ପୌତ୍ତଳିକତାର ଏହି ପୁରୁଣା ଗହନଟା ଭିତରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ଭିତର ସହିତ ବାହାରର ଏକ ସେତୁ ପକାଇ ପାରୁଛନ୍ତି ଓ ସେହି ସେତୁ ଉପରେହିଁ ସତ୍ୟର ଠାବ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ସତ, ମାତ୍ର ସେହିମାନଙ୍କର ଦିନହିଁ ଆସୁଛି । କାରଣ, ସେମାନେ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଲାଗି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ଆଗାମୀ ପୃଥିବୀରେ ତାହାରି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଏହି ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ମଣିଷ କ୍ଷମତା ଲୋଡ଼ୁ ନାହିଁ, ଦେବତା ପାଖରୁ କିଏ କିଛି ହେଲେ ମାଗୁନାହିଁ । ଦେବତା ପାଖରେ ଦେବା ଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ମତ ହେବାକୁହିଁ ପ୍ରକୃତ ଦ୍ୱାରୋଦ୍‌ଘାଟନ ବୋଲି କିଏ ଚିହ୍ନାଇ ରଖିଛି ।

ଆମେ ଆମ ନୂଆ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେହିଁ ପୁରୁଣା ସଂଶୟଗୁଡ଼ାକ ଭେଦିବା, ପୁରୁଣା ଅଳସତାଗୁଡ଼ାକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଦେଖିଲେ ବେଳକୁ ସତେଅବା ଆଗାମୀ କାଳକୁ ଦେଖିଲା ଭଳି ଲାଗୁଥିବ । ଆମ ବାହାରେ ନାଗରିକ ଜୀବନରେ ଘରି ଆଦୌ କିଛି ଘଟୁନଥିବ, ତଥାପି ଆମେ ଭିତରେ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଥିବା ଅସମ୍ମତିଗୁଡ଼ାକୁ ସମ୍ମତିରେ ପରିଣତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା । ଆମେ ଦିନୁଁ ଦିନ ଅଧିକ ହାଲୁକା ହୋଇ ପାରୁଥିବା, ଅଧିକ ଖୁସୀ ହୋଇ ପାରୁଥିବା, ଅଧିକ ଖୁସୀ ଦେଇ ପାରୁଥିବା । ଆମ ଶରୀରଟା ବି ଏଗୁଡ଼ାକୁ ସ୍ମରଣ ରଖିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଆମ ପ୍ରାଣିକ ଜଗତଟିର ସକଳ ଉଦ୍ଦୀପନା ଏକ ସାର୍ଥକ ପ୍ରାର୍ଥନାସଂଗୀତ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିବ ଓ ଆମର ମନ ଆପଣାର ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉଥିବ । ତା'ପରେ ଅସଲ ଅନ୍ତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଆମ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେହିଁ ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିବ ।

ମଇ-ଜୁନ୍, ୧୯୮୧

ଚଳି ଗୁଡ଼ିଯିବାର ବିପତ୍ତି

ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସହରରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସହରରୁ ତାହା ଗାଆଁକୁ ବ୍ୟାପିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ସହର ସଂଖ୍ୟା ବା କେତେ ଥିଲା ଯେ ଏତେ ବଡ଼ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଦୋଳନକୁ ଖାଲି ସହରଗୁଡ଼ାକ ଯାବୁଡ଼ି କରି ଧରିଥାନ୍ତେ ଓ ତାହାକୁ ଗାଆଁ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ ହେବାକୁ ଦେଇ ନଥାନ୍ତେ ? ସହରରୁ ଗାଆଁକୁ ପ୍ରସାରିତ ହେଇ ପ୍ରଥମରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ଅନିଷ୍ଟସ୍ପୃହାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇ ରହିଥିବା ପ୍ରେରଣାଟି ପ୍ରାୟ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନର ବୃହତ୍ତ୍ୱ ଧାରଣ କଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା ପାଠଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ସହରରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ସହରବାସୀ ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ-ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ିଲେ, ପ୍ରଥମେ ଆଶ୍ରମ ବି ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏହି ପାଠଚକ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନଟା ବି ସହରରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲା ନାହିଁ । ତାହା ଗାଆଁକୁ ବ୍ୟାପିଲା । ଗାଆଁ ଓ ସହର ଉଭୟଙ୍କୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ଆଗକୁ ଗତି କଲା ।

ସହରରେ ଗହଳଚହଳ ଥାଏ, କୋଳାହଳ ବି କମ୍ ନଥାଏ । ସରକାରୀ କୋଠାଗୁଡ଼ାକ ସେହି ସହର ଭିତରେ ଥାଏ ! ସବୁକଥା ସହଜରେ ସାଧ୍ୟ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ । ସିଡ଼ିଗୁଡ଼ାକ ହାତପାଆନ୍ତକୁ ନଇଁ ଆସିବାପରି ମନେ ହେଉଥାନ୍ତି । ସହରରେ ପଇସା ବି ଥାଏ । ପଇସା ହେଲେ ସବୁ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଏକ ସହଜ ଭ୍ରମ ବି ଅନେକ ସମୟରେ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସହରରେ ଚେର ନଥାଏ । ସାରା ପୃଥିବୀର ସହରଜୀବନ ଓ ସହରିଆ ଦୃଷ୍ଟି ଯେ ଏମିତି ସବୁଠାରେ ଚେରହୀନ ହୋଇ ରହି ଆସିଛି, ସମୀକ୍ଷକମାନେ ସେକଥା ସବୁବେଳେ କହି ଆସିଛନ୍ତି । ଚେରଗୁଡ଼ାକ ଗାଆଁରେ ଥାଏ, ଭୂଇଁର ଅନେକ ତଳକୁ ଯାଇଥାଏ । ଉପରୁ ଦେଖିବାକୁ ସେଠି ହୁଏତ କୌଣସି ଚହଲଚମକ ନଥାଏ, ଶାଖାଗୁଡ଼ାକ ଫୁଲ ଆଉ କଷିର ଶୋଭାରେ ହୁଏତ ମୋଟେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁନଥାନ୍ତି । ତଥାପି ଗାଆଁରେ ଯାହାକିଛି ହୁଏ, ତାହାର ଚେର ଅନେକ ତଳକୁ ଭେଦ କରି ରହିଥାଏ । ଉଦ୍ୟମଗୁଡ଼ାକ ବାହାରକୁ ଯେତେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଭିତରର ମୂଳଦୂଆଗୁଡ଼ାକ ସୁଦୃଢ଼ କେତେ ନା କେତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିରେ ଭରି ରହିଥାଆନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସହରରେ ଅଛି, ଗାଆଁରେ ଅଛି । ସହର ଅପେକ୍ଷା ଗାଆଁରେ ଅଧିକତର ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛି । ସଂଯୋଜକ, ସଂସ୍ଥାପକ ଓ ସକର୍ମିକମାନେ ସହରରେ ଅଧିକତର ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଛନ୍ତି । ସହରର ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ାକରୁହିଁ

ସରକାର ପାଖ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ସଫଳତାଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଦାଣ୍ଡରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି ବୋଲି ସହରରେ ଅଧିକ ମନେ ହେଉଛି । ସହରରେ ବେଗ ରହିଛି, ବେଗ ସୂଚକ ଯାନମାନ ରହିଛି । ସହରରେ ମସ୍ତିଷ୍କଗୁଡ଼ାକ ଅଛନ୍ତି । ଖାତାପତ୍ର ଓ ହିସାବ କିତାବରେ ସବୁ ଦୋରସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ଦପ୍ତର ଅଛି, ଦପ୍ତରୀ ଅଛନ୍ତି । ପୋଷାକ ଅଛି, ପରିପାଟୀ ଅଛି । ସବୁକିଛି କେଡ଼େ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଦେଖାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଗାଆଁରେ କ'ଣ ଅଛି ? ଗାଆଁର ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ାକୁ ବୁଲିଦେଲା ମାତ୍ରକେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯେ ଆହୁରି ଅନେକ ବାଟ ଯିବାକୁ ବାକି ରହିଛି, ସେହି କଥାଟି ଭାରି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଆମର ଅନେକ ଭିତରରେ, ଯେଉଁଠି ଯଥାର୍ଥ ବିଶ୍ୱାତ୍ମୀୟତାଟି ଆମ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ସେଇଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଯେ ଆହୁରି ଅନେକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଆହୁରି ଅନେକ ଅଧିକ ସମର୍ପଣର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ଆହୁରି ଅନେକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେହି କଥାଟି ପ୍ରାୟ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶିଯାଉଛି । ଚତୁର ମସ୍ତିଷ୍କ ଆମକୁ ଯେତେ ଅନ୍ୟମନା କରି ରଖିବାକୁ ଫୁସୁଲଉ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶିଯାଉଛି । ଗାଆଁରେ ହୃଦୟ ରହିଛି; ହୃଦୟ ଭରି ଆନ୍ତରିକତା ରହିଛି, ଅକୃତ୍ରିମ ଖୁସି ରହିଛି ।

ଖାଲି ମସ୍ତିଷ୍କରେ ମୋଟେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଖାଲି ହୃଦୟରେ ବି ମୋଟେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମସ୍ତିଷ୍କ ହୃଦୟର ଅନୁଗୃସ୍ତ ହେବ; ତେବେଯାଇ ନୂତନ ଭବିଷ୍ୟଟି ସମ୍ଭବ ହେବ । ହୃଦୟର ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ପାରିଲେଯାଇ ମସ୍ତିଷ୍କର ଅହଂକାରଗୁଡ଼ାକ ଆତ୍ମଶକ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପାରିବ । ଚତୁରତାଗୁଡ଼ାକ ଅସଲ କର୍ମରେ ନିଯୋଜିତ ହୋଇ ପାରିବ । ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକୁ କେବଳ ଏକ ସଫଳତାକାମୀ ଶିକ୍ଷାକ୍ରମ ବୋଲି ନଦେଖି ସମୂଳ ଓ ସମଗ୍ର ଉତ୍ତରଣର ଏକ ଉନ୍ମୋଚନକାରୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ରୂପେ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଭିତରେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ନବୀକରଣର ଚୟଟିକୁ ଦେଖି ପାରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସମାନ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ହୃଦୟ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କ ଉଭୟର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତୁ, ଉଭୟର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ, ଉଭୟର ତପସ୍ୟା କରନ୍ତୁ । ମଣିଷର ଶରୀର ଭିତରେ ହୃଦୟ କୁଆଡ଼େ ତଳେ ଥାଏ, ମସ୍ତିଷ୍କ ଉପରେ ଥାଏ । ଆମର ଅନୁରକ୍ତିଗୁଡ଼ାକ ତଳ ଗୁଡ଼ି ନ ଯାଉ । ମସ୍ତିଷ୍କ ଓ ହୃଦୟ ଏକାଠି ହୋଇ ସମାନ ଆକୂତି ସହିତ ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡ଼ନ୍ତୁ, ପରସ୍ପରକୁ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ମହିମାନ୍ୱିତ କରନ୍ତୁ ।

ଜୁଲାଇ-ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୧

ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନ୍ଦିର

ପାହାଡ଼ ଗାଲୁ ହୋଇ ଯେଉଁଠି ଏକାବେଳକେ ସମତଳ ଭୂଇଁରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରାସ୍ତା ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଆସିଛି, ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର ସେହିଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନେ କହନ୍ତି, ଆଗେ ଏଠି ଖାଲି ଅରମା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା । କେତେ ଢ଼ିପ ଆଉ କେତେ ଗମାରେ ସ୍ଥାନଟି ଏକା ବେଳକେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଭୁଲରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ମଣିଷ ଏଣେ ଆସିବାକୁ ମନ କରୁନଥିଲେ । ଗୋରୁ ବଳଦ ମଲେ ସେ ଅରମା ଭିତରେ ମଢ଼କୁ ପକାଇ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ ।

ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର ଯେଉଁଠି, ଆଶ୍ରମ ମଧ୍ୟ ସେଇଠି । ପ୍ରଥମେ ଆଶ୍ରମ ହେଲା; ଖାଲ ଗୁଡ଼ାକ ପୋତା ହେଲା, ଢ଼ିପଗୁଡ଼ାକୁ ସମତଳ କରାଗଲା । ଜାଗାଟି କ୍ରମେ ଜାଗାଟିଏ ଭଳିଆ ଦେଖାଗଲା । ସେଠି ମଣିଷର ହାତ ବାଜି କ୍ରମେ ସବୁ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଗଲା, ସୌଷମ୍ୟଯୁକ୍ତ ଦେଖାଗଲା । ଆଶ୍ରମର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପିଜୁଳି ବଗିଚା, ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ପୁରୁଷ ତଳେ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଲଗା ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଏଠି ରାଜ୍ୟରେ ରାଜା ଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ଦେବାନ ଥିଲେ । ଦେବାନ ବାହାଦୁର ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଏହି ପାହାଡ଼ତଳିଟାକୁ ନିଜ ନାମରେ ଲେଖିଆଣି ଅଗ୍ରକରେ ପିଜୁଳି ଲଗାଇ ଥିଲେ । ଆଉ ଅଗ୍ରାଏ ଅରମା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା; ସେଥିରେ କେବେହେଲେ ମଣିଷର ହାତ ଲାଗି ନଥିଲା । ମଣିଷର ହାତ ଲାଗି ସେହି ଅରମା ଆଶ୍ରମ ହେଲା । ଯେଉଁ ହାତ ବାଜିଲେ ଅସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ହୁଏ, ଅରଣ୍ୟ ଘର ପରି ଦେଖାଯାଏ, ସେହି ହାତକୁ ସାଧକର ହାତ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ଆଶ୍ରମରେ ସାଗୁଆନ୍ ଗଛ ଲାଗିଛି; କଦଳୀ ଲାଗିଛି । କେତେ ପ୍ରକାରର ଫୁଲଗଛ ଲାଗିଛି । ସବୁ ମିଶି ପ୍ରାକୃତିକ ଉପବନଟିଏ ପରି ଦେଖା ଯାଉଛି । ମଣିଷ ଯେ ମନକଲେ ସବୁଜ ବନଟି ଭିତରେ ଏକ ସାଧନାଳୟର ପରିପାଟୀକୁ ଆଣି ଯୋଡ଼ି ଦେଇ ପାରିବ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ନିଶ୍ଚଳ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଅନାଇ ଦେବା ମାତ୍ରକେ ମନ ଭିତରେ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ସତେଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ହେଉଛି । ଆଶ୍ରମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିରକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି । ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର । ଆଗେ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ସ୍କୁଲ ସପନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍କୁଲ ବିଷୟରେ ଯାବତୀୟ ଧାରଣା ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ଗଡ଼ଜାତିଆ ଢଙ୍ଗର ହୋଇ ରହିଛି । ତଥାପି ସକଳ ଅତୀତକୁ ପ୍ରାୟ ଅସ୍ୱୀକାର କଲାପରି ଏଠାରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରଟି ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱଭାବଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାର ଉଦ୍ୟମ କରୁଛି । ଏତିକି କରିବା ବି କମ୍ ଦୁଃସାହସର କଥା ନୁହେଁ ।

ଯିଏ ଆଶ୍ରମରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ସାଧକ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ, ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ । ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଭାଗ କରି ସିଏ କିୟଦଂଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସକାଶେ ବି ଦେଲେ । ତାହା ହୁଏତ ଆଶ୍ରମକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ କିମ୍ବା ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ ସତ, ତଥାପି ଆଶ୍ରମ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରର ଅନୁପୂରକ ହୋଇ ରହିଲେ, ପରସ୍ପରର ଦୁଃଖରେ ଭାଗୀ ହୋଇ ବଞ୍ଚି ଚାଲିଲେ । ଯେଉଁ ଗାଆଁର ନିକଟରେ ଆଶ୍ରମର ଜମି ଖଣ୍ଡିକ ଥିଲା, ସେହି ଗାଆଁର ଅସଲ ବସତି ଟିକିଏ ଦୂରରେ । ପାଖରେ ଯେଉଁମାନେ ଘର କରି ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ହୁଏତ କୌଣସି ଅବଲମ୍ବନରେ ପଡ଼ିରହି ଏଣେ ଆସିଛନ୍ତି । ଏମାନେ ମାରେସ ଜାତିର ଲୋକ, ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ । ଗାଆଁରେ ଥିବା ଅସଲ ଘରଗୁଡ଼ିକର ପିଲା ଗାଆଁରେ ଥିବା ସରକାରୀ ସ୍କୁଲକୁ ପାଠପଢ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ସେଠାରେ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି । ତେଣୁ, ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ଚାଲୁଛି ବୋଲି ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ । ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ସେହି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ନପାରନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବାପ ମାଆ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍କୁଲ ଯିବାଟାକୁ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ସଂସାର-ଯୋଜନାରେ ମୋଟେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନଥାନ୍ତି, ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ପିଲାମାନେ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିରକୁ ଆସନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ସେମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼େ । ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ସେମାନେ ସକାଳୁ ଘରେ କିଛି ନଖାଇ ସ୍କୁଲକୁ ଆସନ୍ତି । ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରତିଦିନ ଖେଳଛୁଟି ସମୟକୁ ଆମେରିକାରୁ ମାଗଣା ମିଳିଥିବା ପୁଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ ଗହମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରାନ୍ଧି ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ହୁଏତ ତାହାରି ଆକର୍ଷଣରେ କେତେ ପିଲା ଉପାସରେ ଘରେ ନରହି ସ୍କୁଲକୁ ପାଠପଢ଼ି ଆସୁଥିବେ ।

ତଥାପି ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିରର ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ଖୁସିର ପରିମାଣ କୌଣସି ଗୁଣରେ ମୋଟେ କମ୍ ନଥାଏ । ସେମାନେ ମଇଳା ପିନ୍ଧନ୍ତି, ଛିଣ୍ଡା ଜାମା ତଳୁ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ପେଟଟିମାନ ସତେ ଅବା ସାନ ସାନ କୁଦଟି ପରି ବାହାରକୁ ଫୁଟି ଦିଶୁଥାଏ ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ବଙ୍କା ବଙ୍କା ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ତଥାପି ଖୁସୀ ଥାଆନ୍ତି । ସ୍କୁଲ ବୋଲି ବଖରାଏ ଘର । ସିଲଟ ଥିଲେ ଖଡ଼ି ନଥାଏ, ଖାତା ଥିଲେ କଲମ ନଥାଏ, ବହି ଥିବାଟାକୁ ହୁଏତ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ତଥାପି ସେମାନେ ଖୁସୀ ଥାଆନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଭାଇ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଭାଇଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବଗିଚାରେ ଖେଳିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି, ଓଦା ମାଟିରେ ଭଲ ଭଲ କୋଣା ଗାତ କରନ୍ତି । ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି, ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି, ସେହି ଭାଇଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ନୀରବ ହୋଇ ବସି ପାରନ୍ତି । ବାହାରର ଯାବତୀୟ ମଳିନତା ଏବଂ ଅସମ୍ପନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ସତେ ଅବା କେତେ ସମ୍ଭାବନାମୟତାରେ ପଲ୍ଲବି ଉଠୁଥାଏ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସାରିଥିବା ମୋଟ ତିରିଶଟି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର ବି ଗୋଟିଏ । ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ସମସ୍ୟା ଓ ସଂଗ୍ରାମ ତୁଳନାରେ ତାହାର ସମସ୍ୟା ଓ ସଂଗ୍ରାମ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତଥାପି ଅଧିକ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ତାହାର କଥାଟିକୁ ଭାବିବା । ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆଗାମୀ ଭବିଷ୍ୟର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛୁ, ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିରର ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଦୌ ବାହାରେ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମ କଳ୍ପିତ ଭବିଷ୍ୟତଟିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିବେ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ପର୍ବତ ଲଂଘିବେ । ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିରରେ ଠିଆ ହୋଇ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ପାହାଡ଼ ଚୂଡ଼ାକୁ ଆଖି ଲମ୍ବାଇ ଦେଖିଲେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ଭରସା ମିଳିଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିରର ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ଏକାଠି ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଉଠୁଥିବା ପରି ମନେ ହୁଏ ।

ସେପ୍ଟେମ୍ବର-ଅକ୍ଟୋବର, ୧୯୮୧

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଓ ଓଡ଼ିଶା

(ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ମିଳନୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ)

ଯେଉଁଠି ଶିକ୍ଷକ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ଓ ଛାତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ସେହିଠାରେହିଁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯଥାର୍ଥ ଆଗ୍ରହରୁହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଆମର ଛାତ୍ରମାନେ ଅର୍ଥାତ୍ ପିଲାମାନେ ଯେପରି ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ସ୍ୱତଃ ଏକ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବେ, ସେଥିଲାଗି ସ୍କୁଲରେ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିବେଶଟିଏ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରିବା ଦରକାର । ସେହି ପରିବେଶରେ ଭୟର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ବାଧ୍ୟକରି କିଛି ଲଦି ଦେବାର ବି କୌଣସି ଚକ୍ରାନ୍ତ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପରସ୍ପରକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ପିଲାମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆପଣାର ଘର ପରି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆକର୍ଷଣର ସ୍ଥାନ ହୋଇ ପାରିଥିବା ଉଚିତ । ନାନା କାରଣରୁ ଆମର ଅଧିକାଂଶ ସ୍କୁଲ ସେଭଳି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ରୂପେ ତିଆରି ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ସେଠି ପିଲାଙ୍କର ମନ ଲାଗୁନାହିଁ ବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ମନ ଲାଗୁନାହିଁ । ପିଲାମାନେ ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ପ୍ରାୟ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଶିକ୍ଷକର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଚାକିରିଆଙ୍କ ପରି କାମ କରୁଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଗତ ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ଧରି ଏକ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦୃଷ୍ଟିକୁ ମୂଳ ପ୍ରେରଣା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଏହି ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ପଣ୍ଡିଚେରୀର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମରେ ଗତ ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସ୍ଥାପନା ହୋଇ ଏକ ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଯୋଜନାର ପ୍ରୟୋଗ ଓ ବିକାଶ ହୋଇ ଆସିଛି, ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ତାହାକୁ ହିଁ ଆଖି ଆଗରେ ଧରି ଆପଣାକୁ ବିକଶିତ କରି ଆଣିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ପଚିଶତିରିଶ ହେଲାଣି । ଏଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା କ୍ରମଶଃ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି । କେବଳ ସହରରେ ନୁହେଁ, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ରହିଛି । ରାଜ୍ୟର ତେରଗୋଟି ଜିଲ୍ଲାରୁ ବାରଗୋଟି ଜିଲ୍ଲାରେ ରହିଛି । କେତେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆବାସିକ ଶିକ୍ଷାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଛି । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଆଦିବାସୀ ପିଲାମାନେ ବି ଏହିସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିକାଶ ଲାଗି ଶିକ୍ଷା । ମସ୍ତିଷ୍କ ସଂଗଠିତ ମଣିଷର ଶରୀର ରହିଛି, ହୃଦୟ ରହିଛି, ଆତ୍ମା ବି ରହିଛି । ଆତ୍ମାରେ ଭଗବାନଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାନ ରହିଛି । ଏବେ ପାଠ ନାଆଁରେ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଯେଉଁ ନୃଶଂସ ଅତ୍ୟାଚାରମାନ କରାଯାଉଛି, ତାହା ଫଳରେ ମଣିଷ କାଞ୍ଚିତ ପରିମାଣରେ ହୁଏତ ଅଧିକ ଚତୁର ହୋଇପାରୁଛି ସତ, ମାତ୍ର ସମଗ୍ର ଜୀବନର ସ୍ତରରେ ଖାଲି ସଙ୍କୁଚିତ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ରୁଗ୍ଣ ହୋଇ ରହିଯାଉଛି । ଆପଣାକୁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସମାଜ ଏବଂ ବୃହତ୍ତର ସତ୍ୟ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସିଏ ପୂର୍ବଠାରୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୋଇଯାଉଛି, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭୟାଳୁ ହେଉଛି ଓ ତେଣୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହିଂସ୍ର ବି ହୋଇଯାଉଛି । ଏହି ସବୁର ପରିଣାମ ଆମ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ପଡ଼ୁଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟରେ ସହାନୁଭୂତି ଲାଗି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ମଣିଷର ଅନ୍ତରଟାକୁ ମୋଟେ ପଚରା ହେଉ ନାହିଁ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ପିଲାକୁ ହିଁ ସକଳ ଶିକ୍ଷଣର ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ସହାନୁଭୂତିକୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ ପଦ୍ଧତି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରେ । ପିଲାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ବୁଝି ତାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗୁଣ, ଦକ୍ଷତା ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ନାଁଶଙ୍କ ଭାବରେ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସିବ, ସେଥିରେ ସହଯୋଗୀ ଓ ଜଣେ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ସଙ୍ଗୀ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ହେଉଛି ଶିକ୍ଷକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସିଏ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ିମାଟି ପରି ମଣିବ ନାହିଁ । ସିଏ ପିଲାକୁ ସମ୍ମାନର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବ । ପିଲାକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ବୁଝିବା ଲାଗି ସିଏ ପିଲାର ବାପାମାଆଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ସତତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥିବ । ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାକୁ କୌଣସି ବଗିଚାର ମାଳୀଟିଏ ପରି ଅନୁଭବ

କରି ମାନୁଥିବ । ବ୍ୟକ୍ତି ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇ ପାରିଲେ ସମାଜ ମଧ୍ୟ ସେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ପାରିବ, ଶିକ୍ଷକ ଭିତରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ଏକ ବ୍ୟାବହାରିକ ସତ୍ୟ ରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବ ।

ସର୍ବୋପରି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁଛି ବୋଲି ସେ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଥିବ । ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷକ ନିଜ ଭିତରୁ ହିଁ ଏକ ଆକର୍ଷଣ ଓ ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ଅନୁଭବ କରି ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ! ଆପଣା ଭିତରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଜଣେ ସ୍ନାତକ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନେ ଶିକ୍ଷାକୁ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ପାରମ୍ପରିକ ହିସାବରେ ହୁଏତ ପ୍ରାପ୍ତ କମ୍ ମାହିନା ପାଉଛନ୍ତି, ତଥାପି ଆପଣା ମନକୁ ଦଶଗୁଣ ଅଧିକ କାମ କରିବାକୁ ଦେଲେ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଆମ ଏ ଯୁଗରେ ଯେ ତଥାପି ଏପରି କେତେ ମନିଷ ସମାଜରେ ରହିଛନ୍ତି, ଛୁଟା ଝୋଙ୍ଗି ବସି ଯେତିକ ଜ୍ଞାନ ଅଛି ତାହାକୁ ହିଁ ଶଠ ସଂସାରର ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନେବାକୁ ଚାରିଆଡ଼୍ ଯାବତୀୟ ପ୍ରରୋଚନା ମିଳୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ତଥାପି ଯେଉଁ ଏମାନେ ତରୁଣ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଓ ଆମ ସଂସାର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ଚାଲିପାରିବ ବୋଲି ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛନ୍ତି—ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାହାହିଁ ବୃହତ୍ତ ଆଶାଦାୟକ ସହାୟକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାମାନେ ପାଠ ଓ ଖେଳ ଉଭୟ ଭିତରେ ବଢନ୍ତି । ସେମାନେ ଛବି ଆଙ୍କନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏକ ଭୟଶୂନ୍ୟ ଆତ୍ମୀୟତାର ପରିବେଶ ଭିତରେ ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥାଏ । ଯାହା କିଛି ହୁଏ, ତାହା ପଛରେ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପାରସ୍ପରିକତା ସର୍ବମୂଳ ଭୂମି ରୂପେ ରହିଥାଏ । ଭାରତୀୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସଂସ୍କୃତିରେ ଯାହାକିଛିର ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି, ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ଏଠାରେ ଏକ ଅନ୍ତଃପ୍ରାଣୀୟ ସମ୍ପଦ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଆଯାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗ ଓ ମର୍ମ ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ ।

ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆଶ୍ରମ ଓ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଭାରତ ବର୍ଷର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବଥା ପରସ୍ପରଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଚାଲିଛି ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରେରଣା ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଗୋଟିଏ ସଂକଳ୍ପ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପରସ୍ପରକୁ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବି କରାଇ ଆଣୁଛି । ୧୯୮୦ ମସିହାରେ ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଏହି

ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ଶିକ୍ଷକ ଓ ସଙ୍ଗଠକମାନେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରେ ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷରେ ସେମାନେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେଉଛନ୍ତି—ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିବ । ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଅନୁଭୂତିର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହେବ, ଚର୍ଚ୍ଚା ଚାଲିବ, ଚିନ୍ତା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେବ । ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ନୂତନ କରି କିଛି ସମ୍ଭବ କରିବାରେ କେହି ଯେ ମୋଟେ ଏକୁଟିଆ ନୁହନ୍ତି, ସମ୍ମିଳନୀ ଭିତରେ ଅସଲ ସୁଯୋଗକୁ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟି ବି ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯିବ ।

ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର-ଅକ୍ଟୋବର, ୧୯୮୧

ପାଠଚକ୍ର ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ

ପ୍ରଥମେ ପାଠଚକ୍ର, ତା'ପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମଝିରେ ରଖି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହେଲେ ଆମର ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକ ପାଠଚକ୍ର ନାମକ ଏକ ଅବସ୍ଥା ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ଆମର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯାଉଛି ଯେ ଯେଉଁଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ପୂର୍ବରୁ ପାଠଚକ୍ରକୁ ପ୍ରେରଣା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଯଥାର୍ଥ ଭିତ୍ତିଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା, ସେଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ଆମକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପଥଟି ଢଳିଯାଇପାରିଲା । ଗଣ୍ଠି ଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ସହଜରେ ଫିଟିଯାଇ ପାରିଲା ଏବଂ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଖୁସି ହୋଇ, ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତର ହୋଇ ଆଗକୁ ଯାଇପାରିଲୁ ।

ପାଠଚକ୍ରରେ ଭବିଷ୍ୟ ଜଣା ପଡ଼େ । ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ଅମିତ ଶକ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ଭାବନା ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି, ଅସଲ ଶକ୍ତି ଓ ଅସଲ ସତ୍ୟର ସରଣୀ ପାଇ ତାହାର ଏକ ଦର୍ଶନ ମିଳିଯାଏ । ପାଠଚକ୍ରରେ ଜଣେ ଆମେ କେବଳ ନିଜକୁ ନୁହେଁ, ପରସ୍ପରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଉ । ଦୂରତା ଅର୍ଥାତ୍ ଭୁଲ ଧାରଣା ଚଉହଦୀଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ ମିଳାଇ ମିଳାଇ ଯାଉଥାଏ । ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ଯାହା ପ୍ରକୃତିରେ ନମନୀୟ, ପ୍ରକୃତିରେ କୋମଳ ଓ ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ମତ ତାହା ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରକାରରେ ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ବାହାରିଆସେ । ଭଲ ଦେଖେ, ଭଲକୁ ଚାହେଁ ଏବଂ ଭଲର ଆକାଂକ୍ଷା କରେ । ସିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ରୂପେ ଦେଖି ଶିଖେ । ନିଜକୁ ବି ବନ୍ଧୁ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରେ । ତେଣୁ ଆପଣାକୁ ଈର୍ଷା କରେ ନାହିଁ ବା

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଈର୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ସିଏ ଆପଣାଠାରୁ ମୋଟେ ଲୁଚି ବୁଲିବାକୁ ମନ କରେ ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସବୁଯାକ ଦୋଷ ଦେଇ ଜଣେ ସାଧୁ ହୋଇ ଦେଖାଇ ହେବାକୁ ମୋଟେ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରେ ନାହିଁ । ସିଏ ମୋଟେ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ କରେ ନାହିଁ । ନିଜକୁ ଆଗେଇ ନିଏ, ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅନିଚ୍ଛୁକଗୁଡ଼ାକୁ କ୍ରମଶଃ ଆପଣାର ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନିଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଚାର କରି ବସେ ନାହିଁ; ସିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବୁଝେ, ସହଯାତ୍ରୀ ଓ ତେଣୁ ସହଧର୍ମୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ । ବଡ଼, ସାନର ଭେଦମାନେ ନାହିଁ, ସମର୍ଥ ଓ ଅସମର୍ଥର ଭେଦ ମାନେ ନାହିଁ ।

ଆଗେ ସାଧୁମାନେ ଥିଲେ । ସାଧୁମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରମ ଥିଲା । ସେଇମାନେ ଗୁରୁ ଥିଲେ ଏବଂ ଆଗନ୍ତୁକ ଅନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କର ବୋଲି ମାନୁଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଚେଲା ହେଉଥିଲେ । ଏଇଥିରୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନ ଗଢ଼ା ହେଉଥିଲା, ଠାକୁରମାନଙ୍କୁ ବାହାରେ ପରିଣତ କରି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ମୋକ୍ଷ କାମନା କରୁଥିଲେ । ମୋକ୍ଷ ଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମାମଲତକାର ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ପାଠଚକ୍ରରେ କେହି ମାମଲତକାର ନାହାନ୍ତି । ଆମର ଭିତରେ ଦିବ୍ୟତା ଲାଗି ଏକ ଆକାଂକ୍ଷା ରୂପେ ଜନ୍ମଲାଭ କରି ଯାହା ଭବିଷ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ବିବେକ ରୂପେ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ପାଠଚକ୍ରରେ ସେହି ଆମକୁ ପରିଚାଳିତ କରେ । ଆମକୁ ବଡ଼ କରି ରଖେ ନାହିଁ, ସାନ କରି ବି ରଖେ ନାହିଁ । ଆମର ଅନୁରାଗ ବଢ଼ାଏ । ଆମେ ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ଇଚ୍ଛା କରି ପାଠଚକ୍ରକୁ ଆସିଛୁ, ତାହାରି ପ୍ରତି ଆମର ଅନୁରାଗ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏକ ନିମିତ୍ତ ହେବାରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାହିଁ ଆମକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅନେକ ଲଜ୍ଜାରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖେ, ଅନେକ ସଂକୋଚ ଏବଂ ତଜ୍ଜନିତ ଯାବତୀୟ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ଓ ଦୁର୍ଗତିରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖେ । ପାଠଚକ୍ର ଭିତରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକାଠି ବସି ଆମେ ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତଟିକୁ ଲୋଡ଼ୁ ଓ ଆମର ଯାବତୀୟ ସମ୍ପର୍କର ଭୂମି ଉପରେ ସେହି ଭବିଷ୍ୟତଟିକୁ ଗଢ଼ୁ, ତାହାହିଁ ଆମକୁ ପରସ୍ପରର ନିକଟ କରିଆଣେ, ପରସ୍ପରର ଭାରି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କରି ଆଣେ ।

ପାଠଚକ୍ର କହିଲେ ମୋଟେ କୌଣସି ରୁଟିନ୍‌କୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ବସି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ସହଜ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ, ପରସ୍ପରକୁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣିପାରିବା, ପରସ୍ପର ଲାଗି ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପାରିବା, ପାଠଚକ୍ର କହିଲେ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଆସ୍ଥାନକୁ ବୁଝାଏ । ପାଠଚକ୍ର କହିଲେ ଗାଆଁ ମଝିରେ କିମ୍ବା ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଘରକୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ, କୌଣସି ଗଛକୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ କି କୌଣସି ଖଟୁଲିକୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ପାଠଚକ୍ର କହିଲେ

ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ପରସ୍ପର ପାଖକୁ ଆସିଥିବା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଏକ ସମାବେଶକୁ ବୁଝାଏ । ଏକାଠି ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବାର ଏକ ସଂକଳ୍ପକୁ ବୁଝାଏ, ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁ ବଦଳାଇ ଏକ ନୂଆ ସୃଷ୍ଟି ଓ ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ଏକ ନୂତନ ସଂଘକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ବୁଝାଏ । ଆମ ପାଠଚକ୍ର ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଏ, ଆମର ସ୍ୱାର୍ଥସଚେତନ ପ୍ରବଣତାର ମଳିନତାକୁ ଦୂର କରେ, ଆମକୁ ନାନାପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ଓ ନିଃସ୍ୱତାବୋଧରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣେ । ଆମକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ମୁକ୍ତ କରେ, ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ବଡ଼ ହେବାର ଅଥବା ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ରହିବାର କେତେ କେତେ ପ୍ରମାଦରୁ ରକ୍ଷା କରେ । ପାଠଚକ୍ର ଭିତରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଆମେ ଭବିଷ୍ୟତକୁହିଁ ବଞ୍ଚୁ । ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟ ସମଗ୍ର ମାନବ ଜାତି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ଆମେ ପାଠଚକ୍ରରେ ସେହି ଭବିଷ୍ୟଟିକୁ ଆଜିଠାରୁ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ସେହି ଇଚ୍ଛା ଆମର ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରୂପେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଜନ୍ମ ଦିଏ ।

ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଉଛି ଆମ ପାଠଚକ୍ରରହିଁ ଏକ ସଂପ୍ରସାରିତ ରୂପ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେବଳ ମାତ୍ର ପିଲାମାନଙ୍କର ପାଠପଢ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ, କେବଳ ସେମାନଙ୍କୁହିଁ ଏକ କଳ୍ପିତ ଭବିଷ୍ୟ ଲାଗି ତିଆରି କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଆମ ବୟସ୍କମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତାହା ପିଲାଟିଏ ହୋଇ ରହିବାକୁ ସର୍ବଦା ସବୁଜ ତରୁଣ ଏବଂ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୋଇ ରହିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଆମକୁ ବହୁ ମାମଲତକାର ଚକ୍ରାନ୍ତଗୁଡ଼ାକରୁ ରକ୍ଷା କରେ । ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆମେ ଆପଣାକୁ ମୂଳତଃ ଜଣେ ଜଣେ ସନ୍ତାନ ରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ପାଉ । ନିଜକୁ ସନ୍ତାନ ରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରି ଆମେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଯେଉଁ ସୂତ୍ରଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ, ତାହା ଆମକୁ ନାନା କୁସଂସ୍କାର ଓ କଣ୍ଠିଦ୍ଧପଣିଆର ଜ୍ୱର ଭିତରୁ ଘୋଷାରେ, ଆମକୁ ଆହୁରି ବାଟ ଚାଲିବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଆହୁରି ଅଧିକ କାମରେ ଲାଗିବାର ଯୋଗ୍ୟ କରେ । ଆମକୁ ମୋଟେ ବୁଢ଼ା ହେବାକୁ ଦିଏ ନାହିଁ । ଏବଂ, ସିଏ ବୁଢ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ, କଣ୍ଠିଦ୍ଧର ହାତମାଳଗୁଡ଼ାକୁ ପିନ୍ଧି ଏତେ ବଡ଼ ହୋଇ ହୋଇ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାହାକୁ ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ, କେବଳ ସେଇ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯଥାର୍ଥ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇ ପାରେ । ତାକୁ ମଣିଷମାନେ ଭଲ ଲାଗନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ତା' ଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ମନ୍ତ୍ରରୂପେ ଅନୁଭୂତ ହୁଅନ୍ତି । ପୁରୁଣାର ଗହନ ଭିତରେ ସିଏ ନୂଆଗୁଡ଼ାକୁ ଆଘ୍ରାଣ କରି ନେଇପାରେ । ଆଗାମୀ ନୂତନ ରଚନା ଲାଗି ସେହି ବାହନ ହୋଇ ତିଆରି ହୁଏ, ଯଥାର୍ଥ ଭକ୍ତ ହୋଇ ତିଆରି ହୁଏ । ଯଥାର୍ଥ ସନ୍ତାନ ହୁଏ, ଜନନୀଙ୍କ ପ୍ରିୟ ହୁଏ, ତା' ହାତରେ ଯାହାକିଛି ଲାଗେ, ତାହା ନୂଆ ହୋଇଯାଏ ସୁନା ହୋଇଯାଏ ।

ନଭେମ୍ବର-ଡ଼ିସେମ୍ବର, ୧୯୮୧

ପାଠଚକ୍ରରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା

ପାଠଚକ୍ରରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନ । ଆମର ପାଠଚକ୍ରଟି ଯଦି ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରେରଣାଟି ସହିତ କ୍ରମଶଃ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିପକ୍ୱତା ଏବଂ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରି ଆସିଥାଏ ତେବେ, ପାଠଚକ୍ରରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ସୋପାନ । ଏହାରାସ୍ତା ଏକସଳଖ ରାସ୍ତା । ଆମେ ନିଜ ପାଇଁ ଓ ଆମେ ଏକାଠି ମିଶି ପାଠଚକ୍ରର ମାଧ୍ୟମରେ ଯେଉଁ ଅସଲ କାମଟି କରି ଆସୁଛୁ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏକ ସଳଖ ରାସ୍ତା ।

ମାତ୍ର ପାଠଚକ୍ର ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ଭୂମି ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୀର୍ଘ ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ସହସ୍ରାଧିକ ପାଠଚକ୍ର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ପାଠଚକ୍ର ହେଉଛି ଏକ ଉପନୟନ, ଏକ ଆଜ୍ଞାର ସ୍ପର୍ଶ ପରି ତାହାରି ବାହନ ରୂପେ ଆପଣାକୁ ଓ ଆପଣାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାଠଚକ୍ରର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେହି ଆଜ୍ଞାଟି ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ଏକ ସୋପାନ । ପାଠଚକ୍ର ଆରମ୍ଭ ହେଲାବେଳେ ଆମ ଅନେକଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ ଉତ୍ସାହ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳାଇ ଆମେ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାଉ, କେତେ ନା କେତେ ଅଭିଳାଷ ରଖିଥାଉ । ଏକ ସମ୍ମତ ଓ ପବିତ୍ର ମନ ଦେଇ ପାଠଚକ୍ର ଭିତରକୁ ଆସୁ । ମା ଓ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ବହି ପଢ଼ୁ, ସେମାନଙ୍କର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ମଜ୍ଜୁ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମ ନିଜ ଜୀବନର ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଭିତରକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଗଭୀର ଭାବରେ ଭେଦାଇ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ । ଅଧିକାଂଶ ପାଠଚକ୍ର ସପ୍ତାହକୁ ଥରେ ବସେ । କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାର ଅନୁସାରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ବସେ । ହୁଏତ କେତେ କେତେ ପାଠଚକ୍ରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୋଥିମାନ ପଢ଼ାଯାଏ, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଧିରେ ପଢ଼ାଯାଏ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ରମରେ ଚକ୍ରପାଠ ହୁଏ । ଧ୍ୟାନ ହୁଏ । ଏମିତି ଆସୁ ଆସୁ ଓ ଏମିତି ବସୁ ବସୁ ପାଠଚକ୍ରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆୟୋଜନଟି ଆମକୁ କ୍ରମେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ରୁଟିନ୍ ପରି ମନେହୁଏ । ଏହି ସବୁଯାକ ମିଶି ସତେଅବା କେବଳ ଏକ ନିୟମପାଳନ ପରି ମନେ ହୁଏ । ବର୍ଷକୁ ଥରେ ପାଠଚକ୍ରର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଏ । ସେଦିନ ନଈରେ ନୂଆ ପାଣି ଆସିଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ବାହାରୁ ଅତିଥିମାନେ ଆସି ଆମ ପାଠଚକ୍ର ଘରର କବାଟ ଉପରେ ମରା ହୋଇଥିବା ଜରି କାଗଜ ପରି ଦିଶନ୍ତି । ଆମର ହୃଦୟ କେତେ ଆନନ୍ଦରେ ଫୁଲି ଉଠେ । କେତେ ଉଶ୍ୱାସ ଲାଗେ । ଆମେ ସବୁକିଛି ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲୁଣି ବୋଲି ମନେ ହୁଏ । ଦିନଟି ଉଦ୍‌ଯାପିତ ହୋଇଗଲା ପରେ ଆମେ ପୁଣି ଆମ ପୁରୁଣା ଘରଟିକୁ ଫେରିଆସୁ, ଦୈନନ୍ଦିନତା ଭିତରକୁ ଫେରିଆସୁ, ରୁଟିନ୍ ଭିତରକୁ ଫେରିଆସୁ ।

ଏପରି ହେବାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଆମେ ଆମ ଭିତରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁଠି ଥାଉ, ନାନା କାରଣରୁ ଠିକ୍ ସେହିଠାରେହିଁ ରହିଥାଉ । ଦିନ ପରେ ଦିନ ଓ ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ଆମ ଭିତରକୁ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ଆମର ବୟସ ବଢ଼ାଇଚାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତଥାପି ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ାକୁ ଧରି ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରୁଣା ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ଆବୋରି ପଡ଼ି ରହିଥାଉ । ଆମ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ ପାଠଚକ୍ରର ବି ବୟସ ବଢ଼ୁଥାଏ, ତଥାପି ପାଠଚକ୍ରଟା ଯେଉଁଠି ଥିଲା ସେଇଠି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । ଘର ବଢ଼ୁଥାଏ, ବାହାର ବଢ଼ୁଥାଏ, ବୃକ୍ଷ ବଢ଼ୁଥାଏ ଏବଂ ବଳଦ ବଢ଼ୁଥାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଅସଲ ଘରଟି ଅଘର ହୋଇଥାଏ । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆଜି ଅବସ୍ଥାରେ ଜଣେ ଜଣେ ଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଉ ଏବଂ ସନ୍ତାନ ହେବା ତଥାପି ବହୁଦୂର ରହିଥାଏ । ଆମ ଲାଗି ଅସଲ ଅନୁଭବଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତରାଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେଇଥିରୁ ବୈରାଗ୍ୟ ଆସେ, ବିରକ୍ତି ଆସେ, ଏବଂ ଆମେ ନିଜେ ସାଧି ନିଜେ ଚଳାଇଥିବା ବିଧାନଗୁଡ଼ାକ ତୁଚ୍ଛା ରୁଟିନ୍ ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ।

ପାଠଚକ୍ରରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଏକ ସହଜ ବାଟ, ଏକ ସରଳ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ବାଟ ମାତ୍ର ଏହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଟ । ପାଠଚକ୍ରରେ ଆମେ ଆପଣାକୁହିଁ ସବା ଆଗରେ ରଖି ବସୁ । ତେଣୁ ଅନେକ ସମୟରେ ପରସ୍ପରକୁ ପଛ କରି ବି ବସିଥାଉ । ଆମେ ସେଠି ଅନେକ ସମୟରେ ଆଖି ବୁଜି ବସିଥିବା ବେଳେ ସବା ଆଗ ନିଜକୁହିଁ ଦେଖୁ, ହୁଏତ କେବଳ ନିଜକୁହିଁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ହୁଏତ ଯାହାକୁ ଦେଖୁଛୁ ବୋଲି ମନକୁ ବୁଝାଇବାରେ ଲାଗିଥାଉ, ସିଏ ବି ପଛ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଅନ୍ତରାଳ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ପାଠଚକ୍ରରେ ଆମେ ନିଜ ପାଇଁ କେତେ କ'ଣ ମାଗୁ;—ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବାକୁ ବର ମାଗୁ, ଆମ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ବିରକ୍ତି ଓ ଯାବତୀୟ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ଲାଗି ବର ମାଗୁ, ତରିଯିବାକୁ ବର ମାଗୁ । ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ଆତୁର ଚତୁର ହୋଇ କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ ଏସବୁ ମାଗିଥିଲାବେଳେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କୃତିତ୍ୱରେ ସହିତ ତାହା କରି ପାରିଛୁ ବୋଲି ଆପଣାକୁ କେତେ ବାହାଦୁରୀ ବି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଉ । କେବଳ ପାଠଚକ୍ରଟି ଭିତରେ ଏସବୁ ବେଶ୍ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଆମର ନିଜ ପାଇଁ ମାଗିବା, ନିଜର ମୁକ୍ତି ଓ ଶାନ୍ତି ଲାଗି ମନ କରିବା, ଆପଣାର ତରିଯିବା ସକାଶେହିଁ ଯାବତୀୟ ଉପକରଣର ଆୟୋଜନ କରିବା ଯେତିକି ଯେତିକି ଊଣା ହୋଇ ଆସେ, ଆମେ ଆଖି ମେଲାଇ ଦେବା ମାତ୍ରକେ ଯେତେବେଳେ ଏହି ସବୁଟିହିଁ ସବାଆଗ ଓ ସର୍ବପୁରୋଭାଗରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ, ଯେତେବେଳେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡ଼ି ବାହାରୁ, ସମଧର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ପଥର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ସବାଆଗ ମନେକରୁ,—ଯେଉଁଦିନ ଆପଣାର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଅସଲ ସଙ୍ଘଟିର ଅନୁଭବ

ମିଳିଯାଏ, ଆମ ପାଠଚକ୍ର ସେହିଦିନଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନଟି ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ପ୍ରକୃତ ପ୍ରମାଣ ଓ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟଟି ମିଳିଯାଏ । ଆମେ ଆଉ ପାଦେ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଯାଉ ।

ପାଠଚକ୍ର ଯେତେବେଳେ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଲୋଡ଼େ, ସେହି ଭବିଷ୍ୟତଟିର ଅନୁରୂପ ହେବା ଲାଗି ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁହିଁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ, ତାହା ସେତିକି ବେଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇପାରିବାର ଅର୍ଥାତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଯୋଗ୍ୟ ହେବାର ଇଚ୍ଛାଟି ଯେତେବେଳେ ଆମର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଇଚ୍ଛାରୂପେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ, ସେତିକିବେଳେ ପାଠଚକ୍ରର ଦ୍ୱିତୀୟ କବାଟଟି ଖୋଲେ, ଆମକୁ ବିଧାତାଙ୍କର ଯାବତୀୟ ବିଧାନ ସହିତ ଅବା ପ୍ରସ୍ତୁତର ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିହିଁ ଦେଖାଯାଏ । କବାଟଟି ଖୋଲିଗଲେ ଆମର ସଂକଳ୍ପଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରସ୍ଥକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ, ଏକ ନୂତନ ସୃଜନୋଦ୍ୟମରେ ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ଉଠେ । ପାଠଚକ୍ର ସତତ ଗତିଶୀଳ ହେଲେ ସେଇଥିରୁହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନଟି ଜନ୍ମଲାଭ କରେ । ତା'ପରେ ଆମେ ଆଉ ନିଜର ମୁକ୍ତି ଲୋଡ଼ୁନାହିଁ, ନିଜକୁହିଁ ସବାଆଗରେ ରଖି ପ୍ରସାଦଗୁଡ଼ାକୁ ସବାଆଗ ଖାଇବାର କୌଣସି ବ୍ୟଗ୍ରତା ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚତୁର ଭାବରେ ବାନ୍ଧି ରଖୁନାହିଁ । ଏ ମଣିଷ ବଦଳିବ, ଏହି ସମାଜ ବଦଳିଯିବ ଏହି ସମାଜ ଦିବ୍ୟ ସତ୍ୟର ମୂର୍ତ୍ତି ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି ଏକ ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ହୋଇ ରହିବ ଏବଂ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରେ ଜଣେ ଜଣେ ଇଚ୍ଛୁକ କର୍ମୀ ହୋଇ ରହିବୁ,—ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଯେତେବେଳେ ପାଠଚକ୍ରର ସମସ୍ତେ ସହଗୃଷ୍ଣ ଭାବରେ କାମିକାଳି କରିବାକୁ ବାହାରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ତୁଚ୍ଛା ବୈରାଗୀମାନେ ବୈରାଗ୍ୟର ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରନ୍ତି, ତୁଚ୍ଛା ଆପଣାର ମୁକ୍ତି ଲୋଡ଼ୁଥିବା ଆତ୍ମଜନମାନେ ପରସ୍ପରର ମୁକ୍ତିକୁ ଦେଖି ଡରନ୍ତି । ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧରି ଆପଣା ଆପଣାର ଘେରର ଭିତରକୁ ପଳାନ୍ତି ଓ ତାହାକୁହିଁ ମୁକ୍ତି ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏହି ଘେରର ହିମାଳୟରେ ଥାଏ ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ମଠରେ ବି ରହିଥାଏ । ଘେରଗୁଡ଼ାକ ଜନନୀ ପରି ହୋଇ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ଜନ୍ମ ଦିଅନ୍ତି, ଜାତିଭେଦ ଓ ଭେକଭେଦକୁ ଜନ୍ମ ଦିଅନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ବିଗତ ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଏହି ସବୁର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହୋଇ ଆସିଛି । ପୁରୁଣକୁ ମାନ ଦିଆଯାଇଛି, ମଣିଷର ପ୍ରକୃତି କଦାପି ବଦଳିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ପଳାୟନକୁ ଓ ଆତ୍ମମୁକ୍ତିମାର୍ଗର ଆଲୋଚନା କରୁଥିବା ଈଶ୍ୱରବୈରାଗୀ ଏକକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସଂସାରଠାରୁ ଦୂରରେ ରହି ସଂସାରକୁ କେତେ ଦୟା କରିବା ଲାଗି ମନ ବଳାଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ

ଆଦୌ କୌଣସି ମାର୍ଗ ଖୋଲି ନାହାନ୍ତି, କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉନ୍ମୋଚନର ଅନୁଭୂତି ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ଏମାନେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଛନ୍ତି । ଆମେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ମୋଟେ ପଶିବା ନାହିଁ । ଏହି ସବୁକିଛି ବଦଳିବାକୁ ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା ଆପଣାକୁ ଓ ପରସ୍ପରକୁ ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରାହିଁ ଗଢ଼ିବା । ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା । ଆମ ଭିତରେ ତଥା ଆମ ବାହାରେ ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ସେକଥା ହେବ । ସେହି ସ୍ୱୀକାର ହେଉଛି ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦିବ୍ୟତାର ସ୍ୱୀକାର, ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଆଲୋକର ସ୍ୱୀକାର ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ସଂଘର୍ଷ ଅସହାୟତା ଏବଂ ଅଳିଆ ଭିତରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଭବିଷ୍ୟର ସ୍ୱୀକାର । ଏହି ସ୍ୱୀକାରର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପରସ୍ପରକୁ ସତୀର୍ଥ ଓ ସହଯାତ୍ରୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା, ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନଟି ଲାଗି ବି ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବା ।

ଜାନୁଆରୀ-ଫେବୃଆରୀ, ୧୯୮୨

ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ଭଲ ଲାଗିବ ?

ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଗ ଏକ ନୂଆ ପ୍ରୟୋଗ । ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ଯେଉଁଭଳି ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଲେ ଏହି ପ୍ରୟୋଗଟି ଯଥାର୍ଥ ଓ ସମଞ୍ଜସ ଭାବରେ ଚାଲିପାରନ୍ତା, ଆମ ସମାଜରେ ସେଭଳି ସମ୍ବନ୍ଧ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଏକ ନୂତନ ଉତ୍ସାହରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଭିତରକୁ ଆସିଛୁ, ସେମାନେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସେହି ପୁରୁଣା ସମାଜରେ ରହୁଛୁ । ପୁରୁଣା ସମାଜରେ ଖଟୁଛୁ ଓ ପୁରୁଣା ସମାଜରେ ଖାଉଛୁ । ଆମ ଭିତରୁ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନ ନାକଦନ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପୁରୁଣା ଭିତରେ ବୁଡ଼ିକରି ରହିଛି । ତଥାପି ଯେ ଆମେ ନୂଆକୁ ମନ କରି ପାରୁଛୁ ଓ ନୂଆକୁ ମନ କରି ସେହି ଅନୁସାରେ କିଛି କରିବୁ ବୋଲି ସଂକଳ୍ପ ବାନ୍ଧି ଆସିଛୁ, ତାହାହିଁ ଆମର କେତେ ବଡ଼ ଗୌରବ ।

ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯଥାର୍ଥ ସୋପାନଟିକୁ ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ହେବାର ପାହାଚଗୁଡ଼ିକରେ ସେଥିଲାଗି କେତେ ବହୁଳରେ ସେଇ ପୁରୁଣା ଶିକୁଳିଗୁଡ଼ାକ ଲାଗି କରି ରହିଛି । ପ୍ରଧାନତଃ ସେଇଥି ଲାଗି ପାହାଚ ଉପରୁ ଉପରୁ ଆମର ଗୋଡ଼ ବାରବାର ଖସିଯାଉଛି,— ଆମେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ହୋଇ ଗଡ଼ି ପଡ଼ୁଥିବା ବେଳେ ପରସ୍ପର ସହିତ

କେତେ ଝାଙ୍କା ବି ବଜାଉଛନ୍ତି । ପରସ୍ପରକୁ ଦୋଷ ଦେଉଛନ୍ତି, ପରସ୍ପରକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି; ଏବଂ ସତେ ଯେପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିବା ପରି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଯିବାକୁ ମନ କରୁଛନ୍ତି । ପଳାଇଯିବାର ପ୍ରେରଣା ଭାରତବର୍ଷରେ ମୋଟେ ନୂଆ ନୁହେଁ । ଏହି ପଳାଇଯିବାର ଲୋକଗୁଡ଼ାକୁ ଆମ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣରେ କେତେ ପ୍ରଶଂସା କରି କୁହାଯାଇଛି । ପଳାଇଯାଇ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏକାବେଳକେ କେତେ ଉଚ୍ଚରେ କଳ୍ପିତ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ନେଇ ବସାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ସେମାନଙ୍କର ଚରଣସେବା ହେଉଛି । ସେହିମାନଙ୍କର ଜନ୍ମକୁହିଁ ସାର୍ଥକ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ।

ବେଳେବେଳେ ଆମକୁ ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । କେତେ ମଣିଷଙ୍କୁ ନାନା କାରଣରୁ ଯେମିତି ସଂସାର ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେମିତି । ସଂସାର ଭଲ ନଲାଗୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ପଳାନ୍ତି । ସଂସାର ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଆପଣା ଲାଗି କୌଣସି ଏକ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଯୋଗାଡ଼ କରିନେଇ ସେଇଠି ଯାଇ ବସନ୍ତି । ସେମାନେ ସଂସାରର କାନ୍ଧ ଉପରେ ବସନ୍ତି, ସଂସାରରୂପୀ ଘର ଭିତରେ ସଙ୍ଗା ଉପରେ ଯାଇ ବସନ୍ତି । ଆମ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କୌଣସି କାରଣରୁ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ, ଆମେ ତେବେ କୁଆଡ଼କୁ ପଳାଇବା ? ଆଉ କୁଆଡ଼କୁ ଗଲେ ଯାଇ ଆମକୁ ଭଲ ଲାଗିବ ? ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାମ କରିବେ ବୋଲି କେତେ ସାଥୀ ଆସୁଛନ୍ତି, ସହଯୋଗୀ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଛ'ମାସ ବରଷେ ରହୁଛନ୍ତି । ତା'ପରେ କ'ଣ କୋଉଠି ବିଗିଡ଼ି ଯାଉଛି । ସେମାନେ ଯେଉଁଠାକୁ ଆସିଥିଲେ, ସେଠାଟା ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ସେମାନେ ପୁଣି ସେହି ପୁରୁଣାଟା ଭିତରକୁ ପଳାଉଛନ୍ତି । ହୁଏତ ଅନେକ ସମୟରେ ପୁରୁଣା ଭିତରେ ହଠାତ୍ କୌଣସି ଆକର୍ଷଣ ଦେଖି ତାହାରି ଭିତରକୁ ପଳାଉଛନ୍ତି । ପୁରୁଣା ଭିତରେ ପଇସା ଅଛି, ପୁରୁଣା ଭିତରେ ଅଳପ ଦେଇ ଅଥବା ଆଦୌ କିଛି ନଦେଇ ସମ୍ଭବ ହେଲେ ସବୁକିଛି ମାରିନେବାର ସହଜ କୌଶଳଗୁଡ଼ାକ ରହିଛି, ସହଜ ସଫଳତା ରହିଛି, ଆସନଗୁଡ଼ାକ କେତେ ଚକ ଚକ ହୋଇ ସଜାହୋଇ ରହିଛି ଓ ତାହାକୁ ମାଡ଼ି ବସିବା ଲାଗି ସେଠି ସାଧୁ ଏବଂ ଅସାଧୁ ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବାରଣ ରହୁନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ପୁରୁଣାକୁ ବଦଳାଇବେ ବୋଲି ନୂଆକୁ ମନ କରି ଏଣେ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ, ତଥାପି ସେହି ପୁରୁଣା ଦଉଡ଼ିଗୁଡ଼ାକ କୋଉଠି ଲୁଚି ରହିଥିଲା କେଜାଣି, ସେମାନେ ସେହି ଦଉଡ଼ିଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ଘୋଷରା ହୋଇ ଏଠା ଛାଡ଼ି ସେଠାକୁ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି ।

ଏଠୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ ସେଠି ଯାଇ ରହିବେ,—ଟଙ୍କା ପାଇବେ, ପଦ ପାଇବେ, ବଡ଼ ଲୋକ ହେବେ, ବାବୁଙ୍କ ପରି ଦିଶିବେ, ବାବୁମାନଙ୍କ ପରି କପଟ

କରିବେ, ବାବୁମାନଙ୍କ ପରି ପାଲିଶ କରିବେ, ନିର୍ମମ ହେବେ । ଏବଂ ଯଦି ନୂଆ ଲାଗି —ନୂଆ ସମାଜ ଓ ନୂଆ ସମ୍ବନ୍ଧ ଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତଥାପି କେଉଁଠି କିଛି ସାଧ, ଆଗ୍ରହ ରହିଥିବ, ସେମାନେ ସେଠି ଯେତେ ନଅର ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ସେଠାରେ ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ହଁ, ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ନୂଆଁଟିକୁ ଯଦି ସେମାନେ ସେହି ପୁରୁଣା ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକତାର କଳଙ୍କ ପାଉଁଶ ଭିତରେ ଘୋଡାଇ ରଖିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ବାହାରକୁ କେତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବେ ସତ, ତଥାପି ନିଜ ଘରଟି ଭିତରେ କବାଟ କିଳି ନିଜର ବିବେକ ପାଖରେ କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ସେମାନେ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଝୁରୁଥିବେ, ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଝୁରୁଥିବେ । ସେମାନେ ମୁହଁରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ମୁଖାଟି ତଳେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅବୋଧ ପିଲାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଝୁରୁଥିବେ । ଯାହାକୁ ଏଠି ଜଣେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ଲାଗିଥିଲା, ତାକୁ ସେଠାରେ କଦାପି ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଯିଏ ଜଣେ ଏକ ନୂଆ ନିଷ୍କପଟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଥର ପାଇଁ ହେଲେ ବି ଖୁସୀ ହୋଇ ଆପଣାର କବାଟକୁ ଖୋଲି ଦେଇ ପାରିଥିଲା, ତାକୁ ସେଠି କଦାପି ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ବିବେକରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ନିଜର ହୃଦୟଟାକୁ ଯେତେ ତଣ୍ଟି ଚିପି ମାରି ଦେବାକୁ ଓ ତା'ପରେ ନିଜ ପାଖରେ 'ହୃଦୟ' ବୋଲି କେବେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ରହିଥିଲା ବୋଲି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ ।

ତେଣୁ ପଳାଇଗଲେ ମୋଟେ କାମ ହେବ ନାହିଁ ବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ାକର ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଆମେ ଏଇଠି ରହିବା, ଏଇଟିକୁହିଁ ବଦଳାଇ ଦେବା । ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ଦେଇ ପାରିବା ଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ କରିବା । ଆମ ସହିତ ଏକାଠି ଆସି ଜୁଟିଥିବା ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ବି ଆମେ କଦାପି ଅବଜ୍ଞା କରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ବି ସାଙ୍ଗରେ ନେବା । ସେମାନଙ୍କୁ ମଣିଷର ସମ୍ମାନ ଦେବା, ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା କହିଉତ୍ତମ, ଉଦାରତମ ଓ ଉଦାତ୍ତତମକୁ ସର୍ବାଗ୍ର ଦେଖିବା । ଆମ ପୁରୁଣା ସମାଜ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କର କଳାଗୁଡ଼ାକହିଁ ସର୍ବାଗ୍ର ଦେଖିବା ଲାଗି କୁମନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇଛି, ଆମ ବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ତାହା ଏହିପରି ଭାବରେ ମନ୍ଦବୃତ୍ତିରେ ପରିଣତ କରି ପକାଇଛି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଭିତରେ ସେହି କାଳରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଓ ପରସ୍ପରକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ମୁକ୍ତିଟିକୁ ଲାଭ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା । ତେବେ ଯାଇ ହେବ । ଯାହା ଆଜି ଭଲ ନଲାଗୁଛି, ତାହା କାଲିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ଲାଗିବ ।

ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟ କେବଳ ବେଞ୍ଚରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନୁହେଁ, ତାହା ଆମ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଆମ ଭିତରେ ଯେତେ ସଂସ୍କାର ଓ ପୁରୁଣା ସ୍ୱଭାବଗୁଡ଼ାକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଯେ ଆମେ ଏକ ନୂଆ ସମ୍ଭାବନାରେ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରିବା, ଏହା ହିଁ ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସେହି ସାଧନାର ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମେ ନାନାପ୍ରକାରରେ ହାରିଯାଇ ଓ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ଏକ ଆରେକକୁ ଦୋଷ ଦେଇ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ଘର ଆଉ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଯିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ଅଥବା ସାଲିସ୍ କରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିଯିବାକୁ ବିଚାର କରୁଥିବା, ତେବେ ଆମ ପିଲାଏ ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଅନୁସାରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଅଥବା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଧୋବ କପଡ଼ା ପିନ୍ଧି ଇସ୍କୁଲ ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକର ଖପ୍ପରରେ ତଥାପି ପଡ଼ିଯିବା । ତେଣୁ ଆମେ ହାରିବା ନାହିଁ, ଆମେ ସାଲିସ କରିବା ନାହିଁ । କାଳର ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ଗତି ଅନୁସାରେ ଆମ ଉପରେ ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି, ଯାହା ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ପୀଠରେ ଆଣି ଏକାଠି କରାଇଛି, ଆମେ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ତାହାରିହିଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା । ତେବେଯାଇ ଜିତିବା ଓ ତେବେଯାଇ ଆମକୁ ଭଲ ଲାଗିବ । କାଳ ହଟିଯିବ; ମୃତ୍ୟୁ ହାରିବ । ଈଶ୍ୱର ଜିତିବେ ।

ଜୁଲାଇ-ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୨

ସୁଅରେ ମିଶିଯିବା କେତେ ସହଜ !

ସୁଅ ନିରବଧି ଚାଲିଛି । ସେହି ସୁଅରେ ମିଶିଯିବା ହେଉଛି ଜୀବନ । ଧର୍ମମାନେ ଚିରକାଳ ସେହି କଥା କହି ଆସିଛନ୍ତି । ସମାଜର ଧର୍ମ ସେହି କଥା କହୁଛି, ଆପଣାକୁ ଧର୍ମିଷ୍ଠ ବୋଲି ମାନୁଥିବା ଶାସକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା କହୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ବାଡ଼ି ଧରି ବି ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ସେହି କଥାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା ଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରାଉଛନ୍ତି, ସୁଅରେ ମିଶିଯିବା ଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ସୁଅରେ ମିଶିଯିବା ଦ୍ୱାରାହିଁ ସଂସାର ନିରାପଦ ଭାବରେ ଚାଲିବ ବୋଲି ସେମାନେ ଡେଢ଼େ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଘୋଷଣା କରୁଛନ୍ତି । ନିରାପଦ ଭାବରେ ଚାଲିବାଟାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ଶାନ୍ତି ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ।

ଆମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ପୁରୁଣା ହେଲେ ତାହାର ମୋହ ସୃଷ୍ଟି ଅଥବା ଏକ ଉତ୍କଟ ଓ ଘୋର ଲାଳସାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ମଣିଷକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ ମନକରେ । ଯିଏ କାମୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆଗକୁ ମଧ୍ୟ ବାଟ ଦେଖେ ନାହିଁ, ଭବିଷ୍ୟ’କୁ ବାଟ ଦେଖିବା ତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା ! ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମେ ହୁଏତ ସତ୍ୟକୁ ମନେ କରୁଥାଉ, ସତ୍ୟ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁହିଁ ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନୁଥାଉ । ମାତ୍ର, ଯାହା ସହିତ ଆମର ମୋହଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବହଳ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମର ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା ବଦଳି ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ଆମ ହୃଦୟ ଭିତରେ ବସିଥିବା ବନ୍ଧୁଟି ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଆମର ସେଇ ଗଣ୍ଠି କ୍ରମେ ପାସୋରି ହୋଇଯାଏ । ତା’ପରେ ଆମେ ଭାବୁ ଯେ, ଆମେ ଯାହା କରୁଛୁ, ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ । ତା’ପରେ ଆମ ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକରେ ପଥର ବାନ୍ଧି ହୋଇଯାଏ । ସେହି ପଥରଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ଅନେକେ ଏବଂ ଅସମ୍ଭବ ଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ସ୍କୁଲରେ ମିଶିଲେ କେବଳ ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାଟାହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଢ଼ୁଥିଲେ ସ୍କୁଲଟାହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ପୁରୁଣାଟା ସେତେବେଳେ ଭାରି ସୁଖଦ ଲାଗେ । ପୁରୁଣା ସ୍କୁଲଟା ଭିତରେ ନୂଆ କରିରେ ଭଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟଟକଟାଏ ଯଦି ସ୍କୁଲ ଅଧିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମିଳିପାରିଲା, କେତେ ସ୍କୁଲରେ ମିଶିଲେ ଆଉ କିଛି ଭଲ ?—ସେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କୁ ଏହିସବୁ କଥା ହିଁ ଆସ୍ୱାଦନ ଦେବାକୁ ଓ ଗୌରବ ଦେବାକୁ ମନ ହୁଏ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିବେକ ରହିଛି । ସ୍କୁଲରେ ଶିଖିଥିବାକୁହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଉଥିବା ପୁରୁଣା ବିବେକଗୁଡ଼ାକରୁ ତାହା ଏକାବେଳକେ ଭିନ୍ନ, ଏକାବେଳକେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ପୁରୁଣା ବିବେକରେ କେବଳ ଅନୁଜ୍ଞାଗୁଡ଼ାକ ରହିଛି, ମଣିଷ ମୋଟେ ନାହିଁ; କେବଳ ବ୍ୟବହାରଗୁଡ଼ାକ ରହିଛି, ଅନ୍ତର ନାହିଁ । ସେଠି ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ହାକିମ ହୋଇ ମଣିଷ ଆଉ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ପାଚେରି ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଜୀବନ ଅଛି, ଢଙ୍ଗ ନାହାନ୍ତି । କୃତ୍ରିମତାଗୁଡ଼ାକ ଆନୁଷ୍ଠାନିକତାଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାକୁ ମନ କରୁଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ବାବୁବେଶରେ ଗୋଟାଏ ଛଦ୍ମ ଲାବଣ୍ୟଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବସିଥିବା ଚତୁର ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନେ କେତେ ଦର୍ପଣରେ ଗଦା ମାରି ବସିଛନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ଦେଇ ଅତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଉଛନ୍ତି । ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଶୁଖିଲା କାଗଜକୁ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ବୋଲି କହି ସେଠି ପିଲାଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ କଳନା ହେଉଛି, ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଅଯୋଗ୍ୟର ବିଚାର ହେଉଛି । ଆମର ଚକ୍ଷୁ ଭିତରେ ଏହି ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱବିରୋଧୀ ଘଟଣାଗୁଡ଼ାକ କିପରି ଏକ ପ୍ରୀତି କେଉଁଠି ଘର କରି ରହିଛି କେଜାଣି, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧିକ ପୁରୁଣା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ପୁନର୍ବାର ସେହି ଗୁଳାଗୁଡ଼ାକୁ ଭାରି ମନ କରୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଛି ।

ଫଳରେ, ସତେଅବା ମନ କଲା ମାତ୍ରକେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ାକରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ନାମରେ ପୁନର୍ବାର ଦୃଢ଼ତା ଆସି ପଶିଯାଉଛି । ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅକଳୁଷ ଆତ୍ମାଟି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଇଟି ଲାଗି ଦ୍ୱାରୋନ୍ମୋଚନ କରି ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆମେ ବାହାରର କେତେଟା ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ପ୍ରଶାସନକୁ ଲଦି ଦେଇ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ବଜାରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସଫଳ ହେବାର ପାଠ ପଢ଼ାଇବାରେହିଁ ଏଣିକି ଅଧିକ ମନ ଦେଉଛୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏମିତି ଅଥବା ସେମିତି ବାଗରେ ତିଆରି କରିଦେବା ଲାଗି ମନକରୁଛୁ । ସେମାନଙ୍କର ଅସଲ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଭିତରେ ଅସଲ ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲିବା ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି, ସେହି କଥାଟିକୁ ମନେ ପକାଇବା ଲାଗି ଆମକୁ ଫୁରୁସତ ମିଳୁନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଚାଳକମାନେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ବତାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆଦୌ ସାଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ଭାବିବା ପାଇଁ ଆଉ ମୋଟେ ଫୁରୁସତ ନାହିଁ । ଏବଂ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯାହାର କିଣା ଖାଉଛନ୍ତି, ସତେଅବା ସେହିମାନଙ୍କର ବୋଲ ଅନୁସାରେ ବାଟ ଚାଲିବାକୁହିଁ ଜମେ ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନେ ବି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବତାଇବାରେହିଁ ଲାଗିଛନ୍ତି । ପିଲାମାନେ ଆଦୌ ସାଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ଭାବିବା ପାଇଁ ଆଉ ବେଳ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ଓ ପରିଚାଳକମାନଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଲାଗି, – ଏବଂ, ସର୍ବୋପରି ଉଭୟଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ଆମର ଚକ୍ଷୁ ସମକ୍ଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ଓ ଆମକୁ ଜନନୀ ପରି ସେହି ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ ହୋଇଯିବାକୁ ସତତ ଆହ୍ୱାନ ଦେଉଥିବା ଏକ ଅନ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟ ଲାଗି, ସେକଥା ସତେଅବା କାହାରି ହେଲେ ମନେ ରହୁ ନାହିଁ । ତିନିହିଗୁଡ଼ାକ କାମୁଡ଼ି ରହିବାର ଉଗ୍ରତାରେ ଉଭୟେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଜଙ୍ଗି ହୋଇ ସତେଅବା କେବଳ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି; ଯନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଯାଉଥିବାର ଲାଜଗୁଡ଼ାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା ଲାଗି ସେମାନେ ବାହାରେ କେତେ କେତେ ପଦ ଓ ପଦବୀର ଜରିଦାଡ଼ିମାନ ଲଗାଇ ଆପଣାକୁ ବଳୁଆ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ମନ କରୁଛନ୍ତି । ଭିତରେ ଯେ ବଳଗୁଡ଼ାକ ସରିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି, ତାହାରି ପ୍ରମାଣ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ଯାନ୍ତ୍ରିକତାର ଏହି ଅଶେଷ ନିପୁଣତାଯୁକ୍ତ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲାମାନେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଉ ନାହାନ୍ତି କି ? ଆମର ଉଗ୍ରତା, ଆମର ଅଳସତା ଏବଂ ଆମର କ୍ଷୁଦ୍ର ପରସ୍ପର ହିଂସୁକ ଭୟଗୁଡ଼ାକ ଜମେ ସେମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗସ୍ଥ ପରିବେଶଟି ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟକୁ ବି କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇ ଆସୁ ନାହିଁ କି ? ଆମେ ବେଳ ଥାଉଁ ଏହି କଥାଟିର ବିଚାର କରିବା । ଆମର ରକ୍ତଗୁଡ଼ାକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପାଣି ଫାଟିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକତ୍ର

ବସି ତାହାର ବିଚାର କରିବା । ଆଜିର ବିପ୍ଲବୀ ଯେତେବେଳେ କାଲିକୁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ଶିଶୁ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଆମ ଭିତରେ ସେହି ଶିଶୁତାଗୁଡ଼ାକ ପରି ଆମକୁ ଘୋଟାସୁଦ୍ଧା କଠିନ କରି ପକାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ଏହି କଥାଟିର ବିଚାର କରିବା ! ଆମର ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥାକୁ ବଦଳାଇବେ ନା ଫଳରସିକ ଓ ଫଳକାମୀ ହୋଇ କ୍ରମଶଃ ତାହାରି ଭିତରେ ମିଶିଯିବେ ଓ କେବଳ ଏକ ନୂଆ କିସିମ ପିନ୍ଧି ସେହି ପୁରୁଣାଟା ଭିତରେହିଁ ଫୁଲେଇ ହେବେ ? ଆମ ଭିତରର ନୂଆ ଆମ ଭିତରର ପୁରୁଣାକୁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ପଚାରୁ । ଆମର ଅଭୀପ୍ସା ଆମର ଅହଙ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ପଚାରୁ । ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ଦର୍ପଣ ଉପରେହିଁ ଆମେ ନିଜକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟସ୍ଥ ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମକୁ କଳନା କରି ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲେ ଯାଇ ଆମେ ଏକାଠି ବସି ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ପଚାରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବା ।

ପୁରୁଣାମାନେ ସାବଧାନ ହୁଅନ୍ତୁ । ସେମାନେ ଆହୁରି ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆପଣାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଦେଖନ୍ତୁ, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ସମଗ୍ର ବୃତ୍ତଟିକୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ବିଚାରକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଏବଂ ଏକ ଅନ୍ୟ ଉଦ୍‌ବେଳନ ତଥା ଆନ୍ତର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ସନ୍ଧାନ ଦେଉଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇ ପାରିବେ । ଯିଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଗରେ ଥାଏ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ବଳଟି ମଧ୍ୟ ତାହାର ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆପଣାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଦେଖିପାରିଲେ ଯାଇ ସିଏ ସେହି ବଳଟିଏ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଆତ୍ମୀୟତାକୁହିଁ ଅସଲ ମାର୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କଲେ ଯାଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭିତରେ ନିଜକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ବଳ ପାଏ । ଆମ ଡିହଗୁଡ଼ାକର ବାଲି ଆମ ଆତ୍ମୀୟତାର ପଥଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ପୋତି ପକାଇବାକୁ ମନ ନକରୁ !

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଏକ ବିକଳ୍ପ । ଅଭିଳଷିତ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଜୀବନ ଲାଗି ଏହା ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ସାହସର ସହିତ କରାଯାଉଥିବା ଏକ ଅଭିକ୍ରମ । ଏହାର ଅସଲ ଯୁଦ୍ଧ ପୁରୁଣା ବିରୁଦ୍ଧରେ । ଆମେ ପୁରୁଣା ସୁଅଗୁଡ଼ାକ ସହିତ ମିଶିଯିବାର ସହଜ ବାଟଟିକୁ ଆଦରି ନେଇ ବଡ଼ ହୋଇ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଓ ଅଧିକ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ମନକଲେ ଆମଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିକଳ୍ପ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଆମର ଅସଲ ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ କହର ବାକ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିବ । ଅସଲ ପ୍ରେରଣାଗୁଡ଼ାକ ତୁଚ୍ଛା ପଣ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିବ । ଆମକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଆମ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ରଖି କାଳ ଆଗକୁ ବାହାରିଯିବ । ଆମେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଯିବା ।

ସେପଟେମ୍ବର-ଅକ୍ଟୋବର, ୧୯୮୬

ଡାଲିଯୋଡ଼ାର ଅନେକ ଡାକ

ଏଥର ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଇଦିନ କଟାଇ ଆସିଲି । ଯେଉଁଠି ନୀରବତା କଥା କହେ, ଡାଲିଯୋଡ଼ା ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଜାଗା । ଏଠି ଅନନ୍ତ ମଣିଷ ସହିତ କଥା କହେ, ଆକାଶ ସତେଅବା କେତେ ମନ କେତେ କଥା କହିବା ଲାଗି ଭୂଇଁ ଉପରକୁ ଲାଗି ଆସେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭବିଷ୍ୟ ସହିତ କଥା କହେ, ଭବିଷ୍ୟହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ । ମଣିଷ ମଣିଷର କେତେ ଯେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି ଅନୁଭବ ହୁଏ । ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ଅସଲ ସୂତ୍ରଟି ଲାଗି ରହିଥିଲେ ଯେ ମଣିଷ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିପାରିବ, ସେହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବଟି ହୋଇଥାଏ ।

ଡାଲିଯୋଡ଼ାରେ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ମୋର ଏଥର ସେହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେହିଁ କଟିଲା । ଏଠାଙ୍କର ଧାଡ଼ିଏ ଘର ହେଉଛି ବିଦ୍ୟାଳୟ; ସେ ପାଖରେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ବଖରା ଘର, ସେଥିରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ରହନ୍ତି । ମଝିରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ଦୁଆର । ସମସ୍ତ ଖାଲି ଜାଗାକୁ ଭରିରହିଥିବା ପରି କେତୋଟି ଫୁଲଗଛ । କେତୋଟି ଗଛ । ଫାଟକ ପାଖକୁ କୂଅଟିଏ । କେଉଁଠି ହେଲେ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ବ୍ୟବଧାନ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଲୁଚିଯିବା ଭଳି ମୋତେ କିଛି ନଥାଏ ।

ପିଲାମାନେ ଆଖପାଖ ପ୍ରାୟ ଦୁଇପାଞ୍ଚଟି ଗାଆଁରୁ ଇସ୍କୁଲକୁ ଆସନ୍ତି । ନିଜ ଘର ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ବିଦେଶ ପରି, କାରଣ ଦିନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସେମାନେ ସ୍କୁଲରେହିଁ ରହନ୍ତି । କେବଳ ଖାଇବା ଓ ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ଯାହା ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ତାହାହିଁ କରନ୍ତି । ସ୍କୁଲରେ ପାଠପଢ଼ା ସମୟ ହେଉଛି ସକାଳ ସାଢ଼େ ସାତଟାରୁ ସାଢ଼େ ବାରଟା । ତାହାରି ଭିତରେ ଖେଳ ପାଇଁ ବି କିଛି ସମୟ ରହିଥାଏ । ତା'ପରେ ପିଲାଏ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଖାଇ ଦେଇ ପୁଣି ସ୍କୁଲକୁ ବାହାରି ଆସନ୍ତି । ଝିଅମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଆସନ୍ତି । ସେମାନେ ଉପର ବେଳଟା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ପାଠଗତ ଯାବତୀୟ ସାହାଯ୍ୟ ପାଆନ୍ତି । ଚାରିଟା ବେଳକୁ ସବୁ ପିଲାଙ୍କର ଭିଡ଼ ଲାଗିଯାଏ । ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ମିଶି ଖେଳ ପଡ଼ିଆକୁ ଖେଳି ଯାଆନ୍ତି । ଖେଳ ସରିଲେ ଝିଅମାନେ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି, ପୁଅମାନେ ସ୍କୁଲରେ ରହନ୍ତି । ଘରୁ ଆସିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ରାତି ଖାଇବାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଆସିଥାନ୍ତି । କିଏ ପଖାଳ ଆଣିଥାଏ ତ ଆଉ କିଏ ପିଠା ବା ରୁଟି ଆଣିଥାଏ । ଲଗାଇ ଖାଇବାକୁ ଆଳୁସିଝା ବା ସେହିପରି ଆଉ କିଛି

ଆଣିଥାନ୍ତି । ରାତିରେ ପିଲାମାନେ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପଢ଼ନ୍ତି । ପାଠ ସରିଲେ ସେଇ ଇସ୍କୁଲ ଘରେ ଶୁଅନ୍ତି । ସିନ୍ଦୁରା ଫାଟିବା ବେଳକୁ ତରବର ହୋଇ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ଗାଧୋଇ ଖାଇ ପୁଣି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସନ୍ତି ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସାତୋଟି ଶ୍ରେଣୀରେ ଶହେରୁ ଅଧିକ ପିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଛଅଜଣ ଶିକ୍ଷକ । ସମସ୍ତେ ଯୁବକ । ଜୀବନର ଉଷ୍ମ ପର୍ବରେହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ମନଟା ଆକ୍ରମଣ କଲେ ମଣିଷ ଯୁବା ଅବସ୍ଥାରେ ବି ବୁଢ଼ାଙ୍କ ପରି ସିଆଣିଆ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୋଇଯାଏ, ସେହି ମନ ସେମାନଙ୍କୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରାସ କରି ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଅରଣ୍ୟ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ମମତାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭିତରେ ଅନେକ ସମ୍ପୃକ୍ତ କରି ରଖିଛି । ଗତ ବାତ୍ୟାରେ କେତେ ବଖରା ଘର ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ରହୁଥିବା ବାରଣ୍ଡାରେ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀ ଲାଗି ସ୍ଥାନ କରି ଦିଆ ହୋଇଛି । ପାଖରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ବି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ସ୍ଥାନର ଆବିଷ୍କାର ସରିଲାଣି, ଯେଉଁଠି ମନ ଖୁସି ହେଲେ କ୍ଲାସ ବସିପାରୁଛି ଓ ପାଠପଢ଼ା ହୋଇ ପାରୁଛି । ବାହାରୁ ଦେଖିଲେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କେତେ ନା କେତେ ଅଭାବ ରହିଛି, ହୁଏତ ଏଇଟା ନାହିଁ କି ସେଇଟା ବି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସତେ ଯେପରି କିଛି ହେଲେ ନିଅଣ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭୂତ ହେଉ ନାହିଁ ।

ମଝିରେ ଥରେ ଅଭିଭାବକ ବୈଠକ ବି ହୋଇଥିଲା । ବୈଠକ ଠିକ ଖରା ବେଳେ ଡକା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅନେକ ଅଭିଭାବକ ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଥିଲେ । ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ମୂଲ ଲାଗି ଖାଆନ୍ତି । ଲୋକେତ ପ୍ରତିଦିନ ମୂଲ ଲାଗି ପ୍ରତିଦିନ ଖାଆନ୍ତି । ବୈଠକର ଖାତାରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ କେବଳ ଟିପ ଚିହ୍ନ ଦେଇ ଆପଣାର ଉପସ୍ଥାନର ସୂଚନା ଦେଲେ । ତଥାପି ସ୍କୁଲ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ସ୍କୁଲକୁ ସେମାନେ ନିଜ ପିଲାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ବିଚାରୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ଯେତେ ବିଚାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, କେତେ ଅଭିଭାବକ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ପିଲାଏ ସକାଳୁ ଗଣ୍ଡାଏ କିଛି ଖାଇଲେ ତ ସ୍କୁଲକୁ ଆସିବେ ! ଦେହ ଲୁଚିବା ଭଳି ଖଣ୍ଡେ ପରିଚ୍ଛଦ ହେଲେ ସିନା ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି କ୍ଲାସରେ ବସିପାରିବେ । ଜଣେ ବାପା କେତେ ଆକୁଳ ଅଥଚ କେତେ ଧୀର ଭାବରେ କହିଲେ ଯେ ସେହି କାରଣରେ ସିଏ ପୁଅକୁ ନିତି ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ପାରିବାରିକ ଭରଣପୋଷଣରେ କିଞ୍ଚିତ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବାକୁ ଚଉଦ ବର୍ଷର ପୁଅ ଓଳିଟି ଥରେ ଥରେ ମାଟିକାମ କରିବାକୁ ଯାଉଛି ।

ଥରେ ଆଉ ଜଣେ ପିଲାକୁ ସିଏ ରାତିରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ କାହିଁକି ସ୍କୁଲକୁ ଆସୁନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ପଚାରିଥିଲି । ସେ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା, ମାଆ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର

ବିଲରେ ଧାନ କାଟିବାକୁ ମୂଲ ଲାଗି ଯାଉଛନ୍ତି, ଫେରୁ ଫେରୁ ରାତି ହୋଇଯାଉଛି । ଘରକୁ ଫେରିବାପରେ ରୋଷେଇ କରି ପିଲାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବା ବେଳକୁ ବହୁତ ରାତି ହୋଇଯାଉଛି ଏବଂ ତେଣୁ ସ୍କୁଲକୁ ଆସିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହେଉ ନାହିଁ । ସ୍କୁଲରୁ ଫେରି ଉପାସରେ ରାତିପହରକଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହୁଥିବା ପିଲାଙ୍କୁ ମୁଁ ତା'ପରେ କ'ଣ କହୁଥାନ୍ତି ? ବ୍ଲକ୍ ତରଫରୁ ସ୍କୁଲକୁ ଯେଉଁ ପୁଷ୍ଟିସାର ଆମେରିକା ଗହମ ମିଳୁଛି, ପ୍ରତିଦିନ ସ୍କୁଲ ସରିବା ବେଳକୁ ତାହାକୁ ଯାଉ କରି ରାନ୍ଧି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ପିଲାଏ ପାଳି କରି ଯାଉ ରାନ୍ଧନ୍ତି । ଛୁଟି ହେବା ମାତ୍ରକେ ପିଲାମାନେ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି, ଶାଳ ଗଛରୁ ପତର ଭାଙ୍ଗି ଆଣି ଦାନା ତିଆରି କରନ୍ତି ଓ ସେଥିରେ ଯାଉ ଆଣି ଖାଇ ଖାଇ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଅନେକ ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି ତାହାହିଁ ଦିନର ପ୍ରଥମ ଭୋଜନ ହୋଇଥାଏ । ନିଜ ହାତ ରନ୍ଧା ଲୁଗିଆ ଯାଉକୁ ସେମାନେ କେଡ଼େ ଆନନ୍ଦରେ ଖାଉଥାନ୍ତି !

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣିଷର ଶିକ୍ଷା । ଏହି ଶିକ୍ଷାରେ ପଳାଇଯିବା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଅବକାଶ ନାହିଁ । ବାହାର ଆଉ ଭିତର ସବୁକିଛି ବଦଳିବ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ତା'ର ସ୍ୱକୀୟ ଜୀବନ ସ୍ୱପ୍ନର ସାମନାସାମନି ହୋଇ ଠିଆହେବ, ନିର୍ଭୀକ ହୋଇ ଠିଆ ହେବ, ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ପ୍ରତିକାର ଲୋଡ଼ିବ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାର ଏସବୁ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଡାଳ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସହରରେ ଅଛି, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ବି ଅଛି, ଡାଳଯୋଡ଼ା ପରି ଅରଣ୍ୟରେ ବି ରହିଛି । ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ନାବରେ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏହି ଯାତ୍ରାରେ କେହି କାହାକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବେ ନାହିଁ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବେ । ପରସ୍ପର ପାଇଁ ଦାୟୀ ହୋଇ ରହିବେ । ତେବେ ଯାଇ ଅନେକ ଉଦ୍ୟମ ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ୟମ ପରି ଲାଗିବ । ଅନେକ ଡାଳ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଗଛର ଅସଲ ମୂଳଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ହେବ । ଆମର ଉଦ୍ୟମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହେବ ।

ଜାନୁଆରୀ-ଫେବୃଆରୀ, ୧୯୮୩

ଭଗବାନଙ୍କ କାମ ଆମ ମାର୍ଗରେ

ଇତିହାସରେ ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଭକ୍ତ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହି ସଂସାରରେ କେବଳ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କର କାମ କରିବେ ବୋଲି କେତେ ଉତ୍ସାହରେ ଓ କେତେ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ବାହାରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ କରି ନାହାନ୍ତି, ନିଜର କାମଗୁଡ଼ାକହିଁ କରିଛନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ ନାମରେ ନିଜର କାମଗୁଡ଼ାକୁ କରିଛନ୍ତି । ଭାରି ପ୍ରତାପର ସହିତ ସେହି କାମଗୁଡ଼ାକୁ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଭାରି ପ୍ରତାପୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସଂସାର ଚମତ୍କୃତକାରୀ ପ୍ରତାପରେ ଭଗବାନ ଆଡ଼େଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରତାପୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରାହିଁ ସତେଅବା ଅନ୍ତରାଳକୁ ଠେଲି ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନାମରେ ଅନ୍ୟ ବାନାମାନ ଉଡ଼ିଛି ।

ପୃଥିବୀରେ ଅଧିକାଂଶ ଧର୍ମର ଇତିହାସ ଏହିପରି ନାନା ଅଧର୍ମ ଭିତରେ ପଶି ଦୂଷିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଆତ୍ମନିବେଦନ ଉପରେ ଅହଙ୍କାରଗୁଡ଼ାକହିଁ ଜୟଲାଭ କରିଛନ୍ତି, ଅହଙ୍କାରଗୁଡ଼ାକ ରାଜ୍ୟ ବଢ଼ାଇଛନ୍ତି, ମଣିଷର ସାର ଶୋଷି ନେଇଛନ୍ତି, ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ାକୁ ବିକୃତ କରିଛନ୍ତି । ଆପେ ଯାହାଙ୍କର କାମ କରିବେ ବୋଲି ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାହାରିଥିଲେ, ସେମାନେ ଆପଣାକୁହିଁ ସତେଅବା ସେହି ଭଗବାନଙ୍କ ଆଗରେ ନେଇ ରଖିଛନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ଅତି ସହଜରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଆପଣାର କାମଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରିଛନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ କାମକୁ ଆପଣା ମାର୍ଗରେ କରି ବାହାରିଛନ୍ତି । ସଂସାର ଲାଗି ସମସ୍ୟା ହୋଇଛନ୍ତି, ପୃଥିବୀର ଅନେକ ଭବିଷ୍ୟକୁ ଅଟକାଇ ରଖିଛନ୍ତି,—ହୁଏତ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏକ ସମସ୍ୟା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଆମର ପାଠଚକ୍ର କାମ, ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟ କାମ,—ଏସବୁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ; ଅର୍ଥାତ୍, ଆମେ ଯାହାଙ୍କୁ ଆମ ଆଖିରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ସବୁଠାରୁ ମହନୀୟ ବୋଲି ମାନୁଛୁ, ଏସବୁ ତାଙ୍କର କାମ । ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଆମର ଯାବତୀୟ ସାଧନା କେବଳ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କର ସାଧନା । ମାତ୍ର ଆମେ ଜାଣୁଛୁ ଏହିସବୁ ସାଧନା ଭଗବାନଙ୍କ ମାର୍ଗରେ ହେବ ନାହିଁ, ଆମ ମାର୍ଗରେ ହେବ । ଆମ ପାଠଚକ୍ର ଓ ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟ,—ଏହିସବୁ ଭଗବାନଙ୍କର ମାର୍ଗରେ ଚାଲିବ ନାହିଁ, ଆମ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିବ । ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କର ହୋଇ ତାଙ୍କର କାମକୁ ଆମ ମାର୍ଗରେ କରିଯିବା । ଭଗବାନଙ୍କର କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ମାର୍ଗ ଅଛି, ସେକଥା ଆମେ

କେବେହେଲେ ହୁଏତ ଚିନ୍ତାହିଁ କରି ନଥିବା । ଭଗବାନ ମୁଣ୍ଡଉପରେ ରହିଛନ୍ତି,—ସିଏ ପ୍ରେରଣା ଦେବେ, ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେବେ, ସଫଳତା ଦେବେ, ବାସନା ପୂରଣ କରିବେ । ମାତ୍ର ସେହି ଭଗବାନ କଦାପି ଚାଲାଖ ହୋଇ ନଥିବେ । ଚାଲାଖ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଆମମାନଙ୍କ ଭଳି ଚାଲାଖ ହୋଇ ନଥିବେ । ଆମର ଏହି ସଂସାର ବିଷୟରେ କେତେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଛି । ଏହି ସଂସାରର ମାମଲାଗୁଡ଼ାକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବୁଲାଇ ପାରିବୁ ଓ ମୁଣ୍ଡାଇ ପାରିବୁ । ଅଧିକ କୁଶଳତା ସହିତ ନେଇ ଆଣି ଥୋଇ ପାରିବୁ । ତେବେ ଯାଇ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମରେ ତୋଳା ହୋଇଥିବା ଏହି ଘରଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ସହଜରେ ବନିଯାଇ ପାରିବ, ତେବେ ଯାଇ ତାଙ୍କରି ନାମ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଏହି ସଂଗଠନଗୁଡ଼ାକ ମଜ୍‌ବୁତ ହୋଇପାରିବ, ଜନଆଖିକୁ ଝଲସାଇ ଦେଇ ପାରିବ । ଆପଣାକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଧାରବାର ମଣିଷ ବୋଲି ଭାବୁଥିବା ଆମେ ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ଭାବୁଛୁ । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆମରି କାଳର ମଣିଷମାନେ ଯେମିତି ଭାବି ଆସିଛନ୍ତି, ଆମେ ହୁଏତ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଭାବୁଛୁ । ଠିକ୍ ମାର୍ଗରେ ଅଛୁ ବୋଲି ଭାବୁଛୁ । ଆମ ମାର୍ଗରେ ସିଏ ଚାଲୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଚାଲିବ ବୋଲି ଆମ ଭିତରେ ଏକ ଉଗ୍ର ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

ଏହି କାମ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ । ଏହି କାମ ଭଗବାନଙ୍କର ମାର୍ଗରେହିଁ ଚାଲିବ । କାମ ଯାହାର, ମାର୍ଗ ମଧ୍ୟ ତାହାର । କାମ ତାଙ୍କର ଆଉ ମାର୍ଗ ଆମର,—ଏକଥା ମୋଟେ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଆମ ମାର୍ଗରେ ଏକଆଖିଆ ଭାବରେ ଏଠି ଯାହାକିଛି ହେଉଥିବ, ତାହା ପରିଶେଷରେ କେବଳ ଆମରି କାମ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବ । ଭଗବାନଙ୍କ କାମ ମାଡ଼ି ଖାଇଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ଆମଦ୍ୱାରା ଆଉ ତାଙ୍କର କାମ ମୋଟେ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଆମ ପାଠଚକ୍ର ଭଗବାନଙ୍କର କାମ; ଏହା ଆମ ମାର୍ଗରେ ନୁହେଁ, ସେହି ଭଗବାନଙ୍କ ମାର୍ଗରେହିଁ ଚାଲିବ । ଆମର ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ; ଏହା ଆମ ମାର୍ଗରେ ନୁହେଁ, ଭଗବାନଙ୍କ ମାର୍ଗରେହିଁ ଚାଲିବ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ବାଦ ଦେଇ ଆମେ ପୁରୁଣା ପାପୀମାନେ ଯଦି ଏହିସବୁ ନୂଆ ଘରେ ଆମର ମାମଲତକାରୀଗୁଡ଼ାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ଭଗବାନଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ଲୋକସାନ ହେବ ନାହିଁ । ଭଗବାନ ତାଙ୍କର କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ବାଛି ନେବେ,—ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବେ । ଆମର ପକ୍‌କାଘର ଆଉ ପଶ୍ଚାତ୍‌ଚାଲିଗୁଡ଼ାକ ନେଇ ଆମେ ଯେଉଁଠି ଅଛୁ ସେଇଠି ରହିଯିବା । ତେଣୁ ଲୋକସାନ ଆମରହିଁ ହେବ । ଆମେ ଭଗବଦ୍‌ବର୍ଜିତ ହୋଇ ରହିବା, ଆମର ଯାବତୀୟ ମୂର୍ଖଶାଳା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଶୂନ୍ୟବେଦୀ ହୋଇ ରହିଯିବା ।

ଆମେ ଯେଉଁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ କରୁ ବୋଲି ଏତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ବାହାରିଛୁ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ? ସିଏ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି । ସେଇଠି ତାଙ୍କର ମନୋମତ ହୋଇ ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟିବ ବୋଲି ସିଏ ଜନନୀର ଆଶୀର୍ବାଦ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଢାଳିଦେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆମ ପାଠଚକ୍ରରେ ଯେତେ ବନ୍ଧୁ, ଭଗବାନ ସେହି ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେତେ ପିଲା, ସିଏ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ଓ ଏକାଠି କରି ସୂତାଟିଏ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ସୂତାଟିକୁହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଆପଣାର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିଲେ ଆମକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ମାର୍ଗଟି ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଦିଶିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଆମର ଅଲଗା ହୋଇ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗ ରହିଛି ବୋଲି ଭାବିବା ଠାରୁହିଁ ଆମକୁ ତା'ପରେ ଭଗବାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦ୍ରୋହ ବୋଲି ମନେହେବ । ତା'ପରେ ଆମେ କଦାପି ଆଉ କେହି କାହାକୁ ଗିଳି ପକାଇବା ସକାଶେ ମନ କରିବା ନାହିଁ, କେହି କାହାରି ଉପରେ ଗୁରୁ ହୋଇ ମାଡ଼ିଯିବାକୁ ବି ମୋଟେ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇବା ନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କର ମାର୍ଗ ଯେ ଯଥାର୍ଥରେ ଆମର ମାର୍ଗ, ତା'ପରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟିହିଁ ଆମର ଜୀବନ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟବିଶ୍ୱାସରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସୂତାରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ସେହି ପରମ ସୂତାଟି ଯେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଜୀବନର ଅସଲ ସୂତା, ଆମକୁ ସେହି ସତ୍ୟଟି କ୍ରମେ ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦିଶିଯିବ । ସେହି ସତ୍ୟହିଁ ଆମକୁ ଭୟମୁକ୍ତ କରି ରଖିବ, ଯାବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ରତା ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଅପଚୟରୁ ବଞ୍ଚାଇବ । ସେହି ସତ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ସବୁ ଗଣ୍ଠିକୁ ଖୋଲିଦେବ, ଆମକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ନେଇ ବାନ୍ଧି ରଖିବ, ଆମ ଉଦ୍ୟମରେ ପୁଷ୍ଟି ବରଷାଇବ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସନ୍ତାନ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ କରାଇପାରିବ ।

ମାର୍ଚ୍ଚ-ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୩

ଏକ ସାମୂହିକ ପରିକ୍ରମାର କାହାଣୀ

ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଆନ୍ଦୋଳନ,—ଏହା କ୍ରମଶଃ ଏକ ସାମୂହିକ ଅଭିଯାନର କାହାଣୀରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରେ ଆମେ କେତେ ନା କେତେ କିସମର ମଣିଷ,—ମତ କେତେ ପ୍ରକାରେ ଭିନ୍ନ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଅନୁରାଗ ସେହି ଗୋଟିଏ । ଯେଉଁଠି ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରର ଚଳିତଟାକୁ ସୁଧୀମାନେ ତୁଚ୍ଛ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧାଗଳି ବୋଲି ଖୋଲାଖୋଲି ଘୋଷଣା କରି ସାରିଲେଣି, ସେଠି ଆମେ ସେହି ଗଳିରେ ପଥ କରିନେବୁ ବୋଲି ଚାହାଁଛୁ, ଏକାଠି ହୋଇ ବାହାରିଛୁ । ଗୋଟାଏ ବିକଳ୍ପ ଅଛି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆମେ ସମସ୍ତେ ବାହାରିଛୁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଅନୁରାଗରେ ବାହାରିଛୁ, ତେଣୁ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଛାଡ଼ିବୁ ନାହିଁ ବୋଲି ପଣ କରି ବାହାରିଛୁ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଏବର୍ଷ ଚାଳିଶିକୁ ଟପିଯିବ । ଏହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଠଚକ୍ର ରହିଛି, ସେହି ପାଠଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଚେର ଏକାଧିକ ବର୍ଷ ତଳକୁ ଭେଦ କରି ରହିଛି । ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଅପାମାନେ ରହିଛନ୍ତି, ଭାଇମାନେ ରହିଛନ୍ତି । ସର୍ବୋପରି ଏଗୁଡ଼ିକରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସୁଥିବା ଓ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ଭରାଇ ରଖିଥିବା ପିଲାମାନେ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବାପମାଆ ଓ ଅଭିଭାବକମାନେ ବି ରହିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ମିଶି ପ୍ରାୟ ଅଜାଣତରେ ଅଥଚ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଚେତନ ଭାବରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ନୂତନ ପରିବାରକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେହି ପରିବାରଟିର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଦେଖିଲେ ସତେଅବା ଏକ ଅନ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟର ଦର୍ଶନ ମିଳିଯାଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସତେଅବା ଏହି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ଜଗତକୁ ଆସିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଆପଣା ଭିତରେ ଠିକ୍ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖିବା ସକାଶେ ମଝିରେ ମଝିରେ ପରସ୍ପରଙ୍କୁ ଯାଇ ସଙ୍ଗୋଳି ଆସିବାକୁ ପଡ଼େ । ପରସ୍ପରକୁ ଆଟେଇ ନେବା ପାଇଁ ଏହି ସଙ୍ଗୋଳି ଆସିବାର ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ ।

ଏହି ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ମୋତେ ସେହିପରି ଏକ ପରିକ୍ରମାରେ ବାହାରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । ପ୍ରପତ୍ତି ନିଜେ ପ୍ରାୟ ତିନି ସପ୍ତାହର ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କରି ଦେଇଥିଲେ ଓ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏପ୍ରିଲ ଆଠ ତାରିଖ ପାହାନ୍ତାରେ କଟକରୁ ବାହାରି ପଲାସାଠାରେ ରେଲରୁ ଓହ୍ଲାଇ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଦିନ ବାରଟା ବେଳେ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଠିକ ତିନିବର୍ଷ ତଳେ ଆରମ୍ଭ

ହୋଇଥିବା ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନୋଟି ଶ୍ରେଣୀ । ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ପରିସର ଆକାରରେ ସାନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁଆଡ଼ ଭରି ଲକ୍ଷ୍ମୀମନ୍ତ ଦେଖାଯାଉଛି । ପ୍ରଥମ ଦିନ ଖରାବେଳେ ଆଗ ଆମେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକାଠି ବସି ପିଲାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଦୁଃଖସୁଖ ହୋଇଥିଲୁ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପରିଚାଳକ ଓ ଅଭିଭାବକମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସି ଆମ ସହିତ ମିଶିଲେ । ତହିଁଆରଦିନ ମୁଁ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯାଇଥିଲି ଓ ପିଲାମାନଙ୍କର ସମଗ୍ର ଅଗ୍ରଗତି ବିଷୟରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିଥିଲି । ସେଦିନ ରାତିରେ ଏକ ସାନ ସାଧାରଣ ସଭା ହୋଇଥିଲା । କିଛି ପାରସ୍ପରିକ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ହେଲା ।

ଏଗାର ତାରିଖ ଦିନ ପ୍ରାୟ ଦଶଟା ବେଳେ ବନ୍ଧୁ ଅଧ୍ୟାପକ କୁମାର ମିଶ୍ରଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଗୁଣୁପୁର ବାହାରିଲି । ଗୁଣୁପୁରଠାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରକାଶଚନ୍ଦ୍ର ସାହୁଙ୍କ ଘରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ହେଲା । ସମୟ ଅଭାବରୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ୧୯୮୪ ଜୁଲାଇ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଣୁପୁରଠାରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଆରମ୍ଭ କରିବାର ସଂକଳ୍ପ ନିଆଯାଇଛି ବୋଲି ପ୍ରକାଶ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଜାଣିଲି । ଦୁଇଟା ବେଳେ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ବସ୍ ଧରିଲି, କୁମାର ବାବୁ ପାରଳା ଫେରିଗଲେ । ରାୟଗଡ଼ାରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନିକଟରେ ଥିବା ଜେ. କେ. ପୁରମ୍ ପାଠଚକ୍ରର ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଆହୂତ ଏକ ଆଲୋଚନାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲି । କାଗଜକଲର ବହୁ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ବୈଠକକୁ ଆସିଥିଲେ । ମୋତେ "ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ପିତାମାତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ" ବିଷୟରେ କହିବା ଲାଗି କୁହାଯାଇଥିଲା । ମୋ'ର କହିବା ପରେ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ସଭା ପରେ ଆମେ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ କାଗଜକଲର ଅତିଥିଶାଳାରେ ପୁଣି କିଛି ସମୟ ଏକାଠି ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ସ୍ଥାନୀୟ ହାଇସ୍କୁଲର କେତେକ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ।

ବାର ତାରିଖ ସକାଳେ ଜୀପ୍ ଯୋଗେ ମୁଁ ରାୟଗଡ଼ାରୁ ବାହାରି ପ୍ରାୟ ସାଢେ ବାରଟା ବେଳେ କୋଲାବନଗରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ନିର୍ମିତ ହେଉଥିବା ଏକ ନଦୀବନ୍ଧକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି କୋଲାବନଗର ନାମରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ମଣିଷଗଢ଼ା ସହର ଏଠି ଭାରି ସୁଦୃଶ୍ୟ ଓ ସୁଯୋଜିତ ଭାବରେ ଗଢ଼ିଉଠିଛି । ଏଠି ଦିନରେ ଗରମ, ରାତିକୁ ଥଣ୍ଡା । ଏଠି ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରାୟ ସବୁ ରାଜ୍ୟରୁ ପରିବାରମାନ ଅଛନ୍ତି । ସେହି କାରଣରୁ ଆମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଭାରତର କେତେ ରାଜ୍ୟରୁ ପିଲା ଏକାଠି ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ଗୁଲୁଗୁଲୁ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ କହୁଛନ୍ତି । କେରଳର ସନ୍ତୋଷ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶର ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା, କର୍ଣ୍ଣାଟକର କନକଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଆନ୍ଧ୍ରର ପ୍ରେମଚରଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ କୁଆଡ଼େ ଯେ ସାମିଲ

ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି, ବାହାରକୁ କିଛି ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ । ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କର ଏକ ବୈଠକରେ ଆମେ ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲୁ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଗଲି, ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିଲି । ଉପରନ୍ତୁ ଆମେ କେତେଜଣ ନିକଟରେ ଥିବା ବ.ଗ୍ରା ଜଳପ୍ରପାତ ଦେଖିଯାଇଥିଲୁ । ଫେରିବା ବାଟରେ ତିନିଚାରିଜଣ ପିଲାଙ୍କ ଘରକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲୁ । ପିଲାମାନେ ଆମେ ଯିବୁ ବୋଲି ଆଗରୁ ବାପମାଆଙ୍କୁ ଜଣାଇ ରଖିଥିଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଓ ଉତ୍ତରରୁ ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ କହିଲେ, ଶୁଣି ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ରାତିରେ ସ୍ଥାନୀୟ ସଭାଗୃହରେ ସାଧାରଣ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ଆଲୋଚନାର ବିଷୟ ଥିଲା 'ଯୋଗ ଓ ଜୀବନ' । ମୋ'ର କହିସାରିବା ପରେ କିଛି ସମୟ ଲାଗି ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ।

ଚଉଦ ତାରିଖ ସକାଳେ କୋଲାବନଗରରୁ ଆମ୍ଭେ ଫଳେ ହୋଇ ଜୟପୁରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲୁ । ସେଦିନ ପଣ୍ଡାହରଜାନ୍ତି, ଛୁଟି ଦିନ । ତେଣୁ ସକାଳ ସାଢ଼େନଅଟା ବେଳେ ସ୍ଥାନୀୟ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଭବନରେ ଏକ ଆଲୋଚନାଚକ୍ରର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ପ୍ରାୟ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଲା । ସେହିପରି ଅପରାହ୍ଣ ପାଞ୍ଚଟା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ଆଲୋଚନାଚକ୍ରରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ପୁନର୍ବାର ମିଳିତ ହୋଇଥିଲୁ । ଏଥିରେ ସ୍ଥାନୀୟ କଲେଜର କେତେକ ତରୁଣ ଅଧ୍ୟାପକ ବନ୍ଧୁ ଓ ଛାତ୍ର ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରେ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅଧିକ ପ୍ରବେଶ ଘଟୁଛି, ମୋର ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଦୃଢ଼ ହୋଇଯାଉଛି, ଯେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ବିଚାର ଏବଂ ସମଗ୍ର କର୍ମପ୍ରେରଣା ବିଶେଷ ଭାବରେ ତରୁଣମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ତରୁଣମାନେହିଁ ଯାବତୀୟ ବିଷୟକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଓ ତଦନୁରୂପ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଉପସ୍ଥିତ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ସାହସ ରଖିଥାନ୍ତି । ବୃଦ୍ଧମାନେ ଯେତେ ନିଷ୍ଠାପର ଓ ସତର୍କ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁ ଭାରି ଗଣ୍ଡିଆ କରି ଦେଖନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ନୂଆଗୁଡ଼ାକୁ ଭାରି ସୂତ୍ରରେ ପୁରୁଣା କରିଦିଅନ୍ତି, ଗୁଞ୍ଜ ଭିତରେ ପକାଇ ଅସଲ ପ୍ରେରଣାଗୁଡ଼ାକୁ ମାଟି କରିଦିଅନ୍ତି ।

ପନ୍ଦର ତାରିଖ ସକାଳେ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀରୁ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ସହିତ ପ୍ରାୟ ତିନିଘଣ୍ଟାର ରାସ୍ତା ଅତିକ୍ରମ କରି ଖାତିଗୁଡ଼ା ବା ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ଗାଆଁ ଦୁଆର ବନ୍ଧରେ ଆମର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର । ନଦୀବନ୍ଧ-ପ୍ରକଳ୍ପ

ତରଫରୁ ଜାଗା ଦିଆଯାଇଛି, ଅପାତତଃ କାମ ଚାଲିଛି ଘର ଘର ତିଆରି କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଏଠାରେ ତିନୋଟି ଶ୍ରେଣୀର ଦାୟିତ୍ୱରେ ତିନିଜଣ ଅପା ଅଛନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କର ଗ୍ରାମ ଅଲଗା ଅଲଗା, ବୟସ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ଅଲଗା । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ କେତେକ ଅଭିଭାବକ ଖୁସିରେ ନିଜର ପିଲାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲରୁ ଉପର ଶ୍ରେଣୀରୁ ହଟାଇ ଆଣି ଏଠାରେ ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇଛନ୍ତି । କୋଲାବନଗର ପରି ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ କେରଳ ଓ ତାମିଲନାଡୁର ପିଲା କେତେ ସୁନ୍ଦର ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି, କହୁଛନ୍ତି ଓ ଲେଖୁଛନ୍ତି ।

ଏଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ଦୁଇଦିନଯାକ ଶିବିରବେଳେ ଆମେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମିଶି ପିଲାଙ୍କ ବିଷୟରେ ନାନା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲୁ । ସକାଳ ଓଳି ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେହିଁ କଟୁଥିଲା ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସାଧାରଣ ବୈଠକମାନ ହେଉଥିଲା । ଏଠାରେ ଅଭିଭାବକଗୋଷ୍ଠୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଚେତନ । ନୂତନ କଥା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ରହିଛି । ପାଠଚକ୍ରର ବନ୍ଧୁମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଚେଷ୍ଟ ଏବଂ ସକ୍ରିୟ ରହିଛନ୍ତି । ଆଗାମୀ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକର ନାନାବିଧ ନୂତନ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ରଖି ସେମାନେ ଏବେ ଠାରୁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଏଠାରେ ଯଦି କେବେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଦର୍ଶନ ଏବଂ ସମାଜ-ନିର୍ମାଣ ବିଷୟରେ ଦୁଇ ବା ତିନିଦିନିଆ ସେମିନାରଟିଏ ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଲାଗି ଏକ ଚମତ୍କାର ଅନୁକୂଳତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ବାହ୍ୟ ବୋଧିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଏଠାରେ ଯୁବକଙ୍କ ତରଫରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାନୁଭୂତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରୁଛି । ତେଣୁ ଉଦ୍ୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତଃପ୍ରସାର ଦେବାଲାଗି ଏଠାରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ପ୍ରାୟ ଶହେ ପଚାଶ କିଲୋମିଟର ଅତିକ୍ରମ କରି ଆମେ କୋରାପୁଟରୁ କଳାହାଣ୍ଡି ଆସିଲୁ । ସେଦିନ ରବିବାର ଥିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀର ଅପାମାନେ ଓ ଆହୁରି ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ମୋ' ସହିତ କଳାହାଣ୍ଡି ଆସିଥିଲେ । କୋରାପୁଟରୁ ଘାଟି ଛାଡ଼ିଗଲେ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା । ଆଗେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ମହାକାନ୍ତାର ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । କାନ୍ତାର ହେଲେ ମଧ୍ୟ କୋରାପୁଟଠାରୁ କଳାହାଣ୍ଡି ଅଧିକ ଆକର୍ଷକ ଏବଂ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ । ଆମେ ସକାଳ ବାରଘଣ୍ଟାକୁ ଜୁନାଗଡ଼ରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲୁ ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମଗଡ଼ ଗଲୁ । ସେଠାରେ ଶୀତଳ ପାଣି ପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ କିଛିସମୟ ଏକାଠି କଟାଇଲୁ । ଧରମଗଡ଼ରେ ଶୁକ୍ରବାରକୁ ଏକ ହାଟ ବସେ । ତେଣୁ ଏଠାରେ ସ୍କୁଲ ରବିବାରଦିନ ଖୋଲା ରହେ ଓ ଶୁକ୍ରବାରକୁ ବନ୍ଦ ରହେ । ପିଲାଏ ଆମକୁ ଗୀତ ଶୁଣାଇଲେ । ସ୍କୁଲର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜାଗାଟିଏ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇନଥିବାରୁ ପାଠଚକ୍ର ଗୃହରେହିଁ ଗତ ପ୍ରାୟ ଛଅବର୍ଷ ହେଲା ସ୍କୁଲ ବସୁଛି । ସେତେକଅଣ୍ଟିଆ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ପିଲାମାନଙ୍କର ଖୁସି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଊଣା ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହୋଇପାରିବା ଲାଗି ଅନେକ ସମୟରେ କେତେ ନା କେତେ ଯୋଜନ ବାଟ ବାକି ରହିଥାଏ ସତ, ତଥାପି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯେ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଯାଉଛି ଅର୍ଥାତ୍ ପିଲାଙ୍କ ପକ୍ଷରେହିଁ ରହୁଛି, ପିଲାଙ୍କର ସହଜ ଖୁସିରୁ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯାଉଥାଏ । ଏକଥା ସବୁଠି ହୁଏ । ତେଣୁ ବାହାରକୁ ଯେତେ ଦରିଦ୍ର ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମୋତେ ଦରିଦ୍ର ପରି ଲାଗେ ନାହିଁ । ମୋତେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଧରମଗଡ଼ରୁ ଆମେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ବାହାରି ଠିକ୍ ବେଳ ବୁଝିକି ବେଳରୁ ଜୁନାଗଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ବନ୍ଧୁମାନେ ବାଟ ଚାହିଁଥିଲେ । ଲିବ୍ରାବଗାରୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ଦେବାକୁ ଆସିଥିବା ସମସ୍ତେ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ । ପାଠଚକ୍ର ଅଗଣାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ସାଧାରଣ ସଭା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସଭାପରେ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ବି ହେଲା । ଏହି ସାଧାରଣ ଭାବବିନିମୟ ସରିବା ପରେ ପାଠଚକ୍ରର ସଦସ୍ୟ, ଅଭିଭାବକ ଓ ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ସାନ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବସି ଆମେ ସ୍କୁଲ ବିଷୟରେ ନାନା ଆଲୋଚନା କରିଥିଲୁ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ସ୍କୁଲର ନୂଆ ଘରେ ସ୍କୁଲ ହେଲାଣି । ପିଲାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅନେକ ବେଶୀ । ତହିଁଆରଦିନ ସକାଳେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ସମୟ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକରେ କଟାଇଥିଲି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଞ୍ଚୋଟି ଶ୍ରେଣୀ ଖୋଲିଛି । ସ୍ଥାନ ଅଭାବରୁ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀ ବାରଣ୍ଡାରେ କ୍ଲାସ କରୁଛନ୍ତି । ଆସନ୍ତା ଜୁଲାଇ ବେଳକୁ ନୂଆ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବାର ଉଦ୍ୟମ ହେଉଛି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ରଙ୍ଗ ଢଙ୍ଗ ମନେ ହେଲା, ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଆପଣାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବାଧାଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଅଧିକ ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ଆଗକୁ ଯିବା ଲାଗି ଏକ ଅନୁକୂଳ ଅବସ୍ଥା ଏଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲାଣି ।

ଦଶଟାବେଳେ ବସ୍ ଧରି ଭବାନୀପାଟଣା ଗଲୁ । ଏଠାରେ ପାଠଚକ୍ର ବେଶ ସୁରୁଣା, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର ଅନେକ ପକ୍ଷରେ ହୋଇଛି । ବିଶ୍ୱାସର ଚେରଗୁଡ଼ାକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଦୃଢ଼ ହୋଇପାରି ନାହିଁ କି କ'ଣ କେଜାଣି ବିଦ୍ୟାଳୟଟାକୁ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଆରମ୍ଭ କରିଦେବାଟା କେତେଦୂର ଉଚିତ ହେଲା କି ନାହିଁ, ଏଠାରେ କେତେକ ବନ୍ଧୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମନେ ମନେ ହୁଏତ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛନ୍ତି । ବାହାରକୁ ପ୍ରକଟ କରୁନାହାନ୍ତି ସତ ତଥାପି ମନେ ମନେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛନ୍ତି । ସଂଶୟ କରି ରହିଛନ୍ତି । ଆପଣାର ବଳଗୁଡ଼ାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରୁଛନ୍ତି । ଏଣେ ପିଲାମାନଙ୍କର କୃପାରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବର୍ଷକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଆଗକୁ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ପିଲାଙ୍କ ଉତ୍ସାହକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବାକୁ ଘର ଅଣ୍ଟୁନାହିଁ । ପାଠଚକ୍ର ଘରର ଧାଡ଼ୀ ବଢ଼ାଇ କ୍ଲାସଘର ତିଆରି ହୋଇଛି । ଆରବର୍ଷ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ଖୋଲିବା ଲାଗି ବଢ଼ିଗୁ

ଭିତରୁ ଫୁଟାଏ ଖାଲି ଜଣକର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଆଉ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱଭାବ ଗାନ୍ଧି ଟୋପି ଏଭଳି ବାସ୍ତବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲେଣି । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଏକ ସୁସ୍ଥ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିବେଶ ଭିତରରେ ଜାଗାଟେ ସେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ମିଳିଲେ ଏଠି ଅନେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଯାଇ ପାରନ୍ତା । ସବୁଯାକ ଉତ୍ସାହ ସେହିଠାରେ ଅଟକି ଯାଇଛି ବୋଲି ଏବେ ଅନେକ ଲୋକ୍ ଯାହା ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି, ଏହା ଫଳରେ ଶେଷରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟନ୍ତା । ବାହାରର ବାଧାଟା ତୁଟିଗଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଭିତରର ଅନେକ କୁଣ୍ଠା ବି ତୁଟିଯାଇ ପାରନ୍ତା ଓ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରସ୍ପରର ଆହୁରି ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରିଆଣନ୍ତା ।

ଛବେଇଶି ତାରିଖ ଉପର ଓଳି ବସ୍ ଯୋଗେ ବନ୍ଧପଡ଼ା ବାହାରିଲି । ସେଠାରୁ ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁ ସକାଳୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଆମେ ଟଣ୍ଡ୍ଲାରେ ଓହ୍ଲାଇ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ଯାଇ ବନ୍ଧପଡ଼ା ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡରେ ସ୍କୁଲ ଘର । ଦୁଇବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏଠାରେ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୋଲିଲାଣି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହି ଗାଆଁର । ବନ୍ଧପଡ଼ା ଗାଆଁଟି ଘନବସ୍ତି ଗୁମ୍ଫି । କାଁ ଭାଁ କେହି ଚାକିରି କରନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ କୃଷିକୁ ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ କରିକି ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତି । ନିଜସ୍ୱ ସଂସ୍କାରର ଛାପ ଆମ ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ସ୍କୁଲ ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପଡ଼ିଛି । ସ୍କୁଲଘର ଦିନବେଳେ ସ୍କୁଲ, ରାତିକୁ ଘର, ଅଥାତ୍ ଛାତ୍ରାବାସ । ଏଠାରେ ଦଶଜଣ ପିଲା ରହନ୍ତି । ପିଲାମାନେ ବି କେତେବେଳେ ଗାଡ଼ିଆ ଲଗି ଘରକୁ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ତ କେତେବେଳେ ଛାତ୍ରାବାସରେ ରହନ୍ତି । ମଝିରେ କେତେ ବର୍ଷ ସ୍କୁଲକୁ କେତେକ ଅନୁଦାନ ମିଳିଥିଲେ ବି ତାହା କରିବାକୁ ଲାଗିଥିଲା । ତାହାର ଖଣ୍ଡିଆ ଦାଗ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସ୍କୁଲ ଉପରେ ରହିଛି । ତଥାପି ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ନୂତନ ଉତ୍ସାହରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ଏହି ଉତ୍ସାହକୁ ସିଏ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସବାମୂଳକୁ ଦେଖା ହୋଇ ସଙ୍ଗ ଧରି ସର୍ବଦା ସାଙ୍ଗରେ ରହନ୍ତି, ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀ ଧନେଶ୍ୱର ପଣ୍ଡା, ସ୍ଥାନୀୟ ସମିତି ସଦସ୍ୟ । କୈାଣସି ସମସ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର ବଳିଷ୍ଠ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ଟାଣି ଆଣିଛି । ଏଥର ମଧ୍ୟ ସିଏ ସ୍କୁଲଦିନଯାକ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଥିଲେ । ଦିନରେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ଦେଖା ହୁଏ, ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ପିଲାମାନେ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି, ଗୀତ ଶିଖନ୍ତି । ଶୀତଳ ପଡ଼ି ଆସିଲେ ଆମେ ପଲ ବାନ୍ଧି ଏଠିକି ସେଠିକି ବୁଲିଯାଉ । ଏବଂ ସେଠାରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ ବସେ । ପାଖରେ ଥିବା ହାଇସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ ଭାଇମାନେ ଆସନ୍ତି, ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଆସନ୍ତି, ଗ୍ରାମବାସୀ ବି ଆସନ୍ତି । ଆଲୋଚନା ହୁଏ, ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ନିଜେ ବି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଠ ପଢ଼ାଏ ।

ମୋ' ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମନରେ କଠିନ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ସହଜ ହୋଇଯିବା ପରି ମନେ ହୁଏ । ଅଭାବଗୁଡ଼ାକ ମୋଟେ ଅଟକାଇ ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଏବେ ଯେତେ ଅଭାବ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପିଲାମାନେ ଅବଶ୍ୟ ପାରିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ।

ଖାଇବାବେଳକୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଘରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଥାଏ । ଆଜି ଜଣକ ଘରୁ ତ କାଲି ଆଉ ଜଣକ ଘରୁ । ସକାଳେ ଏଠି ତ ଖରାବେଳେ ସେଠି । ମାତ୍ର କେବଳ କୃଷିଆଙ୍କୁ ଡକାଯାଏ ନାହିଁ, ଆମେ ଦଳଟା ଯାଇ ମଣୋହିରେ ବସୁ । କୋଉଠିକି ଡାକରା ନଥିଲେ ଛାତ୍ରାବାସରେ ପଙ୍ଗତ ପଡ଼େ । ଖଲପତରକୁ କେତେ ଯତ୍ନରେ ଖୁରି ପରି ସିଲଇ କରାଯାଇଥାଏ । ଗୋଟାଏ ପତର ଖୁରି ଗୃହପାଖକୁ ଛନଟା ଦନା । ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଯାହା, ପିଲାମାନଙ୍କର ବି ସେଇଆ । ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣା ଘରର ସଂସ୍କୃତି ଆମର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରହିଥାଏ, ଚେରଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ମଜବୁତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଏହି ଏକାଠି ଯିବା, ଏକାଠି ଖାଇବା, ବଡସାନ ନ ବାଛିବା,—ବନ୍ଧପଡା ଆସିଲେ ଏଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ବାରି ହୋଇପଡ଼େ । ଗାଆଁରେ ଏକ ମହିଳା ପାଠଚକ୍ର ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଦିନେ ଖରାବେଳେ ଖାଇବା ପରେ ଆମେ ସିଧା ଯାଇ ପାଠଚକ୍ରରେ ବସିଲୁ ଓ 'ମାଆ' ବହିର ଆଲୋଚନା କଲୁ । ଆଉଦିନେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚକିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ଥିବା ସିର୍ଣ୍ଣାପାଲି ଗାଆଁକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ଗାଆଁ ଦାଣ୍ଡରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମେଳରେ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ବୈଠକ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଧନେଶ୍ୱର ବାବୁ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇଥିଲେ । ସିଏ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ଏବର୍ଷ ବନ୍ଧପଡ଼ା ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରବାସ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଧାଉଡ଼ି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଘର ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନେ କହୁଛନ୍ତି, ଏବର୍ଷ ସେମାନେ ସ୍କୁଲ ହତାରେ ଅନେକ ଗଛ ଲଗାଇବେ । ଛାତ୍ରାବାସ ଲାଗି ଆହୁରି ଅନେକ ପିଲାଙ୍କୁ ଯାଉଁଟି ଆଣିବେ ।

ତେଇଶି ତାରିଖ ଦିନ ଖରା ନଇଁ ଆସିବା ବେଳକୁ ଆମେ ବନ୍ଧପଡ଼ାରୁ ପଣ୍ଡ୍ରକାମାଲ ବାହାରିଲୁ । ମଝିରେ ଏକୋଇଶି କିଲୋମିଟର ରାସ୍ତା । ମଝିବାରୁ ମୋତେ ଅଧବାଟ ଯାଏ ତାଙ୍କ ସ୍କୁଟର ପଛରେ ବସାଇ ନେଇଗଲେ । ତତେଇ ନଦୀ ପାରି ହେବା ପରେ ମଦନପୁର-ରାମପୁରର ଅତିରିକ୍ତ ତହସିଲଦାର ମୋତେ ଆଉ ଅଧିକ ରାସ୍ତା ସ୍କୁଟରରେ ବୋହି ପ୍ରାୟ ଛଅଟା ବେଳକୁ ପଣ୍ଡ୍ରକାମାଲ ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ । ବନ୍ଧପଡାର ଆଠଟିଯାକ ସାଇକେଲ ଆଉ ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ପାହାଡ଼ ତଳକୁ ସାନ ସାନ କେତୋଟି ପଡ଼ାକୁ ନେଇ ପଣ୍ଡ୍ରକାମାଲ । ଜହ୍ନରାତିରେ ଆକାଶକାହ୍ନକୁ ଅନାଇ ଦେବା ବେଳକୁ ଗାଆଁଟି ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ରପଟ ପରି ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଆରଦିନ ସକାଳେ ସ୍କୁଲର ଜନ୍ମଦିନ, ଏପ୍ରିଲ ଚବିଶି ତାରିଖ । ସମସ୍ତେ ତାହାରି ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସକାଳେ ସ୍କୁଲଗୃହର ଅଗଣାରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ

ପତାକା ତଳେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମବେତ ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲୁ । ତା'ପରେ ସ୍କୁଲ ବାରଣ୍ଡାରେ ବାର୍ଷିକ ପୁରସ୍କାର ବିତରଣର ଅନୁଷ୍ଠାନ ପରେ ଏକ ସଭାମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । କେବଳ ଆନ୍ତରିକତା ଯେ କେତେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ବୁଦ୍ଧି ଓ ବୁଦ୍ଧିର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସହଚର ରୂପେ ରହିଥିବା ଫଣସ୍ତୁଗୁଡ଼ାକୁ କାଟି ମଣିଷକୁ କେତେ ବେଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ନେଇପାରେ, ତା'ହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ପଣ୍ଡିକାମାଳ ଆସିବାକୁ ହୁଏ । ରାତିରେ ସାଧାରଣ ସଭାଟିଏ ହେଲା । ତା'ପରେ ସ୍କୁଲର ପିଲାମାନେ କବି ବୈଷ୍ଣବ ପାଣିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ 'ମହିଷମର୍ଦ୍ଦିନୀ' ନାଟକ ଅଭିନୟ କରିଥିଲେ । ସାଙ୍ଗକୁ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଏକ ନୀରବ ଅଭିନୟ ମୂଳକ ନାଟକ ଦେଖାଇଥିଲେ । ସେଦିନ ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ଆମେ ଶୋଇବା ବେଳକୁ ରାତି ଦୁଇଟା ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆମେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପରିଚାଳକମାନେ ମିଶି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ସ୍କୁଲ, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ନାନା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲୁ । ତହିଁ ଆରଦିନ ମୁଁ ନିଜେ ଯାଇ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଥିଲି । ପାଞ୍ଚବଖରା କଚାଘରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋଟେ ପାଞ୍ଚଟି ଶ୍ରେଣୀ ହେଉଛି । ଝରକା ଓ କବାଟ ଲାଗିନି ବୋଲି କାଠପଟା ସଜ ହୋଇ ରହିଛି । ପିଲାମାନେ ମାଟି ଉପରେ ବସନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଲାଗି ବଖରା ପିଛା ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚଉକି ପଡ଼ିଛି । ପିଲାଏ ଆଖପାଖ ଦଶ ବାରୋଟି ଗାଆଁରୁ ଆସନ୍ତି । ଅଧିକ ପିଲା ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ଆଦୌ କିଛି ନଖାଇ ସ୍କୁଲକୁ ଆସନ୍ତି । ଇସ୍କୁଲ ଛୁଟି ହେଲେ ଯାଇ ବଣମଝିରେ ତତଲା ବାଟ ପାରିହୋଇ ସେମାନେ ବାରଟା ପରେ ନିଜ ଘରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତି ଏବଂ ଦିନଟିର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆହାର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ବ୍ଲକରୁ ଗହମ ଆଣି ସ୍କୁଲରେ ରାନ୍ଧି ସକାଳେ ଟିକେ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ପରିଚାଳକମାନେ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । ନନ୍ଦପଡ଼ା ସ୍କୁଲରେ ଗାଆଁରୁ ଆସୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏହି ଖାଦ୍ୟ ଦିଆଯାଏ । ପଣ୍ଡିକାମାଳ ପାଠଚକ୍ର ଏବେ କେତେ ଏକର ଜମି ପାଇଛି ବୋଲି ଶୁଣିଲି, ଯେଉଁଠାରେ କି ଆଗାମୀ ବର୍ଷାଋତୁଠାରୁ ଫସଲ ହେବ ଓ ସେଇଥିରୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ଭୋଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ସେଦିନ ଉପରଓଳି ଆମେ ସାଇକେଲରେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଏଁଲପାଲି ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ପାଠଚକ୍ର ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ସକ୍ରିୟ ହୋଇଛି । ପାଠଚକ୍ରର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଘରଟିଏ ଲାଗି ଜାଗାର ବି ବରାଦ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ରାତିରେ ପୁଣି ସ୍କୁଲ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହେଲା । କେବଳ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ସ୍କୁଲରେ ରହନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ ପାଖ ଗାଆଁରୁ ଓ ମଦନପୁର-ରାମପୁରରୁ ଯା'ଆସ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ରହୁଥିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ସ୍କୁଲର ପ୍ରାଣପିଣ୍ଡଟି ଅଧିକ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ରାବାସ

ଆରମ୍ଭ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ-ଯୋଜନା ରହିଛି । କେତେ ଗ୍ରାମବାସୀ ସ୍କୁଲ ପାଖକୁ ଲାଗି ଥିବା ଜମିକୁ ପିଲାଙ୍କର ଖେଳପଡ଼ିଆ ଲାଗି ଦେବେ ବୋଲି ବିଚାର କରି ସାରିଲେଣି । ଆଉ ଜଣେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଏକରର ଗୋଟିଏ ଜାଗାକୁ ପଣ୍ଡକାମାଳରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପବିତ୍ର ଦେହାବଶେଷ ସ୍ଥାପନ ଲାଗି ଦେବା ପାଇଁ ମନେ ମନେ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରେ ଉତ୍ସାହ ଓ ଆନ୍ତରିକତାର କୌଣସି ଅଭାବ ନାହିଁ । ପ୍ରଧାନ ଅଭାବ ସମ୍ବଳର ! ଏହି ଅଭାବ ପ୍ରକାଶ କାହାରି ମନରେ ପଡ଼ିବା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ସମ୍ବଳ ମିଳିବା ସମୟରେ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିବ । ମାତ୍ର ସେଥିଲାଗି କୌଣସି ଅପେକ୍ଷା ନକରି ପ୍ରଧାନତଃ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନରେ ହିଁ ଏଠି ସମସ୍ତେ ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଚ୍ଛା, ଏହି ସ୍କୁଲଟି ଆଖପାଖର ଅନ୍ୟସବୁ ସ୍କୁଲଠାରୁ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱରୂପରେ ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ଶୁଣିଲି, ପାଖ ଗାଆଁମାନଙ୍କର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରୁ ପିଲା ଉଠିଆସି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ସ୍କୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଉପର କଚେରୀରେ ଆପତ୍ତି ମଧ୍ୟ କଲେଣି ।

ସତେଇଶି ତାରିଖ ବଡ଼ି ସକାଳୁ ମୁଁ ପଣ୍ଡକାମାଳ ଛାଡ଼ିଲି ଓ ରାମପୁରରୁ ବସ ଧରି ପ୍ରାୟ ତିନିଟା ବେଳକୁ ବାଲିଗୁଡ଼ାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳଟା ସେଇଠାରେ କଟିଲା । ଛଅଟାବେଳେ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀ ନଭରଞ୍ଜନ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସହିତ ସେଠାରୁ ବାହାରି ମୋଟରେ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟାକୁ ଫୁଲବାଣୀରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲା । ସେଠି ପାଠଚକ୍ର ଗୃହରେ ସଞ୍ଜ ହେଲା । ସଞ୍ଜପରେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭକ୍ତଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଆମେ ଫୁଲବାଣୀରେ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲୁ । ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ବୁଲି ବସ୍ ଚଢ଼ି ନୂଆଗାଁ ଆ ଓ ନୂଆଗାଁରୁ ଉଦୟପୁର । ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଶାର ପଣ୍ଡିତ ଭାପୀଠ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଦିନ ରହିଥିଲି । କେତେ ମଣିଷଙ୍କ ନିଷ୍ଠାରେ ଗତ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହି ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ସେହି ଜଣେ ମଣିଷ ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ । ଦାଶରଥି ବାବୁ ଘରେ ନଥିଲେ । ତଥାପି ତାଙ୍କ ଘରେ ମୋର କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହେଲାନାହିଁ । ଏଠାରେ ମୋର କେତୋଟି ପୁରୁଣା ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ଦେଖିବାର ଥିଲା । ସେହି କାମଟିକୁ ସାରି ମୁଁ ଅଣତିରିଶ ତାରିଖ ସକାଳେ ଉଦୟପୁରରୁ ବାହାରି ନୂଆଗାଁରୁ ବସ୍ ଧରି ବାରଟା ବେଳକୁ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋର ଦୀର୍ଘ ତିନି ସପ୍ତାହର ପରିକ୍ରମା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା ।

ମଇ ଜୁନ୍, ୧୯୮୩

ଆମ ସଂଗ୍ରାମ କାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ?

ଅଗେ ଓଡ଼ିଶାରେ କୋଉଠି ଷଣ୍ଢକୁଦ ବୋଲି ଖଣ୍ଡେ ଜମିଦାରୀ ଥିଲା । ସେହି ଜମିଦାରୀର କାହିଁକି ଯେ ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା, ସେକଥା ମୋତେ ଜଣାନାହିଁ । ବସ୍ତୁତଃ ସବୁ ଜମିଦାରୀକୁ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ଷଣ୍ଢକୁଦ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ଜମିଦାରୀ ହେଉଛି ସମାଜ ଭିତରେ ଖଣ୍ଡେ କୁଦପରି, ଯାହାଉପରେ ଶ୍ରୀକଣ୍ଠ କରୁଥିବା ଜମିଦାର ନିଜକୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଷଣ୍ଢପରି ଭାବୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତାପ କାଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏବେ ଷଣ୍ଢକୁଦ ଜମିଦାରୀ ଲୋପ ହୋଇଗଲାଣି, ସେହି ଜମିଦାର ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଗଲେଣି । ତଥାପି ସମାଜରେ ଷଣ୍ଢମାନେ ରହିଛନ୍ତି ଓ କୁଦଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଆମେ ଅନେକେ ନିଜ ନିଜ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ଆପଣାର ଷଣ୍ଢକୁଦ ବୋଲି ମଣି ତାହାର ଉପରେ ପ୍ରତାପ କାଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ସାଧନାର ଷଣ୍ଢକୁଦମାନଙ୍କରେ ଆମେ କାହାକୁ ହେଲେ ମୋଟେ ଆଉ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହୁଁ । [illegible] ବିରୁଦ୍ଧରେ ଘୋଷିତ ହୋଇଥିବା ଆମର ସଂଗ୍ରାମ କ୍ରମଶଃ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ସଂଗ୍ରାମରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଛି । ଏହି ସ୍ରୋତରେ ପଡ଼ି ବିପ୍ଳବୀମାନେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସତ୍ୟଗୁଡ଼ାକ କଉଡ଼ିଆ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ଗାଦିରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ଏବଂ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଗାଦିଗୁଡ଼ାକ ଆମର କୁଦ ଉପରେ ଆପଣା ହୋଇ ରହିଛି ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ଏହି ଯୁଗଟାକୁହିଁ ସତେଅବା ସତ୍ୟଯୁଗ ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛୁ ଓ ଆମ ପ୍ରତାପଗୁଡ଼ାକୁ ପୁଣ୍ୟ ପରି ଭୋଗ କରୁଛୁ ।

ଆମର ପାଠଚକ୍ର, ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଆମର ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ କର୍ମଶାଳାଗୁଡ଼ାକୁ ଆମେ ଭୋଳ ହୋଇ କ୍ରମଶଃ ସ୍ୱାର୍ଥ ଆମରି ଲାଗି ଏକ କୁଦରେ ପରିଣତ କରିଦେଉ ନାହୁଁ ତ ? କେଡ଼େ ଉତ୍ସାହରେ ଆମେ ପାଠଚକ୍ରଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରୁଛୁ, କେଡ଼େ ଶରଧାରେ ପରସ୍ପରକୁ ଏକାଠି କରି ଡାକି ଆଣୁଛୁ, ନିଜେ କେତେ ଖୁସିରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ପାଠଚକ୍ର ଲାଗି ଘରଟିଏ ତିଆରି କରି ଦେଉଛୁ । ନିଜ ଜୀବନରେ ବାଟ ଦିଶିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଆପଣାକୁ କେତେ ପବିତ୍ର ମନେ ହେଉଛି । ଭିତରେ ସବୁ ଗଣ୍ଠି ଫିଟିଗଲେ ଯେତିକି ହାଲୁକା ଲାଗେ, ଆମକୁ ପ୍ରାୟ ସେତିକି ହାଲୁକା ଲାଗୁଛି । ପାଠଚକ୍ରରେ ବସୁଥିବା ସମସ୍ତେ କେତେ ଆପଣାର ପରି ଦିଶୁଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ସାଥୀପରି ଲାଗୁଛନ୍ତି । ପାଠଚକ୍ରରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରିବାର ସଂକଳ୍ପ ବାହାରୁଛି । ଆମେ ନିଜେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ସଂକଳ୍ପ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଆରମ୍ଭ କରୁଛୁ । କେତେ ଖୁସିରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଲାଗି ଶିକ୍ଷକ ଡାକି ଆଣୁଛୁ । ଆମ ଇସ୍କୁଲ

ପିଲଙ୍କର ଖୁସିରେ ଭଙ୍ଗ ପଡ଼ିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଆଉ କୋଉଠି ହେଲେ ମୋତେ ଝିଣ୍ଟିକାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବୋଲି କେତେ ଦମ୍ଭରେ ନିଜ ମନକୁ ମନ କହି ହେବାରେ ଲାଗିଯାଉଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଏମିତି କେତେଦିନ ବିତିଯିବା ପରେ ମଳମାସ ପଡ଼ୁଛି ।

ଆମକୁ ସତେଅବା ଆଗରୁ କୌଣସି ନୋଟିସ ନଦେଇ ଏହି ମଳମାସ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛି । ଭଲ ମାସଗୁଡ଼ାକ ମଳ ମାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଛି । ମଳମାସ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ସତେଅବା ଶନି ବି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛି । ଆମର ମତିଭ୍ରମ ଘଟାଇ ଏହି ଶନି ଆମରି ଭିତରୁହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି । ଏହି ଶନି ବିକଟ ଛୁଆ ପରି ଆମରି ଭିତରେ କୋଉଠି ଯେ ଭ୍ରୂଣ ହୋଇ ବଢ଼ୁଥିଲା ଓ ମଳମାସରେ ଜନ୍ମ ହେବ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିଲା, ଶନି ଜନ୍ମଲାଭ କରିସାରିବା ପରେ ଯାଇ ଆମେ ସେହି କଥାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଛୁ । ଆମ ବିବେକକୁ ଶନି ଖାଇଯାଉଛି । ତା'ପରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଭାବୁଛୁ, ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏହି ଗାଆଁରେ ମୋ'ରି ସକାଶେ ସମ୍ଭବ ହେଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟ ସକାଶେ ମୁଁ ଜାଗା ଛାଡ଼ିଦେଲି, ମୁଁ ଦାଉ ଜାଗା ବୁଲି ଶିକ୍ଷକ ଖୋଜି ଆଣିଲି । ନଡ଼ା ବାଉଁଶ ସୁନ୍ଧା କଲି, କାନ୍ଥ ଉଠାଇଲି, ଛପର ଉଠାଇଲି, ହତା ଚାରିପାଖରେ ବାଡ଼ ଦେଲି । ଏସବୁ ମୁଁ କଲି, ତେଣୁ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୋ'ର । ତା'ପରେ ଶନିଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ମୋତେ ସତେଅବା ମୋ'ରି ହାତରେ ଗଢ଼ା କୁଦଟିଏ ପରି ଦିଶୁଛି । ସେହି କୁଦଉପରେ ମୁଁ ମୋ' ବ୍ୟତୀତ ଆଉକାହାକୁ ହେଲେ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ ମୋ'ର ସମକକ୍ଷରୂପେ ମୋତେ କାହାକୁ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ଯାହାକୁ ଦେଖୁଛି, ସିଏ ମୋତେ ଅଧସ୍ତନ ପରି ଦିଶୁଛି । ଯାହାକୁ କାଳସୀ ଲାଗେ, ସିଏ ନିଜକୁ ଛାଡ଼ି, ଆଉ କାହାକୁ ହେଲେ ନିଜର ସମକକ୍ଷରୂପେ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ । କାଳସୀ ଲାଗିଲା ସମୟରେ ମଣିଷ ସଂସାରଯାକକୁ ସତେଅବା କେବଳ ଗୋଟିଏ କୁଦ ପରି ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ଓ ସେହି କୁଦ ଉପରେ କେବଳ ଆପଣାକୁହିଁ ମାଲିକ ବୋଲାଏ । ମୋତେ ମଳ-ମାସ ଆସି ଘୋଟିଲେ ମୁଁ ଭାବେ, ଯେହେତୁ ମୁଁ ଏତେ କରିଛି, ଏତେ ଦେଇଛି, ଆପଣା ପିଲାକୁ ଆଣି ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିଛି, ତେଣୁ ମୋ' କଥାଟିହିଁ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସର୍ବମାନ୍ୟ ହୋଇପାରିବା ଉଚିତ । ତା'ପରେ ମୁଁ ଆଉ କାହାରିକୁ ମାନେ ନାହିଁ, ଯାହାକୁ ଦେଖେ, ତା' ଉପରକୁ ମାଡ଼ିଯାଏ । କେହି ମୋ' କଥା ନମାନିଲେ ମୁଁ ତା' ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରୁ, ଆପଣାକୁହିଁ କୁଦର ଏକମାତ୍ର ମାଲିକ ବୋଲି ଗଣାକରୁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ାକ ଛିଡ଼ିଯାଏ, ଯେଉଁଠି ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇଯାଏ ।

ଆମର ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରକୃତରେ କାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ? ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ କୌଣସି ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧର କଥା ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ସିଏ କହିଛନ୍ତି, ପୁରୁଣା ସମାଜ ଓ ସେହି ସମାଜର ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଆମ ବାହାରେ ନାହାନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଶହଶହ ଆମକୁ ଶିକୁଳି ଭଳି ଭିଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆମେ ନାକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ବୁଡ଼ିକରି ରହିଛୁ ଓ ତଥାପି ପୁରୁଣା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଚାହାନ୍ତୁ । ପୁରୁଣାଟାକୁ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟଜଣକ ଭିତରେ ଠାବ କରିଦେବା ମାତ୍ରକେ ଆମେ ଏପରି ଏକ ନଷ୍ଟର ବଡ଼ମାଲ ଶିକାର ହୋଇଯାଉଛୁ ଯେ, ଆମେ ତା'ପରେ ଭାବୁଛୁ, ସେହି ଅନ୍ୟ ଅଶୁଦ୍ଧ ଜଣକ ଏଠାରୁ ବାହା ହୋଇଗଲେ ଘର ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ । ତା'ପରେ ଅସଲ ଯୁଦ୍ଧର ବଦଳରେ ଆମେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଉଛୁ । ବିଡ଼ମ୍ବିତ ହେଉଥାରେ ଲାଗିଛୁ । ଆଜି ଜଣକୁ ଲୁଚି ରହିଛୁ ହଜାଇ ଦେବାରେ ସିଦ୍ଧି ଲଭିଲେ ଏକ ସନ୍ତୋଷ ଅଥବା ଆତ୍ମାଙ୍କୁହିଁ ଭାଗବତପ୍ରାପ୍ତିର ସମାନ ବୋଲି ଭାବୁଛୁ ।

ଆମକୁ ଏହି ଭ୍ରମଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପଛରେ ପକାଇ ଭଲ ଭାବରେ ଆସ୍ପୃହାକୁ ପ୍ରକଟ । ତେବେ ଯାଇ ଆମର ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଭଗବାନଙ୍କର ଘର ହୋଇ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇ ଉଠିବ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମେ ଦୃଷ୍ଟି ଆଖି ଭଳି କରି ଦେଖି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ତାହା ହୋଇପାରିବ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଗ ପିଲା, ତା'ପରେ ଯାଇ ଆମେ । ସେହି ପିଲାମାନେ ଫୁଲ ପରି ବଢ଼ିବେ, ସେମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକକୁ ଚାହିଁବେ, ନୂତନକୁ ବାଛିନେବେ । ଆମେ ଆମକୁଣ୍ଡରେ ମାପିବାକୁ ଯେତେ ବଡ଼ ଜ୍ଞାନୀ, ଯେତେ ବଡ଼ ଭକ୍ତ ଅଥବା ଯେତେ ବଡ଼ ସାଧକ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଏହି ପିଲାମାନେ ଆମମାନଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଡ଼ଦେଇ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଇ ପାରୁଥିବେ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଆମର ଜ୍ଞାନ, ଆମର ଭକ୍ତି ଓ ଆମର ଯାବତୀୟ ସାମର୍ଥ୍ୟପଣ ତାହାର ଅସଲ ସାର୍ଥକତା ଲାଭ କରିପାରିବ । ତେବେଯାଇ ଜୀବନ ଆମକୁ ଡାକିବ, ଆଗକୁ ଯାଏ ମାଗୁଛି ଆଜି । ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆମେ ଏକ ସମଗ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟ ବୋଲି କହୁଛୁ, ତାହା ଆମଠାରୁ ଏହିପରି ଏକ ସମଗ୍ର ଅନୁଶୀଳନର ଦାବି କରୁଛି । ତାହା ଆମଠାରୁ ଆମର ଅହଂକୁ ଛୋଟାସୁଲା ଯାଉବ ବୋଲି ହାତ ପତାଉଛି । ତେଣୁ ଆମେ ଏହି ଜିନିଷଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା, ଜିନିଷଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ସମାନ କରିଦେବା । ତା' ଉପରେ ଘାସପଡ଼ିଆଟିଏ ଗଢ଼ିବା, ଫୁଲବଗିଚାଟିଏ ଗଢ଼ିବା । ଆମ ପିଲାମାନେ ତା' ଉପରେ ଖେଳିବେ । ସେତେବେଳେ ହେବ । ସେତେବେଳେ ଘଣ୍ଟି ବାଜିବ, ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟ ହେବ । ଆମେ ବି ଧନ୍ୟ ହୋଇଯିବା ।

ଜୁଲାଇ ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୩

ଆମର ଅସଲ ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର

ଆମ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଆମେ ସମସ୍ତେ କେତେ କ'ଣ ଭାବୁଛୁ, କେତେ କ'ଣ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛୁ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ କେତେ ଭଲ ଖେଳ ଖେଳାଉଛୁ, ନଚାଉଛୁ, ହସାଉଛୁ,—ଅପାମାନେ କେତେ ଗର୍ବରେ ସେମାନଙ୍କ ନାକରୁ ସିଙ୍ଘାଣି ପୋଛି ପକାଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ କାନ୍ଦିଲେ ଧଉଡ଼ିଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୁପ୍ କରି କାଖେଇ ପକାଉଛନ୍ତି, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ଆମ ପିଲାମାନେ ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସଂସାରକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଆମକୁ କେତେ ଆନନ୍ଦ ଦେଉଛନ୍ତି, ସଂସାରଯାକର ଚୋଟା ଉଜୁଡ଼ି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଆମକୁ ଆମ ଉପବନଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ଲାଗି ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛନ୍ତି । ଅବିଶ୍ୱାସମାନେ ପ୍ରାୟ ସବୁଠାରେ ମଣିଷମାନଙ୍କର କାନ ଧରି ସେମାନଙ୍କୁ ବସଉଠ କରୁଥିବା ବେଳେ ଆମକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଭିତରେ ଜିଆଇ ରଖିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର କେବଳ ଆମ କାମରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ କ'ଣ ଏହି ପିଲାମାନେ ଆମ ପାଖକୁ ଆସିଛନ୍ତି ? ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ କାମରେ ଲାଗୁଛୁ ? ଆମେ ତ କେଡ଼େ ଖୁସିରେ କହୁଛୁ ଯେ ଆମେ ଆମ ଶିକ୍ଷାଳୟମାନଙ୍କରେ ଏକ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛୁ, ପୁରାତନ ଶିକ୍ଷାର ସ୍ଥାନରେ ଏକ ନୂତନ ବିକଳ୍ପ ଖୋଜୁଛୁ । ମାତ୍ର ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆମେ କେଉଁଥି ପାଇଁ ତିଆରି କରୁଛୁ ? ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁସବୁ ଭବିଷ୍ୟର କଳ୍ପନା କରୁଛୁ ?

ଆଜିକାଲି ଆମ ଦେଶରେ ପାଠ ବୋଲି ଯେଉଁ କାରଖାନା ଚାଲିଛି, ସେଥିରେ ମଣିଷପିଲାଙ୍କୁ ମଣ୍ଡ କରାଇ ପୋଷା ମନାଇ ନେବାକୁ କେତେ ପ୍ରକାରର ଯନ୍ତ୍ରର ବରାଦ ହୋଇ ରହିଛି । ଯୋଉ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପଢ଼ିଲେ ତୁମେ ଯେତେ ଅଧିକ ପଇସା ରୋଜଗାର କରିବ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଲୁହା, ପିତଳ, ରୁପା ଅଥବା ସୁନାରେ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଛି । ସରକାରୀ ଯନ୍ତ୍ର ରହିଛି, ବେସରକାରୀ ଯନ୍ତ୍ର ରହିଛି; ସହରୀ ଯନ୍ତ୍ର ଅଛି, ମଫସଲୀ ଯନ୍ତ୍ର ଅଛି; ସେହି ଅନୁସାରେ ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକର ଯନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କେଉଁଠି ମାଷ୍ଟର ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ଆଉ କେଉଁଠି ଶିକ୍ଷକ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି, ସବା ଉପରେ ଅଧ୍ୟାପକ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ସଭାରେ ସେମାନଙ୍କ ଦେହରେ ହଳଦୀ ଲଗାଇ ସୁନ୍ଦର କରି ବସାଇ ପାରିତୋଷିକ ଦେଲାବେଳେ ଶିକ୍ଷାଘରର ବ୍ରହ୍ମାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କେଡ଼େ ଠାଣିରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି । ଏହି ସବୁଯାକ ଧନସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରର ରୂପ ଦେଇ ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଦେଶର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନେ ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ଆମ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ଏହି ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ାକର ପ୍ରବଳ ଭିଡ଼ ଲାଗି ରହିଛି । ଖବରକାଗଜପତ୍ରଗୁଡ଼ାକରେ ସମସ୍ତେ ଖୁବ ସହଜରେ ସେହିମାନଙ୍କୁହିଁ ଚିହ୍ନି ପାରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଅନେକ ଭିତରେ ଆମର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ମାତ୍ର ଛୋଟିଆଟି । ଆମର ଆଶାବାଦୀ ଆଖିକୁ ଏଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଅଧିକ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପାଲଗଦା ଉପରେ ରଙ୍ଗା ହୋଇ ବସିଥିବା କାଳର କଳକୁ ତାହା କଳେ ବୋଲି ହେବ ନାହିଁ । ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ାକରେ ପିଲାଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ହଜାରରେ ଗଣି ହୋଇ ପାରିବ । ଗୋଟାଏ ବର୍ଷରେ ସେମାନେ ଦୁଇଲକ୍ଷ ଅଢ଼େଇ ଲକ୍ଷ ସୁମାରରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ପାସ୍ ଅଥବା ଫେଲ୍ କରାଇବାକୁ କେତେ ମୁଣ୍ଡ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏସବୁ ଦେଖି ଆମର ନିଜ ମୁଣ୍ଡଟି ବେଳେ ବେଳେ ଆମକୁ ହୁଏତ କେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଲାଗୁଥିବ । ଆମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସିଏ ବା କେତେଟା ଯେ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆମ ନିଜର ବୋଲି କହିପାରିବା ଭଳି ଗୋଟାଏ ଅଲଗା ହାଟ ବସାଇ ପାରିବା, ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ଅଲଗା ବାଟ ଦେଖାଇ ପାରିବା ?

ବେଳେ ବେଳେ ଏମିତି ବୃଥା ହଜିଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ମନ ହୁଏ । ସେମାନେ ଆମର ଏହି ଅଭିନବ ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଛନ୍ତି ଓ ଆମର କାମରେ ଲାଗୁଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ନା କ'ଣ କରି ଦେଖୁ, ଆମ ଅମାରରେ ରହିଥିବା ଏତିକି ଭରଣ ଧାନ ପରି ଦେଖୁ ଅଥବା ଆମେ କଳ୍ପନା କରୁଥିବା ସଫଳତାଗୁଡ଼ାକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରି ରଖିବାକୁ ଗଢ଼ା ହେଉଥିବା ଏତେ କୋଠି ବା ଏତେ ଶହ ହାଣ୍ଡି ମଠିଆ ପରି ବି ଦେଖୁ । ମାତ୍ର, ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କ ସକାଶେହିଁ ଆମର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟୋଗର ତିଆରି ହୋଇଛି ଓ ସେହିମାନଙ୍କର କାମରେ ଲାଗି ପାରିବା ଲାଗି ଯେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଆସି ଏକତ୍ର ହୋଇଛୁ, ଏପରି ଅନୁଭବ କରି ସେହି ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରିଲେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରର ହୋଇ ଦିଶନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମଠାରୁ ମୋଟେ ସାନ ହୋଇ ଦିଶନ୍ତି ନାହିଁ, ବୟସରେ ଓ ବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ାକରେ ଆମଠାରୁ ଯେତେ ସାନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଆମର ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ସାଙ୍ଗ ପରି ଦିଶନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମର ଆଖିପରି ଦିଶନ୍ତି, ଆମର ଦର୍ପଣ ପରି ଦିଶନ୍ତି । ଘରଆଡ଼େ ଗୋଡ଼ତଳୁ ଯେତେ ମାଟି ଖସି ଖସି ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଏହିମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯେ ନିର୍ଭର କରି ହେବ, ଆମଭିତରୁ ଏହିପରି ଏକ ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆସି ମିଳିଯାଏ । ଆମର ଇଜ୍ଜତ ରହିଗଲାପରି ମନେହୁଏ । ଏବଂ ଯାହାର ଇଜ୍ଜତ ରହେ, କେବଳ ସେଇ ଏହି ସଂସାରରେ ଜୟୀ ହୁଏ । ଅନ୍ୟମାନେ ଯେତେ ବଡ଼ ଦିଶୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ହାରି କରି ରହିଥାନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଏକାଥରେ ଘଟଣାଟିଏ ଘଟିଲା । ଗାଆଁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସହରା ନିକଟର ଗାଆଁ । ଅଭିଭାବକମାନେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସାବଧାନ । ସେମାନଙ୍କୁ କେହି ଜନପଦ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭଣ୍ଡାଇବ, ସେ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ସବୁଠାରୁ ଆଗ ସତର୍କ । ଯେଉଁ ସ୍କୁଲରେ ସେମାନଙ୍କର ପିଲା ପାଠ ପଢ଼ିବେ, ସେହି ସ୍କୁଲ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଥିବା ଦରକାର । ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇବାର ଅର୍ଥ, ସ୍କୁଲଟି ରହିଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବା । ସେହି ଗାଆଁରେ ପୂର୍ଣ୍ଣୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଦୁଇ ବର୍ଷ ପୂରିଗଲା । ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଆରମ୍ଭ ହେବା ସମୟରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାରର ସ୍କୁଲ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଅଭିଭାବକମାନେ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲେ । ତଥାପି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏହି ନୂଆ ଇସ୍କୁଲକୁ ପଠାଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଭାବିଥିଲେ ପୁରୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, କଟକ, ସବୁଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସରକାରୀ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରି ସାରିଲେଣି, ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ତାଙ୍କ ଗାଆଁର ଏହି ନୂଆ ସ୍କୁଲଟି ମଧ୍ୟ ଆଜି ନା କାଲି ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଯିବ । ସେମାନେ ବର୍ଷେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ, କ୍ରମେ ପୁଣି ଆଉ ଗୋଟିଏ ବରଷ ଗଲା । ତଥାପି ସ୍ୱୀକୃତି ଆସିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରମାଦ ଗଣି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷଟି ପୂରିବା ଆଗରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ବନ୍ଧୁମାନେ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କୁ ସବୁ ଖୋଲି କହିଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମତ ଲୋଡ଼ିଥିଲେ । ଅଭିଭାବକମାନେ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆଶାବାଦୀ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଭାବିଥିଲେ ଗରମ ଛୁଟିରେ ଗୋଟିଏ କ'ଣ ନିଶ୍ଚୟ ଘଟିବ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଇସ୍କୁଲରୁ ପିଲାଙ୍କୁ କଦାପି ଉଠାଇ ନେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଖବର ଦେଲେ । ଏତେବଡ଼ ଗ୍ରୀଷ୍ମଛୁଟିରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଘଟିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଛୁଟି ଶେଷ ହୋଇ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲକୁ ଉଠାଇ ନେଲେ । ପିଲାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଚାଳିଶ ପଚାଶରୁ ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚରେ ଆସି ରହିଲା । ବନ୍ଧୁମାନେ ଭାବିନେଲେ ଯେ ଗତ ଦୁଇ ବର୍ଷର ସ୍ୱପ୍ନଦେଖା ଏହିପରି ଭାବରେ ସମାପ୍ତି ଲାଭ କରିବ ।

ତା'ପରେ ଯାହା ନଘଟିବାର ତାହାହିଁ ଘଟିଲା । ବରଂ ଏପରି କହିହେବ ଯେ, ଯାହା ଘଟିବାର କଥା, ପ୍ରକୃତରେ ତାହାହିଁ ଘଟିଲା । ପିଲାଏ ଘରେ ଅଡ଼ି ବସିଲେ ଯେ ସେମାନେ ମୋଟେ କେଉଁଠି ହେଲେ ପାଠ ନପଢ଼ିବେ ପଛକେ, ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବେ ନାହିଁ । ଆଉ କେତୋଟି ପିଲା ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, ସେମାନେ ଯେତେ ଅଳପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହିଠାରେହିଁ ପାଠ ପଢ଼ିବେ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଦକା ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ସେମାନେ ବି ପାଠଚକ୍ରରେ ବସି ସଂକଳ୍ପ କରି ନେଲେ ଯେ ମାତ୍ର ଦୁଇଜଣ ପିଲା ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏହି ସ୍କୁଲଟିକୁ କେବେ ହେଲେ ଭାଙ୍ଗି ଦେବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସ୍କୁଲ ରହିଲା । ଅସଲ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଲା । ଯେଉଁ ସ୍ୱୀକୃତି କାଗଜ ପତ୍ରରେ ମିଳେ, ସେଇଟି ହୁଏତ ସମୟକ୍ରମେ ମିଳିଯିବ ।

ଆମର ଅସଲ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଆମ ପିଲାଏ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା । ଓଡ଼ିଶାର ଯେ କୌଣସି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ହେଉନା କାହିଁକି, ସେମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସର ଆମେ ଯେତିକି ଯୋଗ୍ୟ ହେବା, ଆମେ ସେତିକି ଅଧିକ ବଳିଷ୍ଠ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିରହି ପାରିବା । ଆମର ନୂଆ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଛୁ. ତାହାହିଁ ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ବଦାନ୍ୟତା ଅଥବା ଅନୁଗ୍ରହ ଅପେକ୍ଷା ଆମକୁ ବଞ୍ଚି ରହିବାରେ ଓ ଅଗ୍ରଗତି କରିବାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ଆମେ ବସ୍ତୁସ୍ଥମାନେ ଯେତେବେଳେ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ରାତିରେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ନୂଆକରି ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେବୁ ବୋଲି ବଡ଼ୁତି କେତେ ଭଲ ପୁରୁଣା ଛାଡ଼ିଦେଇଜନା ସହିତ ପରମ୍ପରାକୁ ଅପାରଗ ବୋଲି କହି ଥୋରପାହାର ଠେଲି ବାହାରୁଛନ୍ତି, ସେତିକି ବେଳେ ଆମେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ମନେ ରଖିଥିବା । ଆମର ସମାଧାନଗୁଡ଼ିକ ସେହିମାନଙ୍କଠାରୁ ମିଳିବ । ସେଇମାନେ ସାଥିରେ ରହିଥିଲେ ଆମକୁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଅବଶ୍ୟ ବାଟ ଦିଶି ଯାଉଥିବ ।

ନଭେମ୍ବର-ଡ଼ିସେମ୍ବର, ୧୯୮୩

ପରିଶିଷ୍ଟ

କାହିଁକି ?

୧୯୭୬-୭୭ ବର୍ଷ ଶେଷରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସପ୍ତମ ସୋପାନର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏହି ଶୀର୍ଷକରେ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜେ ନିଜ ଚିନ୍ତାକରି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଲେଖି କରି ଦେଇଥିଲେ ।

୧- ଡ଼ର କାହିଁକି ମାଡ଼େ ?
ନିଦ କାହିଁକି ମାଡ଼େ ?
ଖୁସୀ କାହିଁକି ଲାଗେ ?
ବିରକ୍ତି କାହିଁକି ଲାଗେ ?
ଘୃଣା କାହିଁକି ଲାଗେ ?
କାନ୍ଦ କାହିଁକି ଲାଗେ ?

୨- ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟଠାରୁ କାହିଁକି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ? କାହିଁକି ବଡ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ? ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ଆପଣାଠାରୁ କାହିଁକି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ? କାହିଁକି ବଡ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ?

୩- ଗେହ୍ଲା କାହିଁକି କରନ୍ତି ?
ପାଠ କାହିଁକି ପଢ଼ନ୍ତି ?
ଧର୍ମ କାହିଁକି କରନ୍ତି ?
ନିନ୍ଦା କାହିଁକି କରନ୍ତି ?
ପ୍ରଶଂସା କାହିଁକି କରନ୍ତି ?

୪- ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିବା ପରେ ଶୋଇ ରହିବାକୁ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ?
ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ ରହିଥିବା ବେଳେ ପାଟି କରିବାକୁ କାହିଁକି ମନ ହୁଏ ?

୫- ଫୁଲ ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ?
ନଖ ଖାଇବାକୁ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ?
ଗଛକୁ ଢେଲା ମାରିବାକୁ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ?
ପ୍ରଜାପତି ମାରିବାକୁ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ?
ଏକୁଟିଆ ଥିଲାବେଳେ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ?

୬- ସଂସାର ଭଲ ଲାଗେ କାହାଁକି ?
ସଂସାର ଖରାପ ଲାଗେ କାହାଁକି ?
ମରିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ କାହାଁକି ?
ମଣିଷ ମରନ୍ତି କାହାଁକି ?
ମଣିଷ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି କାହାଁକି ?

୭- ସମସ୍ତେ ଅଣ୍ଟେ ନାହିଁ କାହାଁକି ?
ନିକମା ଲାଗେ କାହାଁକି ?
ଦେହରେ ବଳ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଢାଲିଆ ଲାଗେ କାହିଁକି ?
ବୟସ ବଢ଼େ କାହାଁକି ?
ପିଲା ହୋଇ ରହିବାକୁ ମନ ହୁଏ କାହାଁକି ?
ପେଟ ପୂରିଯିବା ପରେ ବି ଆହୁରି ଗିଳିବାକୁ ମନ ହୁଏ କାହାଁକି ?

୮- କେତେକ ଲୋକ ପତଳା ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି / ମୋଟା ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି / ଚେରେଷା ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି / ବାଦୁଆ ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି / ଅଳସୁଆ ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି ?

୯- ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ଅଛି କାହିଁକି ?
ମଣିଷର ଆଖି ମଣିଷକୁ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ?
ମୋ' ଆଖିରେ ମୁଁ ଏତେ ଛୋଟ ଦିଶୁଛି କାହିଁକି ?
ଏକୁଟିଆ ଥିଲାବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଯିବାକୁ ମନହୁଏ କାହିଁକି ?
ସମସ୍ତଙ୍କ ମେଳରେ ଥିଲାବେଳେ ହଠାତ୍ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁ ମନହୁଏ କାହିଁକି ?
ଦର୍ପଣରେ ମୁହଁ ଦେଖିବାକୁ ଏତେ ଭଲ ଲାଗେ କାହିଁକି ?

ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୧

ପିଲାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ

ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ୧୯୭୭ ମସିହା ମଇ ମାସରେ ସେତେବେଳର ସପ୍ତମ ସୋପାନର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କେତୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ଘରୁ ତାହାର ଉତ୍ତର କରିଆଣିଥିଲେ । ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଶିକ୍ଷା ପିଲାମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୁ କପରି ଭାବରେ ଖୋଲୁଛି ବା ନଖୋଲୁଛି, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନାବଳିଟି ଦ୍ୱାରା ତାହାର ଏକ ଅବଧାରଣା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିଲା ।

—ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ନାମ ______________________

୧ ଏଠାରେ ପାଠ ପଢ଼ି ଯଦି ମତେ କୌଣସି ସାର୍ଟିଫିକେଟ ନମିଳେ, ତେବେ ମୁଁ ଏଠାରେ ତଥାପି ପାଠ ପଢ଼ିବି କି ?

୨- ଏଠାରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଯଦି ମୋ ବାପା ମାଆ ମୋତେ ମନା କରନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ତଥାପି ଏଠି ପଢ଼ିବି କି ?

୩- ଏଣିକି ମୁଁ କାହା ଇଚ୍ଛାରେ ପାଠପଢ଼ିବି ?—ମୋ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ / ବାପାମାଆଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ / ମୋ ଭାଗ୍ୟର ଇଚ୍ଛାରେ / ନା ଆଉ କାହା ଇଚ୍ଛାରେ ?

୪. ମୁଁ ପାଠ କାହିଁକି ପଢ଼ିବି ?—ମୋ ନିଜପାଇଁ / ବାପା ମାଆଙ୍କ ପାଇଁ / ଚାକିରି କରିବା ପାଇଁ / ବଡ଼ ଲୋକ ହେବା ପାଇଁ / ନା ଆଉ କାହା ପାଇଁ ?

୫- ମୋର ଏହିପାଠ କେଉଁଠାରେ ସରିବ ?— ପରୀକ୍ଷା ସରିଗଲେ / ଚାକିରି ମିଳିଗଲେ / ଆମ ଘରର ଯେଉଁଠାରୁ ଏହାକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେବେ / ନା ଆଉ କେଉଁଠାରେ ?

୬- ଏହି ପାଠପଢ଼ି ମୋର କି ଲାଭ ହେଉଛି ?—ମୋର ସମ୍ମାନ ବଢ଼ୁଛି / ମୁଁ ସଫା ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ପାରୁଛି / ଖୁସୀ ବଢ଼ୁଛି / ଭୟ କମିଯାଉଛି / ଆଖିଅଧିକ ଦେଖି ପାରୁଛି / ସମସ୍ତେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗୁଛନ୍ତି ?

୭- ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଲୋକ ଅଧିକ ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତି ନା ଦୁଃଖୀ ହୁଅନ୍ତି ?

୮- ଏହି ପାଠପଢ଼ା କିପରି ବଦଳିଲେ ମୋତେ ତାହା ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗିବ ?

୯- ଆମ ଦେଶରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ଲୋକମାନେ ଏତେ ଅଳସୁଆ ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏତେ ଠକ ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏହି ପାଠପଢ଼ା ଆମକୁ ଅଧିକ ଅଳସୁଆ ଓ ଅଧିକ ଠକ କରି ଦିଏ କି ?

୧୦- ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପରୀକ୍ଷା ହୁଏ କାହିଁକି ? ଏପରି କୌଣସି ଉପାୟ ଅଛି ଯାହା ଦ୍ୱାରା କି ଜଣେ ନିଜେ ନିଜର ପରୀକ୍ଷା କରି ପାରିବ ?

୧୧- ଖାଲି ବଡ଼ମାନେ କ'ଣ ସେମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିବେ ? ସାନ ହିସାବରେ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ତୁମେ କ'ଣ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା କରି ପାରିବ ?

୧୨- ପାଠରେ କିଏ ବଡ଼, କିଏ ସାନ ? ଯିଏ ବେଶୀ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ କରିଛି, ସିଏ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ପାଠରେ ବି ବଡ଼ ? ନା ଏହାର ଅଉ କୌଣସି ଚିହ୍ନଟ ରହିଛି ?

୧୩- ଆମେ ଆଗ ନିଜକୁ ଗଢ଼ିବା ଓ ତା'ପରେ ଆମ ଦେଶକୁ ଗଢ଼ିବା, ନା ଆମ ହାକିମମାନେ ଆମକୁ ଯେପରି କହିବେ, ଆମେ ସେହିପରି ଗଢ଼ି ହୋଇଥିବା ? ଆମକୁ ଯେଉଁ ଜର୍ସିପିନ୍ଧି ନାଚିବାକୁ ମନ ହେବ, ଆମେ ସେହି ଜର୍ସିପିନ୍ଧି ନାଚିବା ?

୧୪- ତୁମେ ନିଜେ ଯଦି ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଚାଳକ ହୁଅନ୍ତ, ତେବେ ଏଠାରେ ଅଧିକ କ'ଣ ସବୁ କରି ପାରନ୍ତ ? (ଦଶ ଧାଡ଼ିରେ)

୧୫- ମୋ ପାଠ ମତେ କଷ୍ଟ/ସହଜ ଲାଗେ କାହିଁକି ? (ଦଶ ଧାଡ଼ିରେ)

ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୦

ଏକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧୯୭୪ ମସିହାରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କୁ ଦେବାଲାଗି ଏହି ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀଟି ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ଅଭିଭାବକ ହେଉଛନ୍ତି ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ଏବଂ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ବୁଝିବା ଲାଗି ସେମାନେ ସେତୁରୂପେ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ, ଏହି ମୂଳ ଅନୁମାନଟିକୁ ଭିତ୍ତି କରି ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀଟି ତିଆରି କରାଯାଇଥିଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱର ସ୍କୁଲ ପରି ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ କାମରେ ଲଗାଯାଇ ପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଆମ ନିଜ ସ୍କୁଲଟି ସକାଶେ ତାହାକୁ ଅଧିକ ବ୍ୟବହାରୋପଯୋଗୀ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ସେଥିରେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବି କରି ପାରିବା ।

—ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ,

ସ୍କୁଲର ପିଲା ଆପଣଙ୍କର ପିଲା, ଆପଣଙ୍କର ପିଲା ସ୍କୁଲର ପିଲା । ତେଣୁ ପିଲାର ପୂର୍ଣ୍ଣତର ବିକାଶ ଲାଗି ସ୍କୁଲ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ମିଳିତ ସହଯୋଗ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲାକୁ ଯଥାର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ପିଲାକୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ, ତାର ଘରକୁ ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ, ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ବୁଝିବାର ଉଦ୍ୟମରେ ଆପଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ନିଶ୍ଚୟ ସହଯୋଗ କରିବେ, ଏହି ଭରସାରେ ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ କେତୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଛୁ । ଆପଣ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେବେ, ଏତିକି ଅନୁରୋଧ । ଧନ୍ୟବାଦ ।

୧— ଆପଣଙ୍କ ନାମ   ବୟସ

କି କାମ କରନ୍ତି ?

ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆପଣଙ୍କର କେତୋଟି ପିଲା ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ?

ସେମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସେମାନେ କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ନ୍ତି ।

(୧)

(୨)

(୩)

ଆପଣ ବାପମାଆ ଉଭୟେ କାମ କରନ୍ତି କି ?
ଯଦି ହଁ, ତେବେ ମାଆ କେଉଁଠି କାମ କରନ୍ତି ?

୨— ପିଲାକୁ ଏହି ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇ ଆପଣଙ୍କର ବିଶେଷ କି କି ସୁବିଧା ହୋଇଛି ?

(୧) (୨)

ବା ବିଶେଷ କି କି ଅସୁବିଧା ହୋଇଛି ?

(୧) (୨)

ପିଲା ଏହି ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସିବା ପରେ ତାର ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି କି ? ଯଦି ହଁ, ତେବେ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ?

(୧) (୨)

ପିଲାକୁ ଏହି ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇବା ପରେ ଆପଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି (attitude)ରେ କୌଣସି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି କି ? ଯଦି ହଁ, ତେବେ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ?

(୧) (୨)

ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ ଆପଣ ପିଲାକୁ ଏଠାକୁ ପଠାଉଥିଲେ, ଏହି ସ୍କୁଲ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ପୂରଣ କରି ପାରିଛି କି ?

(୧) (୨)

୩— ଆପଣଙ୍କ ପିଲାର କି କି ବିଶେଷ ଭଲଗୁଣ ରହିଛି ?
କି କି ମନ୍ଦଗୁଣ ରହିଛି ?
ଭଲଗୁଣରେ ବିକାଶ ଏବଂ ମନ୍ଦଗୁଣର ଦୂରୀକରଣ ଦିଗରେ ଆପଣ କିପରି କି କି ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି ?
ଆପଣଙ୍କର ପିଲା ସ୍କୁଲ ପରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ କେଉଁଠି ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ?
ଘରେ ବାହାରେ ସ୍କୁଲରେ
ଆପଣଙ୍କ ପିଲା ଘରକାମରେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ବା ସହଯୋଗ କରେ କି ?
ଯଦି ହଁ, ତେବେ କିପରି କଣ ସହଯୋଗ କରେ ?

(୧) (୨) (୩)

ଆପଣ ପିଲା ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ପର୍କଯୋଗ କରନ୍ତି କି ? ଆପଣ

ତା ସହିତ ଖେଳନ୍ତି··········, ତାକୁ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି··········,
ତା ସହିତ ଗପ କରନ୍ତି·········, ଏକାଠି ବଗିଚା କାମ କରନ୍ତି······,
ଏକାଠି ବୁଲି ଯାଆନ୍ତି·········, ଏକାଠି କିଛି ପଢ଼ନ୍ତି··········,
ଏକାଠି ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି·········, ଏକାଠି ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି············,
ତାକୁ ପାଠ ବତାଇ ଦିଅନ୍ତି·········, ବା ଆଉ କିଛି··········।

ରାତିରେ ଖାଇଲାବେଳେ ପିଲାଏ ଆପଣମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ଖାଆନ୍ତି ନା ସେମାନେ ଆଗରୁ ଖାଇଦେଇ ଯାଆନ୍ତି ?

ଆପଣମାନେ ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କ ଘରକୁ ବୁଲିଗଲେ ପିଲାଏ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଆନ୍ତି କି ?

ଆପଣଙ୍କ ପିଲା ଆପଣଙ୍କୁ ଡରେ କି ·····, ଭଲ ପାଏ କି······, ଆପଣଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ତା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରେ କି······, ଆପଣଙ୍କଠାରୁ କଥା ଲୁଚାଏ କି ·····, ଆପଣଙ୍କୁ ଏଡ଼ି ରହିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ କି ······, ଅବାଧ୍ୟ ହୁଏ କି······, କେଉଁସବୁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆପଣ ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି······, ଶାନ୍ତ ହେବା ଲାଗି ଘର ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ·····?

ପିଲାଏ ଦୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଆପଣ କଣ କରନ୍ତି ?

୪ — ଆପଣ ପିଲା ସକାଶେ ଘରେ ଟିଉସନ ମାଷ୍ଟର ରଖିଛନ୍ତି କି ? ଯଦି ହଁ, ତେବେ ପିଲା ତାଙ୍କ ପାଖରେ କେତେ ସମୟ ପଢ଼େ ? କଣସବୁ ପଢ଼େ ?··· ଏହି ସ୍କୁଲରେ ଯାହାସବୁ ପାଠ ପଢ଼ା ହୁଏ, ଟିଉସନ ମାଷ୍ଟର ପିଲାକୁ ସେଇଥିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ନା ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲ ତୁଳନାରେ ଏହି ସ୍କୁଲରେ ଯାହାସବୁ ନହୁଏ, ସେ ତାହାର କ୍ଷତିପୂରଣ ଲାଗି ପାଠ ପଢ଼ାଇ ଆସନ୍ତି ?

ଟିଉସନ ସାର୍ ଆସିଲାବେଳେ ଆପଣ ସାଧାରଣତଃ କ'ଣ କରୁଥାନ୍ତି ?

ପିଲାଙ୍କର ମା.ଆ କଣ କରୁଥାନ୍ତି·····, ଟିଉସନ ସାର୍ ପିଲାଙ୍କୁ ମାଡ଼ଦିଅନ୍ତି କି ?

ପିଲାଏ ମାଡ଼ ଖାଇଲାବେଳେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ କଣ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହୋଇଥାଏ ? ଆପଣଙ୍କର ପିଲା ମଇଳା ହେବାକୁ ଭଲପାଏ କି······, ଅତି ବେଶୀ ଖାଏ ବା ଅତି ବେଶୀ ନଷ୍ଟ କରେ କି······, ଅତିବେଶୀ ରୋଗରେ ପଡ଼େ କି···, ବିଛଣାରେ ପରିସ୍ରା କରେ କି ·····, ଆଙ୍ଗୁଠି ଚୁଚୁମେ (thumb-sucking) କି······, ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଆପଣ କ'ଣ ପ୍ରତିକାର କରିଛନ୍ତି ? ପିଲାକୁ ଗାଳି ଦେଇଛନ୍ତି·· ···, ମାଡ଼ ମାରିଛନ୍ତି······, ଶାସ୍ତି ଦେଇଛନ୍ତି······, ମିଠା ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି······, ପିଲାର ମାଆ ସହିତ ପିଲା ଆଗରେ ଏସବୁର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ·····, ପିଲାର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପିଲାର ଉପସ୍ଥିତିରେ ତାକୁ ଏ ବିଷୟରେ ଧିକ୍କାର କରିଛନ୍ତି···?

୫— ଆପଣଙ୍କର ଘର ଆପଣଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗେ କି ······, କୁଟୁମ୍ବଟା ବୋଝପରି ଲାଗେ କି······ ··· ?

ଆପଣଙ୍କ ପିଲାଏ କାହାର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଆପଣ ବିଚାରନ୍ତି ?

ଆପଣଙ୍କର ନିଜର·········, ରାଷ୍ଟ୍ରର·········, ଦେଶର·········,

ଭଗବାନଙ୍କର··· ·· , ନା ଆଉ କାହାର·········,

ଆପଣଙ୍କ ପିଲାର ଭବିଷ୍ୟତ କାହା ହାତରେ ? ଭାଗ୍ୟ ହାତରେ·· ······, ଆପଣଙ୍କ ହାତରେ · ······, ସ୍କୁଲ ହାତରେ·· ······, ଭଗବାନଙ୍କ ହାତରେ·········, ତା ନିଜ ହାତରେ·········

ନିଜର ପିଲାକୁ କେବେ ନିଜ ସାଙ୍ଗ ବୋଲି ଭାବିଛନ୍ତି କି ?·········

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଡାକ ଠିକଣା

ସ୍ୱାକ୍ଷର·················

ତାରିଖ·················

ବି·ଦ୍ର······ଏହି ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀଟି ଉତ୍ତର ସହିତ ଫେରାଇ ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୦

"ଅବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି ଏକ ଅସମର୍ଥତା, ନିଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା, ନିଜର ଖେଳନାଟିକୁ ନିଜେ ଭାଂଗି ଦେବାଲାଗି ଏକ ଅମାନିଆ ଜିଦ୍ । ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ ସମସ୍ତେ ଭାରି ଖରାପ ହୋଇ ଗଲେଣି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ରାସ୍ତାଉପରେ ବି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟିକରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେଣି । ଆମେ କହିବା, ନାହିଁ, ମଣିଷ ମର୍ମତଃ ଯାହାଥିଲା ତାହାହିଁ ରହିଛି । ଅସଲ ମଣିଷଟି, ଅସଲ ସଂଗୀଟି ଆମରି ଭିତରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଆମେ ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ନିଜ ଭିତରର ତଥା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରର ସେହି ଅସଲ ମଣିଷଟି ପାଖକୁ ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବା ।"